

การชุมนุมท่ามกลางการคุกคาม

ประเทศไทย:

ข้อเรียกร้องประชาธิปไตย
ที่ไม่ถูกรับฟัง

กรกฎาคม 2565

ARTICLE¹⁹

ตีพิมพ์ครั้งแรกโดย ARTICLE 19 เดือนกรกฎาคม 2565

www.article19.org

ARTICLE 19

สงวนลิขสิทธิ์โดย ARTICLE 19 เดือนกรกฎาคม 2565 (Creative Commons License 3.0)

องค์กร ARTICLE 19 ทำงานเพื่อสร้างโลกที่คนทุกคนและทุกที่สามารถแสดงความคิดเห็นของตัวเองได้อย่างอิสระและมีส่วนร่วมกับชีวิตพลเมืองอย่างแข็งขันโดยปราศจากความหวาดกลัวจากการเลือกปฏิบัติ เพื่อเป็นการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ARTICLE 19 ทำงานส่งเสริมเสรีภาพสองข้อที่สัมพันธ์กันและเป็นรากฐานของงานขององค์กรทั้งหมด อันได้แก่ เสรีภาพในการพูด (Freedom to Speak) ซึ่งเป็นสิทธิของทุกคนในการแสดงออกและเผยแพร่ความคิดเห็น แนวคิด และข้อมูลทางช่องทางต่าง ๆ รวมถึงในการไม่เห็นด้วยกับและตั้งคำถามต่อผู้มีอำนาจ และเสรีภาพในการรู้ (Freedom to Know) ซึ่งเป็นสิทธิในการเรียกร้องและขอรับข้อมูลจากผู้มีอำนาจเพื่อความโปร่งใส ธรรมาภิบาลที่ดี และการพัฒนาอย่างยั่งยืน เมื่อเสรีภาพข้อใดข้อหนึ่งข้างต้นถูกคุกคามเนื่องจากผู้มีอำนาจไม่สามารถปกป้องเสรีภาพนั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสมแล้ว ARTICLE 19 จะแสดงจุดยืนและพูดเป็นเสียงเดียวกัน ผ่านศาล ผ่านองค์กรระดับโลก และภูมิภาค และผ่านภาคประชาสังคมในทุกที่ที่เราทำงานอยู่

เกี่ยวกับ Creative Commons License 3.0: งานชิ้นนี้เป็นไปตามสัญญาอนุญาตแบบ Creative Commons Attribution-Non-Commercial-ShareAlike 3.0 ท่านสามารถคัดลอก เผยแพร่ และแสดงงานชิ้นนี้ และผลงานสร้างสรรค์ต่อเนื่อง ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้

- 1) ต้องให้เครดิตแก่ ARTICLE 19
- 2) ห้ามใช้งานนี้สำหรับจุดประสงค์เชิงพาณิชย์
- 3) ต้องเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ต่อเนื่องจากสิ่งพิมพ์นี้ภายใต้สัญญาอนุญาตรูปแบบเดียวกัน

ท่านสามารถอ่านรายละเอียดทางกฎหมายของสัญญาอนุญาตอย่างสมบูรณ์ได้ที่นี้

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/legalcode>

2

บทสรุปผู้บริหาร

การชุมนุมมีบทบาทที่สำคัญด้านพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในทุกสังคม การชุมนุมสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวก ส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ปกป้องพื้นที่ในการมีส่วนร่วมของพลเมือง พัฒนาพลเมืองที่ตื่นตัวและมีข้อมูลเพียงพอ และสร้างความเข้มแข็งแก่ประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม การชุมนุมช่วยให้ผู้คนแสดงความคิดเห็น แบ่งปันความคิดเห็น เผยข้อบกพร่องในการปกครอง และเรียกร้องความรับผิดชอบและการเยียวยาจากผู้มีอำนาจ หน้าที่ดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งในกรณีที่ผลประโยชน์ของประชาชนไม่ได้รับการปกป้องหรือถูกละเลย อย่างไรก็ตาม รัฐบาลทั่วโลกมักปฏิบัติต่อการชุมนุมเสมือนเป็นภาระที่ต้องควบคุมหรือภัยคุกคามที่ต้องปราบปราม

รายงาน “ประเทศไทย: ข้อเรียกร้องประชาธิปไตยที่ไม่ถูกรับฟัง” เป็นหนึ่งในรายงานจากชุดรายงานการวิจัยในโครงการรณรงค์ระดับโลก #FreeToProtest ของเรา ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิในการชุมนุมของประชาชนอย่างสอดคล้องกับหลักการด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในการชุมนุมของ ARTICLE 19 รายงานฉบับนี้เป็นการศึกษาว่า การชุมนุมเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยของเยาวชนตั้งแต่ต้นปี 2563 นั้นได้เกิดขึ้นและขยายไปทั่วประเทศได้อย่างไร และการชุมนุมดังกล่าวต้องเผชิญการควบคุมและปราบปรามในระดับต่าง ๆ รวมถึงแนวปฏิบัติที่เลือกปฏิบัติโดยเจ้าหน้าที่รัฐไทยอย่างไรบ้าง ผู้ชุมนุมมีข้อเรียกร้องหลายประการ ได้แก่ การปฏิรูประบอบประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญ การยกเลิกกฎหมายหมิ่นประมาท พระมหากษัตริย์ และการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์อย่างเป็นทางการ รานงานฉบับนี้ได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์โดยตรง และการทบทวนการรายงานข่าว โดยสื่อและรายงานอื่น ๆ ในช่วงระยะเวลาระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2563 ถึงเดือนธันวาคม 2564

รายงานฉบับนี้พบว่า เจ้าหน้าที่รัฐไทยได้ใช้พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะและการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อควบคุมการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในการจำกัดและยับยั้งการชุมนุมเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย เจ้าหน้าที่รัฐได้ตีความและบังคับใช้กฎหมายในลักษณะที่จำกัดการใช้สิทธิในการชุมนุม แม้ว่ากรอบกฎหมายของประเทศไม่ได้ละเมิดสิทธิดังกล่าวก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เจ้าหน้าที่รัฐได้มีการปราบปรามผู้วิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์และผู้ชุมนุมที่แยกดินแดนในกรุงเทพมหานครที่ส่วนใหญ่มาจากครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ ทั้งรัฐและกลุ่มพลังทางสังคมฝ่ายอนุรักษ์นิยมมักพยายามฉายภาพนักชุมนุมที่เรียกร้องประชาธิปไตยว่าเป็นภัยคุกคามต่อสถาบันกษัตริย์และชาติ ทำให้การชุมนุมในประเด็นดังกล่าวต้องเผชิญการปราบปราม ความรุนแรง การจับกุม ส่วนแกนนำผู้ชุมนุมก็ถูกฟ้องดำเนินคดีด้วยข้อหาต่าง ๆ ถูกปฏิเสธ

การประกันตัว และถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีซ้ำแล้วซ้ำเล่า รวมถึงต้องเผชิญการข่มขู่คุกคามนอกกฎหมายและการถูกติดตามโดยเจ้าหน้าที่รัฐอย่างไม่เป็นทางการ ขณะเดียวกัน การชุมนุมในประเด็นอื่นและการชุมนุมเพื่อสนับสนุนสถาบันกษัตริย์กลับได้รับการปฏิบัติอย่างประนีประนอมกว่ามาก

สรุปข้อเสนอแนะ

ARTICLE 19 มีข้อเสนอแนะในการรับประกันว่าสิทธิในการชุมนุมในประเทศไทยจะได้รับการคุ้มครอง ดังต่อไปนี้

สำหรับรัฐบาลของประเทศไทย

เกี่ยวกับการครอบงำกฎหมายและการบังคับใช้

- แก้ไขพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิในการชุมนุม เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ เช่น การกำหนดให้การแจ้งการชุมนุมเป็นไปเพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอำนวยความสะดวกให้แก่การชุมนุมโดยสันติเท่านั้น และไม่ใช้เพื่อกำหนดเงื่อนไขในการทำกิจกรรมทางการเมือง
- เปิดเผยและให้การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการแจ้งการชุมนุม
- ทำให้การแจ้งการชุมนุมสาธารณะทางออนไลน์สามารถเข้าถึงได้ง่าย

เกี่ยวกับการสถานการณ์ฉุกเฉิน

- รับประกันว่า การเลียงสิทธิต่าง ๆ ในช่วงการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินจะสอดคล้องกับมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและได้สัดส่วนกับสถานการณ์

- ยุติการดำเนินคดีข้อหาละเมิดข้อกำหนดและคำสั่งที่ออกภายใต้พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินกับบุคคลทุกคนที่เข้าร่วมการชุมนุม และปล่อยบุคคลที่ถูกดำเนินคดีและคุมขังจากเหตุเดียวกันโดยทันที

เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่การใช้สิทธิในการชุมนุม

- อำนวยความสะดวกแก่การใช้สิทธิในการชุมนุม และรับประกันว่า ผู้ชุมนุมสามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้อย่างปลอดภัย
- ยุติการติดตาม ข่มขู่ และคุกคามผู้ชุมนุม รวมถึงสมาชิกครอบครัวและครัวเรือนของผู้ชุมนุม ที่ไม่เหมาะสมและไม่ชอบด้วยกฎหมายทั้งหมด
- คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิในการชุมนุมของเยาวชนและเด็ก

เกี่ยวกับการใช้กำลังกับผู้ชุมนุม

- รับประกันว่า ผู้ที่รับผิดชอบต่อการใช้กำลังกับผู้ชุมนุมอย่างเกินควรและไม่ได้สัดส่วนจะถูกสืบสวน ทำโทษทางวินัย และดำเนินคดีอย่างเหมาะสม

เกี่ยวกับการถูกตีตราและการเลือกปฏิบัติ

- รับประกันว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองทุกขบวนการได้รับสิทธิในการชุมนุมและการแสดงออกอย่างเท่าเทียม
- งดเว้นจากการแสดงความเห็นเกี่ยวกับผู้ชุมนุมต่อสาธารณะในทางที่เป็นการตีตราผู้ชุมนุมหรือการใช้สิทธิในการชุมนุมของพวกเขา

สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจและหน่วยงาน บังคับใช้กฎหมายในประเทศไทย

- ยุติแนวปฏิบัติในการสลายการชุมนุมโดยสันติด้วยกำลังโดยทันที การดำเนินการใด ๆ เพื่อปราบปรามผู้ชุมนุมจะต้องเกิดขึ้นเมื่อมีความจำเป็นอย่างเคร่งครัดเท่านั้น และควรปฏิบัติตามมาตรฐานระหว่างประเทศทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติว่าด้วยการใช้อาวุธที่มีความร้ายแรงต่ำในการบังคับใช้กฎหมาย
- รับประกันว่า เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีในการควบคุมฝูงชนและเกี่ยวกับหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกแก่การใช้สิทธิในการชุมนุม
- รับประกันว่า เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะสามารถถูกระบุตัวตนได้อย่างชัดเจนตลอดเวลาด้วยชุดเครื่องแบบ
- รับประกันว่า การใช้กำลังในการควบคุมการประท้วงจะเกิดขึ้นเมื่อมีความจำเป็นอย่างเคร่งครัดเท่านั้นและได้สัดส่วนกับสถานการณ์ที่เผชิญ
- รับประกันว่า ผู้ที่รับผิดชอบต่อการใช้กำลังต่อผู้ชุมนุมอย่างเกินควรและไม่ได้สัดส่วนจะถูกตรวจสอบ ทำโทษทางวินัย และดำเนินคดีอย่างเหมาะสม
- ยุติการจับกุมและการคุมขังบุคคลเนื่องจากการใช้สิทธิในการชุมนุมโดยสันติเพียงอย่างเดียวโดยทันที

1. บทนำ

และความเป็นมา

ตั้งแต่ต้นปี 2563 ประเทศไทยได้เห็นการถือกำเนิดของ ขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยที่มีรูปแบบเป็นการ จัดการชุมนุมประท้วงมากมายทั่วประเทศ โดยส่วนใหญ่ นำโดยนักกิจกรรมเยาวชน การชุมนุมที่มักมีขนาดใหญ่ที่ เกิดขึ้นส่วนมากเป็นไปโดยสันติ โดยผู้ชุมนุมมีการใช้ กิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ เช่น ถือร่ม สัญลักษณ์นกพิราบ และแสงไฟฉายจากโทรศัพท์มือถือ หรือการนั่งไปกับพื้น ขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยของไทยมีจุดสนใจอยู่ที่ การปฏิรูประบอบประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญเป็นหลัก ซึ่งรวมถึงการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ด้วย

ในปี 2557 กองทัพไทยนำโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ทำการรัฐประหารเพื่อล้มรัฐบาลที่ได้รับการเลือกตั้งมา ตามระบอบประชาธิปไตย ในเดือนกุมภาพันธ์ 2563 ไม่ถึง หนึ่งปีหลังจากการจัดการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกหลังจาก รัฐประหาร ศาลรัฐธรรมนูญก็ได้ออกคำสั่งยุบพรรคอนาคต ใหม่ ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่สนับสนุนการปฏิรูปและตั้งขึ้น เพียงไม่นานก่อนการเลือกตั้งครั้งดังกล่าว เหตุการณ์นี้ ถือเป็นผลของความพยายามอย่างต่อเนื่องของนักการเมือง ฝ่ายอนุรักษนิยมในการตัดสิทธิทางการเมืองของหัวหน้า พรรค (ศาลรัฐธรรมนูญได้ตัดสินคดีดังกล่าวด้วยเหตุถือ หุ่นสื่อ) และยุบพรรค หนึ่งในข้อกล่าวหาต่อพรรคอนาคตใหม่ คือ พรรคมีเป้าหมายล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์

จุดกำเนิดของขบวนการเรียกร้อง ประชาธิปไตย

ชาวไทยหลายคนมองว่าการยุบพรรคอนาคตใหม่เป็นความ พยายามในการหยุดความเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้าต่าง ๆ ที่ พรรคผลักดัน คำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญสร้างความ โกรธเคืองในหมู่เยาวชนไทย หลายคนเป็นผู้มีสิทธิออกเสียง เลือกตั้งครั้งแรกและสนับสนุนพรรคอนาคตใหม่ พวกเขา รู้สึกไม่พอใจที่เสียงของพวกเขาไม่ได้รับการเคารพ ดังนั้น

นักกิจกรรมเยาวชนจึงได้เริ่มจัดการชุมนุมประท้วงทั่ว ประเทศ¹ โดยผู้ชุมนุมไม่เพียงแต่ประท้วงคำสั่งยุบพรรค อนาคตใหม่เท่านั้น แต่ยังเรียกร้องการปฏิรูปประชาธิปไตย โดยทั่วไปด้วย

การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ได้ทำให้ขบวนการนี้ เคลื่อนไหวหยุดชะงักลงเป็นเวลาสองสามเดือน แต่หลัง กลางปี 2563 การชุมนุมประท้วงก็เริ่มใหม่อีกครั้ง การชุมนุม ของขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยสอดคล้องด้วย ข้อเรียกร้องในการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันที่ ได้รับความเคารพสูงสุดในสังคมไทย การแสดงความคิดเห็น เชิงวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์นั้นผิดกฎหมาย ไทย โดยกฎหมายที่กำกับการกระทำความผิดดังกล่าว ได้แก่ กฎหมาย หมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ (มาตรา 112 ของประมวล กฎหมายอาญา) แม้ว่ารัฐจะมีการปราบปรามการชุมนุม ประท้วงและดำเนินคดีทางกฎหมายกับแกนนำการ เคลื่อนไหวหลายคน ขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยก็ ยังคงเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ขณะที่ขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยเติบโตขึ้น ขบวนการนี้คู่ขนานโดยเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลายก็ได้ก่อตัวขึ้นเช่นกัน นักเรียนกลุ่มนี้ตั้งคำถาม เกี่ยวกับระบบการศึกษา การใช้อำนาจอย่างไม่เหมาะสม ในโรงเรียน และกฎระเบียบที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิ มนุษยชนของโรงเรียน และต้องการนำเสนอข้อเรียกร้องให้ เกิดความยุติธรรมและประชาธิปไตย นอกเหนือจากเข้าร่วม การชุมนุมขนาดใหญ่แล้ว นักเรียนเหล่านี้ยังจัดกิจกรรม แฟลชม็อบและการประท้วงโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์อื่น ๆ ทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์และในและนอกโรงเรียน ฝ่ายบริหารและบุคลากรในบางโรงเรียนมีท่าทีที่แข็งกร้าว ต่อกิจกรรมของนักเรียนและมีมาตรการในการทำโทษ นักเรียนอย่างรุนแรง

ขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยที่ถือกำเนิดขึ้นในช่วงต้นปี 2563 นี้ประกอบไปด้วยกลุ่มต่าง ๆ และเครือข่ายอย่างหลวมที่ไม่มีโครงสร้างเป็นทางการ หนึ่งในกลุ่มที่มีบทบาทหลักในการจัดการชุมนุมประท้วงขนาดใหญ่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร คือ กลุ่มคณะราษฎร ซึ่งตั้งขึ้นในเดือนสิงหาคม 2563 และเป็นเครือข่ายของกลุ่มเรียกร้องประชาธิปไตยจำนวนหนึ่ง กลุ่มเยาวชนปลดแอก ซึ่งได้ตั้งแนวร่วมร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ ในเดือนกุมภาพันธ์ 2564 ภายใต้ชื่อย่อ REDEM (Restarting Democracy) แนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม (นำโดยนักศึกษา นักกิจกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) และกลุ่มทะลุฟ้า ซึ่งตั้งขึ้นในปี 2563 โดยนักศึกษา นักกิจกรรมที่ทำงานกับชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาเป็นหลัก ส่วนกลุ่มนักเรียนเลวเป็นกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ใหญ่ที่สุดที่จัดการชุมนุมในกรุงเทพมหานคร ในบางกรณีสมาชิกและแกนนำของกลุ่มข้างต้นอาจทับซ้อนกัน และกลุ่มเหล่านี้ไม่มีฐานสมาชิกที่ตายตัว

ในพื้นที่ต่างจังหวัดนอกกรุงเทพมหานคร นักเรียนชั้นมัธยมปลายและนักศึกษามหาวิทยาลัยก็มีเครือข่ายและดำเนินกิจกรรมของตัวเอง กลุ่มและเครือข่ายในพื้นที่ได้จัดการชุมนุมย่อยในเกือบทุกจังหวัดของประเทศไทย โดยอาจมีความสัมพันธ์กับกลุ่มในกรุงเทพมหานคร หลายกลุ่มเรียกตัวเองว่า กลุ่มราษฎร ตามด้วยชื่อของจังหวัดนั้น ๆ แสดงถึงการเห็นด้วยกับข้อเรียกร้องหลักของกลุ่มราษฎรในกรุงเทพมหานคร อันประกอบด้วยให้นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่ง การร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์

การวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์

แม้ว่าการวิจารณ์สถาบันกษัตริย์จะเป็นส่วนหนึ่งของการชุมนุมประท้วงตั้งแต่ต้นปี 2563 แล้ว แต่แกนนำการเคลื่อนไหวเพิ่งจะเริ่มพูดถึงประเด็นเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์อย่างเปิดเผยและนำเสนอข้อเรียกร้องเพื่อปฏิรูปสถาบันเมื่อเดือนสิงหาคม 2563 กลุ่มทุกกลุ่มดังที่กล่าวข้างต้นได้มีข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ โดยแต่ละกลุ่มจะมีแนวทางที่แตกต่างกันเล็กน้อย ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มคณะราษฎรและแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุมได้ขมวดข้อเรียกร้องของกลุ่มออกมาเป็นข้อเรียกร้อง 10 ข้อ

เพื่อการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์² พร้อมวางกรอบการวิพากษ์วิจารณ์ของกลุ่มว่าเป็นความพยายามในการหาตำแหน่งแห่งที่ที่เหมาะสมสำหรับสถาบันกษัตริย์ในสังคมไทย กลุ่มทะลุฟ้าได้ให้ความสำคัญกับข้อเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา อดีตผู้บัญชาการทหารบกไทยและหัวหน้าคณะรัฐประหารปี 2557 ลาออกและให้ปล่อยตัวนักโทษการเมือง ส่วนการปฏิรูปสถาบันมีลำดับความสำคัญรองลงมา ในอีกด้านหนึ่ง กลุ่มเยาวชนปลดแอก/REDEM มักแสดงการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ที่ตรงไปตรงมาและเข้มข้นกว่ากลุ่มอื่น ๆ เมื่อ REDEM เปิดตัวกลุ่มในเดือนกุมภาพันธ์ 2564 กลุ่มได้แถลงจุดยืนอย่างชัดเจนในการสนับสนุนแนวคิดสังคมประชาธิปไตยและมีการอ้างถึงการปกครองในรูปแบบสาธารณรัฐ กลุ่ม REDEM ระบุในการแถลงครั้งแรกของกลุ่มเพื่อ “สร้างประเทศใหม่” ว่าตนเป็นขบวนการเคลื่อนไหวแบบไร้ผู้นำ

ระหว่างเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม 2564 ได้มีการปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงของรัฐบาลไทยกับผู้ชุมนุมกลุ่มเล็ก ๆ บริเวณแยกดินแดงในกรุงเทพมหานคร ไม่ไกลจากบ้านพักนายกรัฐมนตรีและกรมทหารราบที่ 1 ซึ่งเป็นหนึ่งในกองกำลังรักษาความปลอดภัยให้แก่เชื้อพระวงศ์ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การปะทะด้วยความรุนแรงที่เกิดขึ้นนี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชุมนุมที่มาจากรอบครัวที่มีรายได้ต่ำกว่าผู้ชุมนุมกลุ่มอื่น ๆ และไม่ได้ระบุว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มใด นอกจากนั้น ผู้ชุมนุมที่แยกดินแดง³ ยังไม่ได้มีข้อเรียกร้องเฉพาะตัว เพียงแต่แสดงออกถึงความคับข้องใจต่อการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากโรคโควิด 19 และการปราบปรามขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยของรัฐบาล

2. กรอบกฎหมาย

และการบังคับใช้

ส่วนนี้จะเป็นการอธิบายเกี่ยวกับกรอบกฎหมายในประเทศไทย และการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม โดยมุ่งเน้นไปที่พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะและกฎหมายอื่น ๆ ที่ถูกใช้เพื่อกำหนดขอบเขตกิจกรรมที่ได้รับอนุญาตในการชุมนุม

สิทธิในการชุมนุมอย่างสันติได้รับการคุ้มครองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 (มาตรา 44) พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ (พ.ศ. 2558) เป็นเครื่องมือทางกฎหมายหลักที่ใช้ในการกำกับกับการชุมนุมสาธารณะ โดยได้กำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ สำหรับการชุมนุม เช่น ห้ามการรวมตัวสาธารณะในบางพื้นที่และข้อจำกัดการใช้เครื่องขยายเสียงในการชุมนุม แม้ว่าพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะของประเทศไทยจะไม่ถือเป็นการละเมิดสิทธิในการชุมนุมในตัวเอง แต่หลายครั้งเจ้าหน้าที่รัฐก็ได้ใช้กฎหมายดังกล่าวในการจำกัดสิทธิของประชาชน นอกจากนี้ รัฐไทยยังได้ใช้พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินกับผู้ชุมนุมอย่างกว้างขวาง (ซึ่งออกเพื่อควบคุมการแพร่

ระบาดของโรคโควิด 19) รวมถึงมาตรา 112 และ 116 (ข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์และข้อหายุยงปลุกปั่นตามลำดับ) ของประมวลกฎหมายอาญาของไทย⁴

พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะและข้อกำหนดในการแจ้งการชุมนุม

พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมสาธารณะต้องแจ้งการชุมนุมต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่เป็นเวลาอย่างน้อย 24 ชั่วโมงล่วงหน้า โดยจะต้องระบุจุดประสงค์และวันที่ เวลา และสถานที่ในการจัดการชุมนุมนั้น⁵ การจัดการชุมนุมโดยไม่ได้แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจล่วงหน้าถือเป็นความผิดตามกฎหมาย⁶

นักกิจกรรมบางคนได้ถูกดำเนินคดีด้วยข้อหาละเมิดพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะจากการไม่แจ้งการชุมนุมต่อเจ้าหน้าที่ รวมถึงแม้แต่ในกิจกรรมที่มีผู้เข้าร่วมจำนวนน้อยและกิจกรรมที่ไม่มีการปะทะกับเจ้าหน้าที่ ยกตัวอย่างเช่น นักศึกษาสองราย พรธิษฐ์ ชิวรักษ์และเพื่อนถูกตัดสินว่ามี

ความผิดและถูกปรับคนละ 2,000 บาทจากการละเมิดพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะในเหตุการณ์สองเหตุการณ์ อันได้แก่ กิจกรรมหน้าทำเนียบรัฐบาลและหน้ากองบัญชาการกองทัพไทย ซึ่งเป็นการเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีลาออกโดยการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์^{7, 8} นอกจากนี้นักศึกษาทั้งสองคนนี้แล้วก็มีผู้ชุมนุมเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งสอง

ข้อกำหนดเกี่ยวกับการแจ้งการชุมนุมถูกต้องความอย่างกว้างขวางครอบคลุมผู้ที่เชิญชวนผู้อื่นให้เข้าร่วมการชุมนุมด้วย มาตรา 4 ของพ.ร.บ.ฯ ฉบับนี้ได้นิยาม “ผู้จัดการชุมนุม” ว่าเป็น “ผู้ซึ่งเชิญชวนหรือนัดให้ผู้อื่นมาเข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะ” โดยมาตราดังกล่าวยังถูกต้องความรวมบุคคลที่ทำการประกาศเกี่ยวกับการชุมนุมในรูปแบบออนไลน์เพื่อเชิญชวนให้ผู้อื่นด้วย ดังนั้น ผู้ที่โพสต์เกี่ยวกับการชุมนุมที่ผิดกฎหมายไม่ว่าด้วยเหตุใดก็ตามอาจถูกถือว่ากระทำความผิดไปด้วย

ยกตัวอย่างเช่น น.ส. ชลธิชา แจ้งเร็ว⁹ จากกลุ่มฟื้นฟูประชาธิปไตย ซึ่งเป็นเครือข่ายของศิลปินและนักกิจกรรม ถูกกล่าวหาว่าละเมิดพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะเพราะไม่ได้แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับกิจกรรมการชุมนุมหน้าเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2563 เพื่อเรียกร้องให้ปล่อยผู้ต้องขังทางการเมืองที่ถูกจับกุมสองสามวันก่อนหน้านั้น ในวันที่เกิดเหตุการณ์ ชลธิชาได้เผยแพร่โปสเตอร์กิจกรรมบนหน้าเฟซบุ๊กพร้อมเขียนว่า “ไปเยี่ยมเพื่อนของเราที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครวันนี้กันเถอะ” โดยเธออ้างว่าเธอไม่ใช่ผู้จัดการชุมนุมดังกล่าว¹⁰

อีกกรณีหนึ่ง ในปี 2563 ประสิทธิ์ ครุฑาโรจน์ นักกิจกรรม นักศึกษาจากจังหวัดเชียงใหม่ ถูกดำเนินคดีที่ศาลแขวงเชียงใหม่จากการโพสต์คำเชิญให้เข้าร่วมการชุมนุมบนหน้าเฟซบุ๊กของสมาชิกราชบัณฑิตวิทยาลัยเชียงใหม่เพื่อประชาธิปไตย ซึ่งประสิทธิ์เป็นสมาชิก ศาลเห็นว่า เนื่องจากประสิทธิ์ยอมรับว่าตนได้โพสต์คำเชิญดังกล่าวบนหน้าเฟซบุ๊กของกลุ่ม ไม่ใช่หน้าเฟซบุ๊กส่วนตัว จึงถือได้ว่า ประสิทธิ์เป็นผู้จัดการชุมนุม¹¹ ประสิทธิ์ถูกตัดสินว่ามีความผิดในข้อหาไม่แจ้งการชุมนุมต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจล่วงหน้าและถูกปรับเป็นจำนวนเงิน 9,000 บาท

ทางประสิทธิ์ยืนยันว่าไม่ได้เป็นผู้จัดการชุมนุม แต่ได้เพียงเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการชุมนุมประท้วงที่เพื่อนจัดขึ้น

เท่านั้น ประสิทธิ์อ้างว่า หากเขาเป็นผู้จัดการชุมนุมจริง เขาจะโพสต์ประกาศล่วงหน้ามากกว่านั้น ไม่ใช่เพียงไม่กี่ชั่วโมงก่อนเริ่มกิจกรรม¹² ประสิทธิ์เป็นนักกิจกรรมที่เป็นที่รู้จักดีในจังหวัดเชียงใหม่และมีความวิตกกังวลอยู่แล้วจากการเข้าร่วมการชุมนุมเมื่อปี 2561 เพื่อเรียกร้องให้มีการเลือกตั้ง

ประสิทธิ์ยังถูกสอดส่องและติดตามอย่างไม่เป็นทางการส่วนใหญ่โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจนอกเครื่องแบบ เนื่องจากเขามีบทบาทในขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยทั้งในจังหวัดเชียงใหม่และระดับประเทศ ในคำแถลงปิดคดีของจำเลยต่อศาล ประสิทธิ์ได้เน้นถึงลักษณะการเลือกปฏิบัติต่อเขาในคดีนี้ว่า เนื่องจาก “...มีผู้โพสต์ข้อความลักษณะเช่นเดียวกับจำเลยอีกจำนวนมาก แต่เจ้าพนักงานตำรวจใช้ดุลพินิจในการเลือกที่จะดำเนินคดีกับจำเลยหรือเพิกเฉยซ้ำแล้วซ้ำเล่ามหาวิทยาลัยเชียงใหม่เพื่อประชาธิปไตยเพียงผู้เดียว”

กระบวนการแจ้งการชุมนุมยังมีความซับซ้อน และเจ้าหน้าที่ตำรวจมักใช้ประโยชน์จากความสลับซับซ้อนดังกล่าว นักกิจกรรมทุกคนที่เราได้สัมภาษณ์ในการวิจัยชิ้นนี้มีความเห็นร่วมกันว่า กระบวนการแจ้งการชุมนุมมีความยุ่งยากเกินไป โดยผู้แจ้งการชุมนุมจำเป็นต้องหาที่อยู่อีเมลของสถานีตำรวจที่เกี่ยวข้อง (ซึ่งอาจหาไม่ได้ง่ายเสมอไป) เพื่อยื่นเอกสารการแจ้ง หรือสถานีตำรวจบางแห่งอาจกำหนดให้ยื่นเอกสารการแจ้งตัวจริงแทน¹³ ซึ่งก็มีความยากลำบากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบทที่สถานีตำรวจอาจตั้งอยู่ห่างไกล นักกิจกรรมจำนวน 7 คนที่ให้สัมภาษณ์เห็นว่า การจ่ายค่าปรับจากการไม่แจ้งการชุมนุมหรือการถูกดำเนินคดีจากการไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของตำรวจนั้นง่ายกว่าการดำเนินการแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ นักกิจกรรมทุกคนที่ให้สัมภาษณ์ระบุว่า กลุ่มของตนเลิกแจ้งเจ้าหน้าที่ก่อนการจัดกิจกรรมแล้ว (อ่านต่อในส่วนเกี่ยวกับการบังคับใช้พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะในช่วงการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน)

นักกิจกรรมจำนวน 6 คนจาก 7 คนที่ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้และได้แจ้งการชุมนุมต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รายงานว่า เจ้าหน้าที่ได้กำหนดเงื่อนไขให้ต้องปฏิบัติตาม เช่น จำกัดเวลา เงื่อนไขเกี่ยวกับสถานที่ชุมนุมและหัวข้อที่ผู้ชุมนุม

สามารถพูดได้ (ปกติแล้วตำรวจจะขอให้ผู้ชุมนุมไม่พาดพิงถึงสถาบันกษัตริย์) และข้อจำกัดในการใช้เครื่องขยายเสียง อย่างไรก็ตาม พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะไม่ได้ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในการกระทำการดังกล่าว กฎหมายเพียงแต่อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ขอให้ผู้จัดการชุมนุมต้องปรับเปลี่ยนแผนหากการชุมนุมนั้นละเมิดมาตรา 7 (ห้ามจัดการชุมนุมในรัศมี 150 เมตรจากพระราชวัง หรือภายในพื้นที่ของรัฐบาล ทำเนียบรัฐบาล ซึ่งเป็นพื้นที่สำนักงานของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี และศาล) มาตรา 8 (ห้ามจัดการชุมนุมที่อาจกีดขวางทางเข้าออก หรือรบกวนการปฏิบัติงานของสถานที่ทำการหน่วยงานของรัฐ สถานียขนส่งสาธารณะ โรงเรียน ศาสนสถาน หรือสถานทูต) หรือมาตรา 15 (ห้ามใช้เครื่องขยายเสียงในระหว่างเวลาเที่ยงคืนถึงเวลา 06:00 น.) เท่านั้น

แม้ว่าผู้จัดการชุมนุมจะได้แจ้งการชุมนุมต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจล่วงหน้าแล้ว นักกิจกรรมยังคงอาจถูกฟ้องข้อหาจากการไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในการชุมนุมที่กำหนด¹⁴ ยกตัวอย่างเช่น ในกิจกรรมม็อบเฟสตีในเดือนพฤศจิกายน 2563 องค์การที่วางแผนจัดการชุมนุมแต่ละองค์การจะต้องยื่นเอกสารการแจ้งต่อเจ้าหน้าที่แยกกัน¹⁵ ก่อนถึงกำหนดการชุมนุมเพียงไม่กี่ชั่วโมง เจ้าหน้าที่ตำรวจไทยได้ออกแถลงการณ์ที่ระบุเงื่อนไขให้แต่ละกลุ่มผู้จัดต้องปฏิบัติตาม เช่น สถานที่ใดบ้างที่สามารถให้ผู้ชุมนุมรวมตัวกันได้และข้อห้ามไม่ให้ผู้ชุมนุมเข้าไปใกล้พื้นที่หน่วยงานของรัฐที่สำคัญ การใช้เครื่องขยายเสียงหลังเที่ยงคืน การขัดขวางการจราจรในกรณีที่มีรถพยาบาลในบริเวณนั้น และการใช้ป้ายประท้วงที่หมิ่นประมาทผู้อื่นหรือสร้างความวุ่นวายในสังคม ภายหลัง นายพริษฐ์ ชิวารักษ์ หนึ่งในแกนนำการชุมนุม ถูกตั้งข้อหาละเมิดพ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินที่ออกมาในขณะนั้นเพื่อควบคุมการระบาดของโรคโควิด 19 พนักงานอัยการอ้างว่านายพริษฐ์ไม่ได้ปฏิบัติตามมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมหรือควบคุมโรคติดต่อ พริษฐ์ยังถูกตั้งข้อหายุยงปลุกปั่นและหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์จากคำปราศรัยของเขาในวันเดียวกันอีกด้วย¹⁶

โดยทั่วไปแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจจะขอให้ผู้ชุมนุมงดเว้นจากการพูดถึงสถาบันกษัตริย์ในระหว่างการชุมนุม¹⁷ โครงการ

อินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw) องค์การพัฒนาเอกชนไทยที่ทำงานด้านสิทธิมนุษยชนได้ติดตามและบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและสิทธิทางการเมือง ได้รายงานไว้ว่า เมื่อกลุ่มคณะราษฎรในจังหวัดอุดรธานีแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าต้องการจัดกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์เพื่อประท้วงนายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ตำรวจได้ขอให้กลุ่มลงชื่อในเอกสารเพื่อยืนยันว่า “ผู้จัดและผู้ชุมนุมจะไม่กล่าวพาดพิงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์และไม่กล่าวล่วงหรือจาบจ้วงสถาบันฯ และต้องไม่มีป้ายหรือธงในลักษณะเดียวกัน”¹⁸ เช่นเดียวกัน เมื่อพายุ (นามสมมติ) นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลที่เป็นแกนนำกลุ่มศาลาเพื่อประชาธิปไตย ได้แจ้งการชุมนุมที่วางแผนจะจัดในเดือนพฤศจิกายน 2563 ต่อตำรวจ ตำรวจได้ให้อุญาตภายใต้เงื่อนไขว่า ผู้ชุมนุมจะไม่ส่งเสียงอีกที่ก่อกวนโครมและงดเว้นจากการกระทำใด ๆ ที่อาจขัดขวางการทำงานของเจ้าหน้าที่ เนื่องจากการชุมนุมวางแผนที่จะจัดใกล้บริเวณพระราชวัง¹⁹ ขณะเดียวกัน เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ไม่รับแจ้งการชุมนุมของพายุในอีกกิจกรรมหนึ่งในพื้นที่เดียวกันในเดือนเมษายน 2564 เนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคที่รุนแรงขึ้น

ในบางกรณี การแจ้งการชุมนุมล่วงหน้าก็ถูกปฏิเสธ ยกตัวอย่างเช่น ตำรวจไม่รับแจ้งการชุมนุมหน้าศาลว่าการกรุงเทพมหานครโดยชลธิชา แจ้งเร็ว โดยให้เหตุผลว่าการชุมนุมไม่อาจจัดขึ้นในพื้นที่ราชการได้เนื่องจากจะเป็นการรบกวนการทำงานของรัฐบาล ชลธิชาไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจดังกล่าวและยืนยันว่า การชุมนุมนี้จะจัดขึ้นในวันหยุดสุดสัปดาห์และจะไม่เป็นการรบกวนการทำงานของรัฐบาล ชลธิชากล่าวว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบดีว่า เหตุผลในการไม่รับแจ้งนั้นฟังไม่ขึ้น แต่ก็ไม่สามารถอนุญาตให้การชุมนุมเกิดขึ้นได้²⁰

หากเจ้าหน้าที่รัฐมองว่าการชุมนุมไม่ควรได้รับอนุญาตหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย เจ้าหน้าที่จะมีหน้าที่ต้องแจ้งผู้ชุมนุมให้ยุติหรือปรับเปลี่ยนเวลาชุมนุม (พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ มาตรา 20) แต่ในทางปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการดังกล่าวโดยอ่านเงื่อนไขการชุมนุมผ่านลำโพงในที่ชุมนุม ซึ่งเงื่อนไขนั้นได้กำหนดขึ้นตั้งแต่ขั้นตอนการแจ้งการชุมนุมแล้ว หลายครั้ง หากผู้จัดการชุมนุมไม่ได้แจ้ง

เจ้าหน้าที่ตำรวจล่วงหน้า หรือหากการชุมนุมถูกจัดขึ้นในพื้นที่ควบคุมทางสาธารณสุขภายใต้พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน การประกาศของตำรวจจะระบุว่า การชุมนุมนั้นละเมิดกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แต่ยังอนุญาตให้การชุมนุมดำเนินต่อไป²¹ โดยทั่วไป ตำรวจมักไม่ได้พยายามทำให้แน่ใจว่าผู้ชุมนุมได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขเหล่านั้นแล้ว ในการชุมนุมขนาดเล็ก ตำรวจมักทำการประกาศผ่านโทรโข่ง ซึ่งได้ยินโดยเพียงคนไม่กี่คนโดยรอบเท่านั้น

ในช่วงการทำกิจกรรมประท้วงอดอาหารหน้าศาลอาญาเพื่อเรียกร้องให้ปล่อยตัวนักโทษการเมืองในเดือนพฤษภาคม 2564 ARTICLE 19 ได้สังเกตว่า ตำรวจได้ทำการประกาศโดยใช้เพียงกระดาษขนาด A4 หนึ่งแผ่นที่ระบุรายละเอียด พ.ร.บ. ชุมนุมสาธารณะและเงื่อนไขสำหรับการชุมนุมเท่านั้น โดยได้แปะไว้ที่ผนังของศาลใกล้ ๆ กับสถานที่วางแผนการประท้วงพูดคุยวงเล็กซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการประท้วง

เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่ปฏิบัติตามขั้นตอนทางกฎหมายในการแจ้งเหตุผลการชุมนุมนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมายเพราะอะไร เจ้าหน้าที่ตำรวจจะสามารถขอคำสั่งจากศาลแพ่งเพื่อยุติการชุมนุมหรือใช้กำลังสลายการชุมนุมได้ก็ต่อเมื่อผู้ชุมนุมไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่แล้วเท่านั้น (มาตรา 21 พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ)

การใช้กฎหมายอื่นเพื่อกำกับดูแลการชุมนุมสาธารณะ

นอกเหนือจากพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะแล้ว ยังปรากฏว่าเจ้าหน้าที่รัฐไทยมีการใช้กฎหมายอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องเพื่อกำกัฏสิทธิในการชุมนุม²² เช่น พ.ร.บ. รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง²³ พ.ร.บ. ควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง²⁴ และพ.ร.บ. การจราจรทางบก²⁵ หากนักกิจกรรมต้องการใช้เครื่องขยายเสียงในการชุมนุม นักกิจกรรมจะต้องขออนุญาตจากสำนักงานเขตที่ว่าการอำเภอในพื้นที่ พร้อมได้รับความเห็นชอบจากเจ้าหน้าที่ตำรวจท้องถิ่นก่อน ประสิทธิภาพของนักกิจกรรมบางคนที่ถูกดำเนินคดีด้วยข้อหาตามกฎหมายข้างต้นสะท้อนถึงข้อจำกัดที่เคร่งครัดต่อสิทธิในการชุมนุมในประเทศไทย

ยกตัวอย่างเช่น เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2563 นักกิจกรรมกลุ่มหนึ่งจัดการแสดงจำลองเหตุการณ์ปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 ในโอกาสครบรอบ 88 ปี ภายหลัง นักกิจกรรมจำนวน 7 คนที่เข้าร่วมในการจำลองเหตุการณ์ถูกดำเนินคดีในข้อหาละเมิดพ.ร.บ. รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ร.บ. การจราจรทางบก และมาตรา 385 ของประมวลกฎหมายอาญาจากการกีดขวางการจราจรสาธารณะ นายอานนท์ นำภา หนึ่งในนักกิจกรรมที่เป็นผู้ปราศรัยหลักในงาน ยังถูกตั้งข้อหาใช้ระบบเสียงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย นักกิจกรรมแต่ละคนต้องจ่ายค่าปรับเป็นจำนวน 1,000 บาทต่อคน

ข้อหาที่ตั้งกับนักกิจกรรมกลุ่มดังกล่าวดูเหมือนว่าจะเป็นเพียงข้ออ้างบังหน้า เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นบนทางเท้าเป็นหลัก และช่องทางเดินรถเพียงหนึ่งช่องทางบนถนนขนาดใหญ่ โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมทั้งหมดน้อยกว่า 100 คน นอกจากนั้น กิจกรรมยังสิ้นสุด ณ เวลาประมาณ 06:00 น. จึงแทบไม่เป็นการกีดขวางจราจรใด ๆ การปฏิวัติในปี 2475 นับเป็นจุดเปลี่ยนผ่านของประเทศไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ การเกิดขึ้นของขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยที่นำโดยเยาวชนในปี 2563 และการวิพากษ์วิจารณ์บทบาทของสถาบันกษัตริย์โดยเฉพาะความคิดเห็นของกลุ่มคณะราษฎร ได้ปลุกความสนใจต่อการปฏิวัติปี 2475 ขึ้นมาอีกครั้งในปี 2563 ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนได้บันทึกเหตุการณ์รำลึกการปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 ที่เผชิญการข่มขู่และคุกคามจากเจ้าหน้าที่เป็นจำนวนอย่างน้อย 21 เหตุการณ์ใน 15 จังหวัด โดย 4 เหตุการณ์ต้องยกเลิกเนื่องจากแรงกดดันจากรัฐ²⁶

ในอีกเหตุการณ์ที่จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มนักกิจกรรมและศิลปินที่ได้ติดตั้งและจัดแสดงกระดาษทิชชูพิมพ์คล้ายหมายเรียกคดีมาตรา 112 บนต้นไม้ทั่วเมืองถูกตั้งข้อหาตามพ.ร.บ. รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองและอาจต้องโทษปรับมากที่สุดถึง 5,000 บาทต่อคน²⁷

แม้ว่าบทลงโทษตามกฎหมายเหล่านี้จะค่อนข้างเบา แต่ข้อหาดังกล่าวก็เป็นหนึ่งในกลยุทธ์ที่ตำรวจใช้ในการควบคุมผู้ชุมนุมและสร้างความยากลำบากแก่การเข้าร่วมการชุมนุมประท้วง²⁸ ผู้ชุมนุมที่ถูกดำเนินคดีจะต้องรายงาน

ตัวที่สถานีตำรวจในพื้นที่เพื่อรับทราบข้อหาและจ่ายค่าปรับ ซึ่งส่วนใหญ่จะจ่ายด้วยเงินบริจาคของผู้สนับสนุน

การเลียงและการละเมิดสิทธิในช่วง สถานการณ์ฉุกเฉิน

การชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยของประเทศไทยที่ก่อตัวขึ้นตั้งแต่ปี 2563 ได้เริ่มขึ้นในช่วงเวลาเดียวกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และจึงทับซ้อนกับข้อจำกัดภายใต้มาตรการด้านสาธารณสุข ในเดือนมีนาคม 2563 รัฐบาลไทยได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินทั่วราชอาณาจักรตามพ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยมีจุดประสงค์เพื่อคุ้มครองสุขอนามัยของประชาชนในช่วงการแพร่ระบาด สถานการณ์ฉุกเฉินได้ยกเลิกไปเมื่อเดือนมกราคม 2565 ทั้งนี้ มาตรา 3 ของพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะกำหนดว่า ในช่วงการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินให้ยึดตามกฎระเบียบตามประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินเป็นหลัก

กฎหมายระหว่างประเทศอนุญาตให้รัฐเลียงปฏิบัติตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนบางประการในสถานการณ์ฉุกเฉินระดับชาติ เช่น ด้านเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมโดยสันติ และรัฐต้องแจ้งสหประชาชาติถึงความตั้งใจในการจำกัดสิทธิดังกล่าวอย่างเป็นทางการ²⁹ อย่างไรก็ดี การเลียงนั้นจะต้องเป็นไปตามหลักการด้านความจำเป็นและความได้สัดส่วนอย่างเคร่งครัด การจำกัดสิทธิจะต้องเกิดขึ้นเพื่อบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดเท่านั้น และจะต้องสัมพันธ์กับความจำเป็นเฉพาะตัวที่เป็นฐานแห่งการกระทำโดยตรง³⁰

การรวมตัวสาธารณะใด ๆ ในจำนวนมากกว่า 5 คนเป็นสิ่งต้องห้ามภายใต้การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งยังมีผลบังคับใช้ขณะที่เขียนรายงานฉบับนี้ ข้อจำกัดที่ออกตามพ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินได้ระบุการกระทำต้องห้ามในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เช่น “ห้ามมิให้มีการชุมนุม การทำกิจกรรม หรือการมั่วสุมกัน ณ ที่ใด ๆ ในสถานที่แออัดหรือกระทำการดังกล่าวอันเป็นการยุยงให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย ทั้งนี้ ภายในเขตพื้นที่ที่หัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินในส่วนที่เกี่ยวกับความมั่นคงประกาศกำหนด”³¹ ช่วงเดียวที่ได้รับการยกเว้นคือระหว่างวันที่ 1 สิงหาคมถึง 24

ธันวาคม 2563 ซึ่งมีจำนวนตัวเลขผู้ติดเชื้อมาก โดยข้อกำหนดฯ ฉบับที่ 13 อนุญาตให้จัดการชุมนุมสาธารณะตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2563 เป็นต้นไปได้ โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องจัดมาตรการทางสาธารณสุขเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดด้วย ข้อกำหนดฯ ฉบับที่ 15 ลงวันที่ 25 ธันวาคม 2563 ประกาศห้ามการชุมนุมสาธารณะอีกรอบเนื่องจากเกิดการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ระลอกใหม่ อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลานี้ รัฐบาลได้มีการประกาศบังคับใช้สถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตท้องที่กรุงเทพมหานครระหว่างวันที่ 15 - 22 ตุลาคม 2563 ซึ่งห้ามจัดการชุมนุมประทั่วในกรุงเทพมหานคร (อ่านต่อด้านล่าง)

กฎระเบียบดังกล่าวเหล่านี้ได้กลายเป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่สำคัญที่รัฐใช้เพื่อดำเนินคดีกับผู้ชุมนุม ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนได้บันทึกว่า ตั้งแต่พฤษภาคม 2563 ถึงพฤศจิกายน 2564 มีผู้ชุมนุมที่ถูกตั้งข้อหาละเมิดพ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินเป็นจำนวนไม่ต่ำกว่า 1,367 คน (ตัวเลขดังกล่าวพุ่งสูงขึ้นไปถึง 1,808 คนในเดือนเมษายน 2565)³² ข้อหาข้างต้นเป็นข้อหาที่เจ้าหน้าที่ใช้ฟ้องผู้ชุมนุมมากที่สุดในช่วงเวลาดังกล่าว ศูนย์ทนายฯ ยังได้สังเกตว่า คดีละเมิดพ.ร.ก. ฉุกเฉินส่วนใหญ่ถูกพนักงานอัยการสั่งฟ้อง โดยมีเพียง 4 คดีเท่านั้นจากจำนวนทั้งหมด 553 คดี (ณ เดือนตุลาคม 2564) ที่ไม่ถูกสั่งฟ้อง

แม้จะมีการระบุว่าให้ใช้พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินแทนพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ แต่นักกิจกรรมหลายรายก็ถูกตั้งข้อหาละเมิดกฎหมายทั้งสองฉบับพร้อมกัน ศูนย์ทนายฯ รายงานว่า มีคดีจำนวนไม่ต่ำกว่า 36 คดีที่ประชาชนถูกตั้งข้อหาละเมิดทั้งพ.ร.ก. ฉุกเฉินและพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ นักกิจกรรม 2 คนที่ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้ถูกดำเนินคดีด้วยกฎหมายทั้งสองฉบับจากการชุมนุมที่แต่ละคนเข้าร่วมหรือเป็นผู้จัด นอกจากนี้ พ.ร.บ. โรคติดต่อและกฎระเบียบอื่น ๆ ที่ออกตามพ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินยังถูกใช้เพื่อจำกัดสิทธิในการชุมนุมและเอาผิดผู้ชุมนุมเพิ่มเติมอีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น ชลิตา บัณทวงศ์ นักวิชาการที่กล่าวปราศรัยในการชุมนุมเมื่อเดือนพฤษภาคม 2564 “นท” (นามสมมติ) นักร้องที่ได้อัปเดตเพลงที่กิจกรรมเดียวกัน และบุคคลอีก 4 รายที่มีความเกี่ยวข้องกับการชุมนุมถูกตั้งข้อหา

ละเมิดพ.ร.ก. จุกเงินและพ.ร.บ. โรคติดต่อ เนื่องจากไม่ได้
ใส่หน้ากากอนามัยขณะกล่าวปราศรัยหรือทำการแสดง³³

นอกจากการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อรับมือกับการ
แพร่ระบาดแล้ว รัฐบาลยังได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน
ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครเพื่อรับมือกับการชุมนุม
ซึ่งรัฐบาลได้อ้างว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาติ
และความปลอดภัยของสาธารณชน นายกรัฐมนตรีได้
ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตพื้นที่
กรุงเทพมหานครในเช้ามีดของวันที่ 15 ตุลาคม 2563 การ
ดำเนินการดังกล่าวเป็นการตอบโต้เหตุการณ์ในตอนเย็น
ของวันที่ 14 ตุลาคม ที่มีกลุ่มผู้ชุมนุมตะโกนโห่ร้องใส่
รถยนต์พระที่นั่งของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี³⁴
และเป็นการเปิดโอกาสให้แก่การสลายการชุมนุมของฝ่าย
เรียกร้องประชาธิปไตยเป็นครั้งแรกตั้งแต่เริ่มต้นเมื่อต้นปี
2563 ก่อนหน้าเหตุการณ์ดังกล่าวไม่มีการรายงานเกี่ยวกับ
ความรุนแรงจากฝั่งผู้ชุมนุมหรือการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุม
และเจ้าหน้าที่ โดยมีเพียงการรายงานการจับกุมแกนนำ
ผู้ชุมนุม 4 คนที่กำลังเตรียมการชุมนุมดังกล่าวในบริเวณ
อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยในวันที่ 13 ตุลาคมเท่านั้น

การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขต
กรุงเทพมหานครเป็นการประกาศตามมาตรา 11 ของพ.ร.ก.
การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งให้อำนาจรัฐ
อย่างกว้างขวางในการละเว้นจากการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
และกระทำการดังต่อไปนี้

จับกุมและคุมขังบุคคลที่ต้องสงสัยว่าทำให้เกิดหรือปลุกปั่น
ความวุ่นวายในสถานการณ์ฉุกเฉิน

- เรียกบุคคลเพื่อกำหนดให้การหรือแสดงหลักฐาน
- ยึดอุปกรณ์สื่อสารและวัตถุอื่น ๆ ที่เจ้าหน้าที่มองว่า
ผู้ชุมนุมใช้ในการชุมนุม
- คั่นหรือรื้ออาคารก่อสร้างหรือสิ่งกีดขวาง
- ห้ามบุคคลกระทำการใด ๆ ตามจำเป็นเพื่อรักษาความ
มั่นคงของชาติและของประชาชน และ
- ปิดเส้นทางจราจรตามจำเป็น³⁵

ในขณะที่ผู้ชุมนุมวางแผนจัดการประท้วงที่แยกปทุมวัน
ซึ่งเป็นย่านศูนย์กลางธุรกิจของกรุงเทพมหานคร ในวันที่
16 และ 18 ตุลาคม ประเทศไทยได้ออกคำสั่งปิดถนน สถานี

รถไฟฟ้า และท่าเรือสาธารณะในคลองบริเวณพื้นที่
จัดกิจกรรม³⁶ เบื้องต้นรัฐมีแผนที่จะบังคับใช้สถานการณ์
ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครจนถึง
วันที่ 13 พฤศจิกายน 2563 แต่สุดท้ายก็ถูกยกเลิกไปเมื่อ
วันที่ 22 ตุลาคม 2563³⁷

นอกจากนั้น ยังมีคำสั่งที่ออกตามการประกาศสถานการณ์
ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครเพื่อ
ควบคุมการรายงานข่าวเกี่ยวกับการประท้วง โดยคำสั่ง
ดังกล่าวได้กำหนดให้ตั้งคณะกรรมการพิเศษที่มีหน้าที่ตรวจ
สอบกรณีการเผยแพร่ “เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมและเนื้อหาอัน
ส่งกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ” และส่งข้อมูลให้กับ
เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อปิดกั้นสื่อที่พบว่ามีคุณภาพ
ไม่เหมาะสม³⁸ ทั้งนี้ที่มีการออกคำสั่งดังกล่าว รัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้แจ้งสื่อว่า
ตนได้มอบอำนาจให้รองปลัดกระทรวงฯ พิจารณาคัด
ต่อผู้ใช้สื่อโซเชียลและสำนักข่าวจำนวน 300,000 ราย
อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติแล้ว ผู้บัญชาการทหารสูงสุด
ผู้มีหน้าที่บังคับใช้สถานการณ์ฉุกเฉิน ได้สั่งให้คณะ
กรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการ
โทรคมนาคมแห่งชาติและกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและ
สังคมระงับการเผยแพร่ข้อมูลของสำนักข่าวออนไลน์เพียง
4 แห่งเท่านั้น ได้แก่ วอยซ์ทีวี ประชาไท เดอะรีพอร์ตเตอร์
และเดอะสแตนด์การ์ด โดยสำนักข่าวดังกล่าวล้วนมีการ
ถ่ายทอดสดการชุมนุมและถูกมองว่าเป็นผู้สนับสนุน
ขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย คำสั่งนี้ยังได้ปิดกั้นหน้า
โซเชียลของกลุ่มเยาวชนปลดแอกอีกด้วย ทั้งนี้ กลุ่มเยาวชน
ปลดแอกเป็นกลุ่มที่เพิ่งตั้งขึ้นใหม่ แต่ได้มีการวิพากษ์
วิจารณ์สถาบันกษัตริย์อย่างเข้มข้น

3. ความรุนแรง ต่อผู้ชุมนุมและ การสลายการชุมนุม

แม้ว่าการสลายการชุมนุมและการจับกุม และคุกคามทางกฎหมายต่อนักกิจกรรมจะไม่ใช่สิ่งใหม่ในรัฐบาลของนายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา แต่ท่าทีของ รัฐบาลต่อการชุมนุมตั้งแต่ปี 2563 ก็มีแนวโน้มในการใช้ความรุนแรงและการ จำกัดสิทธิในการชุมนุมที่เข้มข้นมากขึ้น³⁹ ระดับความรุนแรงที่เพิ่มขึ้นสัมพันธ์กับ การเริ่มวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์และ ข้อเรียกร้องเพื่อการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ ของขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย

การสลายการชุมนุมและการใช้ “อาวุธ ” ที่มีความร้ายแรงต่ำ”⁴⁰

หลังจากแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุมประกาศ ข้อเรียกร้อง ในเดือนสิงหาคม 2563 รัฐบาลก็ได้เริ่มปราบปราม ขบวนการประท้วงอย่างเข้มข้นมากขึ้น โดยจุดเปลี่ยนอยู่ ระหว่างช่วงเย็นวันที่ 14 ตุลาคม 2563 และเช้ามีดวันที่ 15 ตุลาคม 2563 ก่อนหน้าช่วงเวลาดังกล่าว แกนนำการชุมนุม บางคนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมจะถูกตั้งข้อหาละเมิดคดี ทางกฎหมายเท่านั้น แต่ไม่มีการสลายการชุมนุมของ ขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยใด ๆ ในภาพรวม

ในวันที่ 14 ตุลาคม 2563 กลุ่มเรียกร้องประชาธิปไตยได้ เดินทางเพื่อไปประท้วงหน้าทำเนียบรัฐบาล ขณะที่ถนน โดยรอบมีประชาชนใส่เสื้อสีเหลืองซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของ สนับสนุนสถาบันกษัตริย์รวมตัวอยู่สองข้างทางเพื่อรับเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีในการเสด็จพระราชดำเนินไปประกอบ

พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเนื่องในวันคล้ายวันสวรรคตพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ARTICLE 19 ได้สังเกตเห็นว่ามีชายที่มีลักษณะผมเกรียนอยู่ในกลุ่มคนใส่เสื้อเหลืองด้วย และมีบางคนพกพาอุปกรณ์วิทยุสื่อสารชนิดที่เฉพาะผู้บังคับใช้กฎหมายได้รับอนุญาตให้ใช้เท่านั้น ก่อนการเดินขบวนได้มีการปะทะกันเล็กน้อยระหว่างผู้ชุมนุมและผู้สนับสนุนสถาบันกษัตริย์ แต่ภายหลังขบวนของผู้ชุมนุมได้เปลี่ยนเส้นทางเพื่อเลี่ยงขบวนเสด็จ

อย่างไรก็ดี กลุ่มผู้ชุมนุมได้พบกับรถยนต์พระที่นั่งของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าทีปังกรรัศมีโชติประทับ (รัชทายาทโดยสันนิษฐาน) โดยบังเอิญโดยไม่ได้รับแจ้งเกี่ยวกับเส้นทางของขบวนเสด็จให้ทราบล่วงหน้า ผู้ชุมนุมบางคนได้ตะโกนโห่ร้องใส่รถยนต์คันดังกล่าวโดยไม่ทราบว่าใครเป็นผู้นั่งอยู่ในยานพาหนะ รัฐบาลและผู้สนับสนุนสถาบันกษัตริย์ได้ประณามผู้ชุมนุมฝ่ายเรียกร้องประชาธิปไตยในทันทีว่าจงใจประทุษร้ายพระบรมราชินีและเจ้าฟ้าทีปังกร หลังจากนั้นผู้ชุมนุมจำนวน 3 คนถูกตั้งข้อหาตามมาตรา 110 ของประมวลกฎหมายอาญาที่ว่าด้วยการประทุษร้ายพระบรมราชินี ซึ่งอาจถูกตัดสินจำคุกเป็นเวลา 12 ถึง 20 ปี ภายหลังทั้งสามได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

การชุมนุมประท้วงดำเนินต่อไปตลอดคืน โดยผู้ชุมนุมบางรายได้ปักหลักอยู่หน้าทำเนียบรัฐบาล ในช่วงเช้าของวันที่ 15 ตุลาคม 2563 นายกรัฐมนตรีได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่เวลา 04:00 น. ของวันเดียวกัน รัฐบาลได้อ้างเหตุผลเพื่อให้ความชอบธรรมแก่การประกาศนี้ว่าผู้ชุมนุมได้ใช้ความรุนแรงและอาจเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศ

โดยที่ปรากฏว่ามีบุคคลหลายกลุ่มได้เชิญชวนปลุกระดม และดำเนินการให้มีการชุมนุมสาธารณะโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยการชุมนุมสาธารณะขึ้นในกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการและช่องทางต่าง ๆ ก่อให้เกิดความปั่นป่วนวุ่นวายและความไม่สงบเรียบร้อยของประชาชน มีการกระทำที่กระทบต่อขบวน

เสด็จพระราชดำเนิน มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีการกระทำที่มีความรุนแรงกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยในชีวิตหรือทรัพย์สินของรัฐหรือบุคคล อันมิใช่การชุมนุมโดยสงบที่ได้รับการรับรอง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทั้งยังกระทบโดยตรงต่อสัมฤทธิ์ผลของมาตรการควบคุมการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ... [และ] ต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศที่อยู่ในภาวะเปราะบาง กรณีจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเร่งด่วนเพื่อแก้ไขกรณีดังกล่าวให้ยุติได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันก่วงกัก เพื่อให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายและรักษาความสงบเรียบร้อยและประโยชน์ส่วนรวม⁴¹

หลังจากมีการบังคับใช้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงตอนเช้ามีตวันของวันที่ 15 ตุลาคม เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ได้บุกเข้าไปในที่ชุมนุมและจับกุมผู้ชุมนุมไม่ต่ำกว่า 20 คน รวมทั้งอานนท์ นำภาและปวิษฐ ชิวารักษ์ แกนนำการชุมนุมคนแรก ๆ ที่มีการแสดงความเห็นวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ ทั้งสองได้ถูกจับกุมและนำตัวออกจากสถานที่ชุมนุมก่อนรุ่งสาง ส่วนปณัสนา สิทธิจิวพัฒน์กุล แกนนำการชุมนุมอีกรายที่ได้เรียกร้องให้เกิดการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์อย่างเปิดเผยเช่นกันก็ถูกจับกุมที่โรงแรมไมไกลจากสถานที่ชุมนุมในเวลาประมาณ 7 นาฬิกา โดยเจ้าหน้าที่ให้เหตุผลว่า ปณัสนาได้กล่าวปราศรัยพาดพิงถึงสถาบันกษัตริย์ในการชุมนุมเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2563

ประสิทธิ์ ครุฑาโรจน์ นักกิจกรรมนักศึกษาจากเชียงใหม่ที่เดินทางมาเข้าร่วมการชุมนุมที่กรุงเทพมหานครก็ถูกจับกุมตอนเช้ามีตวันเดียวกันเช่นกันหน้าโรงแรมแห่งหนึ่งหลังจากประสิทธิ์ได้ออกจากสถานที่ชุมนุม หมายจับของประสิทธิ์ออกจากจังหวัดเชียงใหม่และอ้างคำปราศรัยของประสิทธิ์ได้พูดในการชุมนุมที่นั่น เขาเล่าว่า

ตอนนั้นเป็นเวลาตีสามกว่า ๆ ผมกำลังนั่งแท็กซี่กับเพื่อนอีกสองคนเพื่อกลับไปโรงแรมไปอาบน้ำ ตอนที่ถึงโรงแรมรัตนโกสินทร์มีเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบเกือบ 20 คน ยืนรอผมที่หน้าโรงแรม รถยนต์สองคันของเจ้าหน้าที่ก็ไม่มีสัญลักษณ์อะไร ไม่มีตราของตำรวจเหมือนปกติ โชคดีว่าพอดีนั่งในเพื่อนที่อยู่ด้วยกันตอนนั้นเป็นนักข่าว จึงได้มีการบันทึกและรายงานเหตุการณ์ตั้งแต่ต้น ผมถูกนำตัวไปยังบช.ตชด. ... เราถึงที่นั่นตอนประมาณตีสี่ และเจ้าหน้าที่เพิ่งเริ่มตั้งโต๊ะและคอมพิวเตอร์เพื่อบันทึกการจับกุมตอนประมาณเก้าโมง เจ้าหน้าที่ไม่ได้บอกว่าผมต้องไปที่ไหนต่อ แต่ผมเดาว่าน่าจะเชียงใหม่เพราะหมายออกมาจากเชียงใหม่

ประสิทธิ์และอานนท์ถูกจับกุมเนื่องจากบทบาทในการชุมนุมที่จังหวัดเชียงใหม่ก่อนหน้านี้ในเดือนเดียวกัน ทั้งคู่ถูกตั้งข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์จากคำปราศรัยในการชุมนุมดังกล่าว วันต่อมา ทั้งคู่ถูกส่งตัวไปยังจังหวัดเชียงใหม่ทางเฮลิคอปเตอร์แทนที่จะเป็นทางรถตู้หรือรถบัสตามปกติ ประสิทธิ์และอานนท์ถูกคุมตัวเป็นเวลาประมาณสองสัปดาห์ก่อนได้รับการประกันตัว⁴²

การสลายการชุมนุมในวันที่ 15 ตุลาคม 2563 นับเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้ความรุนแรงโดยฝ่ายรัฐเพื่อปราบปรามการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตย ในวันถัดมา นักกิจกรรมเยาวชนจำนวนมากได้รวมตัวกันประท้วงการสลายการชุมนุมและการจับกุมที่เกิดขึ้นในย่านศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานคร รัฐมีการใช้ปืนฉีดน้ำแรงดันสูง น้ำผสมสารเคมี และแก๊สน้ำตากับผู้ชุมนุม⁴³ ผู้ชุมนุม 2 รายและผู้รายงานข่าว 1 รายที่ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้และอยู่ในสถานที่เกิดเหตุได้ระบุว่า ตนแทบไม่ได้ยินการประกาศจากเจ้าหน้าที่ก่อนที่จะใช้ปืนฉีดน้ำแรงดันสูง ขณะเดียวกัน “ปิงปอง” (นามสมมติ) สามคนที่อยู่บริเวณแนวหน้าของการชุมนุมในวันนั้นกล่าวว่า ตนได้ยินคำแจ้งเตือนของตำรวจที่สั่งให้ผู้ชุมนุมสลายตัวภายในสิบนาที่ก่อนที่จะใช้ปืนฉีดน้ำแรงดันสูง⁴⁴ มีผู้ชุมนุมราวหนึ่งพันคนเท่านั้นที่สามารถออกจากพื้นที่ได้ทันภายในเวลาที่เจ้าหน้าที่ตำรวจกำหนด

ก่อนการชุมนุมดังกล่าว หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของไทยไม่ได้ใช้แก๊สน้ำตาหรือปืนฉีดน้ำแรงดันสูงในการสลายการชุมนุมเป็นปกติ วิธีการดังกล่าวจะถูกนำมาใช้เป็นครั้งคราวในอดีต และใช้เฉพาะในการสลายการชุมนุมขนาดใหญ่ด้วยกำลังเท่านั้น เช่น การชุมนุมของคนเสื้อแดงในเดือนเมษายนและพฤษภาคม 2553 และการชุมนุมของคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในเดือนธันวาคม 2556 และพฤษภาคม 2557 หลังจากวันที่ 16 ตุลาคม 2563 แก๊สน้ำตาและปืนฉีดน้ำแรงดันสูงก็กลายเป็นเครื่องมือที่เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนำไปใช้อย่างกว้างขวางในการสลายการชุมนุม⁴⁵

ในบางกรณี เจ้าหน้าที่ตำรวจไทยมีการใช้ปืนฉีดน้ำแรงดันสูงและแก๊สน้ำตาลหลังจากผู้ชุมนุมเพิ่งเริ่มรวมตัวกันเป็นกลุ่มใหญ่เพียงไม่นาน หรือแม้แต่ก่อนการรวมตัวหรือ

เดินขบวน ในวันที่ 8 พฤศจิกายน 2563 ปีนัดน้ำแรงดันสูง ถูกใช้ในช่วงต้นของการชุมนุมที่ตั้งใจจะเดินขบวนไปยัง พระบรมมหาราชวัง (ที่ประทับของพระมหากษัตริย์ในงาน พระราชพิธีและสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมากที่สุดใน กรุงเทพมหานคร) รองโฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติอ้างว่า การดำเนินการดังกล่าวเป็น “การผิดตามยุทธวิธี” ที่จำเป็น เพื่อเตือนผู้ชุมนุมไม่ให้ล้ำแนวเขตที่กำหนด รองโฆษกฯ ยังระบุว่า การใช้กำลังนั้นมีความชอบธรรมเพราะผู้จัดการชุมนุมไม่ได้แจ้งการเดินขบวนต่อเจ้าหน้าที่ล่วงหน้าตามพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ การชุมนุมประท้วงจะชักชวนคราวก่อน ที่จะได้รับอนุญาตให้ดำเนินต่อไปจนถึงแนวกันไนรัศมี ประมาณ 500 เมตรจากรั้วพระบรมมหาราชวัง

เช่นเดียวกัน ในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 เมื่อผู้ชุมนุม รวมตัวชุมนุมที่รัฐสภาเพื่อแสดงความสนับสนุนต่อร่างแก้ไข รัฐธรรมนูญที่สภานิติบัญญัติจะพิจารณาในวันนั้น เจ้าหน้าที่ ตำรวจมีการใช้แก๊สน้ำตาและปืนฉีดน้ำแรงดันสูงเพื่อกำหนดแนวเขตพื้นที่ที่ไม่อนุญาตให้ผู้ชุมนุมรุกล้ำเข้าไป

นักกิจกรรมและผู้เข้าร่วมชุมนุมในกรุงเทพมหานครที่ให้ สัมภาษณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้จำนวน 21 คนจากทั้งหมด 28 คนเคยเผชิญปืนฉีดน้ำแรงดันสูงและแก๊สน้ำตาในการชุมนุม โดยทั้งหมดรายงานมาว่า บ่อยครั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้แจ้ง ผู้ชุมนุมอย่างเหมาะสมก่อนใช้อาวุธ “ที่มีความร้ายแรงต่ำ” นี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจมักทำการแจ้งโดยใช้เครื่องขยายเสียง ขนาดเล็ก ซึ่งจะมีเฉพาะผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับแนวกันของตำรวจ เท่านั้นที่จะได้ยินได้หรือถูกเสียงของผู้ชุมนุมกลบ ผู้ชุมนุม อ้างว่าการแจ้งเตือนล่วงหน้าเกี่ยวกับการใช้แก๊สน้ำตามัก จะกระทำเพียงไม่กี่นาทีก่อนการใช้อาวุธเท่านั้น ARTICLE 19 ได้ตั้งข้อสังเกตจากการทบทวนการถ่ายทอดสดการปะทะ ที่เกิดขึ้นตั้งแต่เดือนตุลาคม 2563 ถึงสิงหาคม 2564 หลายชิ้นว่า ระบบเสียงที่เจ้าหน้าที่ใช้ในการแจ้งเตือน เกี่ยวกับการใช้อาวุธที่มีความร้ายแรงต่ำดังพอที่จะให้ผู้ชุมนุม ที่อยู่บริเวณแถวหน้าได้ยินเท่านั้น และไปไม่ถึงผู้ชุมนุมที่อยู่ด้านหลัง

อาวุธ “ที่มีความร้ายแรงต่ำ” ถูกนำมาใช้ในการชุมนุมถึงขั้น ตั้งแต่ช่วงต้นปี 2564 โดยเฉพาะในการชุมนุมของกลุ่ม REDEM ซึ่งมักจัดขึ้นที่สถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับ สถาบันกษัตริย์ เจ้าหน้าที่ใช้กระสุนยางเป็นครั้งแรกในวันที่

28 กุมภาพันธ์ 2564 ในช่วงท้ายของการชุมนุมของ REDEM ในวันดังกล่าวมีผู้ชุมนุมจำนวน 23 คนถูกจับกุม รวมถึง เยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปีจำนวน 4 คน การชุมนุมของ REDEM จำนวน 5 ครั้งจาก 6 ครั้งตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงสิงหาคม 2564 จบลงด้วยการสลายการชุมนุมที่ใช้ความ รุนแรง⁴⁶

นักข่าวจำนวนอย่างน้อย 6 คนถูกกระสุนยางขณะรายงาน ข่าวเกี่ยวกับการชุมนุมของ REDEM ในวันที่ 20 มีนาคม มีนักข่าวที่ถูกยิงด้วยกระสุนยางจำนวน 3 คน คนหนึ่งถูก ยิงที่ศีรษะ คนหนึ่งถูกยิงที่ต้นขา ส่วนอีกคนถูกยิงที่หลัง ขณะกำลังวิ่งหนีตำรวจที่เคลื่อนตัวเข้ามา⁴⁷ ตำรวจระบุว่า ได้เล็งกระสุนยางไปที่ลำตัวส่วนล่าง โดยนักข่าวรายแรกอาจ กำลังก้มตัวหลบหลังจากได้ยินการแจ้งเตือนของตำรวจ กระสุนจึงถูกที่ศีรษะ ศรายุทธ ตั้งประเสริฐ นักข่าวที่ถูกยิงที่ หลังรายงานมาว่า ตนถูกยิงด้วยกระสุนยางจำนวน 2 นัด โดย โชคดีที่นัดหนึ่งยิงโดนกระเป๋าสะพายหลัง ศรายุทธได้ใส่ ปลอกแขนและหมวกที่เขียนว่า “สื่อมวลชน” อย่างชัดเจน⁴⁸

ระหว่างการปะทะในวันที่ 18 กรกฎาคม 2564 นักข่าว จำนวนอีก 6 คนที่มีการแสดงตัวอย่างชัดเจนว่าเป็น ผู้รายงานข่าวก็ถูกยิงด้วยกระสุนยาง เว็บไซต์ข่าว *ประชาไท* รายงานว่า นักข่าว 2 คนในนั้นกล่าวว่า ตนไม่ได้ยิน การแจ้งเตือนของตำรวจก่อนที่จะมีการยิงกระสุนยาง การยิงและทำให้นักข่าวที่แสดงตัวอย่างชัดเจนได้รับบาดเจ็บ ชี้ให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้ต้องการใช้กระสุนยาง เพื่อหยุดภัยคุกคามซึ่งหน้าหรือหยุดผู้ชุมนุมที่ใช้ความ รุนแรงเพียงอย่างเดียว

ดังที่เห็นได้ชัดจากการถ่ายทอดสดเหตุการณ์เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2564 จำนวนหลายชิ้นว่า ในการเผชิญหน้าระหว่าง กลุ่มผู้ชุมนุมกับตำรวจควบคุมฝูงชนที่แยกดินแดนนั้น เจ้าหน้าที่ไม่มีการยังมีมือในการใช้อาวุธที่ไม่ความร้ายแรงต่ำ กับผู้ชุมนุมแต่อย่างใด ดังที่ได้ยินจากคลิปวิดีโอถ่ายทอดสด ผู้บังคับบัญชาของหน่วยควบคุมฝูงชนได้ออกคำสั่งแก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจว่า “ถ้าเขาเข้ามาในแนว อนุญาตให้ใช้ กระสุนยางได้นะครับ ถ้าเขาถอยก็หยุดยิง”⁴⁹ ทั้งนี้ ผู้ชุมนุม บางคนก็มีการถือไม้ยาวหรือปาระเบิดขวดใส่แนวของ เจ้าหน้าที่ตำรวจเช่นเดียวกัน

Photo : Kan Sangtong,
High-school students
gathered in front of the
Ministry of Education,
Bangkok in protest at Thai
education and authoritarian
government, 5 September
2020.

แม้ว่าในวันดังกล่าวเจ้าหน้าที่จะมีการอ้างถึง “หลักแห่งความได้สัดส่วน” และเน้นย้ำว่าจะไม่มีการสลายการชุมนุม แต่คำสั่งจากผู้บังคับบัญชาในวันนั้นกลับเป็นการอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถใช้กระสุนยางเพื่อหยุดไม่ให้ผู้ชุมนุมเข้าใกล้แนวกันของตำรวจได้ กรณีดังกล่าวยังเกิดขึ้นในพื้นที่ที่ไม่ใช่พื้นที่ควบคุมตามพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะอีกด้วย โดยเจ้าหน้าที่ได้กำหนดพื้นที่ถนนที่มุ่งไปสู่บ้านพักนายกรัฐมนตรีภายในฐานทัพเป็นเขตพระราชฐาน รองโฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติอ้างว่า การใช้กระสุนยางในงานประชุมแถลงข่าวในวันดังกล่าว “เป็นการระงับ คงเป็นไปตามสถานการณ์ มีภัยคุกคามมาทางใดก็ต้องใช้เพื่อระงับยับยั้ง อย่างน้อยเป็นการป้องกันตนเอง สองเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความวุ่นวายในวงกว้างขึ้นไป”⁵⁰ รองโฆษกฯ ยังยืนยันว่า การใช้กระสุนยางนั้นเป็นการโต้ตอบความรุนแรงที่เริ่มโดยผู้ชุมนุมที่ปาระเบิดขวดมายังเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ในช่วงที่กลุ่ม REDEM กำลังจะยุติการชุมนุมในช่วงเดือนสิงหาคม 2564 ก็มีผู้ชุมนุมอีกกลุ่มหนึ่งได้ก่อตัวขึ้นมาบริเวณแยกดินแดง กรุงเทพมหานคร และมีการปะทะกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเกือบจะรายวัน ซึ่งดำเนินไปจนถึงเดือนพฤศจิกายน 2564 ตำรวจฝ่ายควบคุมฝูงชนมีการใช้

แก๊สน้ำตาและกระสุนยางเพื่อสลายการชุมนุมในบริเวณดังกล่าวอย่างเป็นปกติ นอกจากนั้น ยังมีรายงานผู้ชุมนุมวัยรุ่นที่กำลังใช้จักรยานยนต์ผ่านสถานีตำรวจดินแดงถูกยิงที่คอด้วยกระสุนจริง โดยจากวิถีกระสุนน่าจะมาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจที่อยู่หน้าสถานี⁵¹ ทางตำรวจได้ปฏิเสธการใช้กระสุนจริงกับผู้ชุมนุมในวันดังกล่าว (16 สิงหาคม) ผู้ชุมนุมวัย 14 ปีคนดังกล่าวเสียชีวิตในเวลาต่อมาในช่วงปลายเดือนตุลาคมหลังจากอยู่ในอาการโคม่าเป็นเวลา 2 เดือน

ในปลายเดือนตุลาคม 2564 ศูนย์ทนายฯ รายงานว่า ตั้งแต่เดือนสิงหาคม ตำรวจมีการดำเนินการจับกุมผู้ชุมนุมเป็นจำนวน 753 ครั้ง (บางรายถูกจับมากกว่าหนึ่งครั้ง) การจับกุมดังกล่าวกว่าร้อยละ 80 เป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการปะทะที่แยกดินแดง อย่างไรก็ตาม ตำรวจไม่ได้ดำเนินคดีทุกคดี โดยได้ปล่อยประชาชนที่ถูกจับกุมบางส่วนโดยไม่ตั้งข้อหา ผู้ที่ถูกจับกุมยังรวมถึงคนที่เดินผ่านบริเวณชุมนุมและนักข่าวที่ไปรายงานสถานการณ์ และมีคนจำนวนไม่ต่ำกว่า 226 คนได้รับบาดเจ็บ

หน่วยงานด้านความมั่นคงที่ถูกสั่งให้ออกมาปฏิบัติการในการชุมนุมมาจากหลายหน่วยงาน บางครั้งสามารถดูได้จากรูปแบบที่ใส่ เจ้าหน้าที่ตำรวจนครบาลจะเป็นฝ่าย

ประกาศเงื่อนไขในการชุมนุมสาธารณะแก่ผู้ชุมนุมและ
เจรจาตกลงกับผู้ชุมนุมเกี่ยวกับรายละเอียดในการจัดการ
การชุมนุมในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตำรวจฝ่ายควบคุมฝูงชน
จะเป็นหน่วยงานที่ออกมาปฏิบัติการในการปะทะกับผู้ชุมนุม
เว็บไซต์ของกองบังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชนระบุว่า
ฝ่ายควบคุมฝูงชนมีหน้าที่ในการ “ป้องกันและควบคุม
จลาจลและการกระทำที่อาจก่อความวุ่นวายในสังคม”
อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติ หน่วยงานด้านความมั่นคงที่เผชิญ
หน้ากับผู้ชุมนุมยังมาจากกองบัญชาการตำรวจตระเวน
ชายแดนและหน่วยอื่นๆ อีกด้วย เช่นในกรณีเหตุการณ์
ปะทะเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2564 ที่บริเวณแยกดินแดง ผู้
สั่งการในสถานที่เกิดเหตุได้ออกคำสั่งให้ตำรวจตระเวน
ชายแดนยิงกระสุนยางและแก๊สน้ำตาต่อผู้ชุมนุมอย่าง
เจาะจง⁵² ไม่มีข้อมูลที่ระบุว่า หน่วยสนับสนุนดังกล่าว
ได้รับการฝึกอบรมในด้านการควบคุมฝูงชนหรือไม่

แม้ว่าหน่วยงานด้านความมั่นคงที่ออกมาปฏิบัติการในการ
ชุมนุมจะใส่ชุดเครื่องแบบ แต่หลายครั้งก็มีเจ้าหน้าที่นอก
เครื่องแบบปะปนด้วย ซึ่งสร้างความสับสนต่อผู้ชุมนุม รัฐมี
การใช้เจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบเป็นหลักในการชุมนุม
จำนวนอย่างน้อย 2 ครั้ง ในวันที่ 14 ตุลาคม 2563 เจ้าหน้าที่
ฝ่ายความมั่นคงหลายคนใส่เสื้อสีเหลืองเช่นเดียวกับผู้

สนับสนุนสถาบันกษัตริย์ที่ไปเฝ้ารับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในวัน⁵³ โดยในการประท้วงในคืนวันดังกล่าว
ARTICLE 19 ได้เห็นชายเสื้อเหลืองตั้งแนวกันและพยายาม
ล้อมรั้วรอบพื้นที่ที่อนุญาตให้ผู้ชุมนุมอยู่ ส่วนผู้สั่งการของ
กลุ่มชายเสื้อเหลืองอยู่ในรูปแบบทหาร

เช่นเดียวกัน ในการชุมนุมเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2563
ARTICLE 19 ก็ได้สังเกตเห็นชายใส่เสื้อเหลืองยืนอยู่หลัง
แนวกันของเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมฝูงชนขณะที่ผู้ชุมนุม
เคลื่อนตัวเข้ามาใกล้ เจ้าหน้าที่ที่ทหารที่อยู่ในเหตุการณ์ได้ให้
สัมภาษณ์ต่อสื่อในภายหลังว่ามีการใช้เจ้าหน้าที่ทหารนอก
เครื่องแบบหลังแนวตำรวจในวันที่ 8 พฤศจิกายนจริง
เจ้าหน้าที่รายดังกล่าวอ้างว่า การดำเนินการดังกล่าวมีความ
จำเป็นในการป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น เนื่องจาก
ผู้ชุมนุมมีความแน่วแน่ที่จะเดินขบวนไปยังพระบรม-
มหาราชวังและสถานที่เชิงสัญลักษณ์อื่น ๆ ในบริเวณเดียวกัน

แม้เราจะสามารถแยกแยะเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบจากผม
ทรงทหารหรือตำแหน่งที่ยืนในการชุมนุมได้ แต่ก็ไม่สามารถ
บอกได้ว่าเจ้าหน้าที่คนดังกล่าวเป็นทหารหรือตำรวจ
การมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงที่ไม่ใส่เครื่องแบบสร้าง
ปัญหาระหว่างการปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้ชุมนุม

Photo : Goldenheartly,
Anti-government
protesters at the Democracy
Monument, Bangkok,
16 August 2020

Photo : Kan Sangtong,
Protesters in Bangkok the day
before the 14 October 2020 mass
demonstration, police crackdown,
and arrest of multiple pro-democracy
leaders and activists.

โดยเฉพาะในการประเมินว่าใครเป็นผู้รับผิดชอบต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้น ในการชุมนุมเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 ที่กรมทหารราบที่ 1 มหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ สื่อช่องต่าง ๆ ได้รายงานว่าได้พบเห็นเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบใส่หมวกนิรภัยสีขาวภายในพื้นที่ของกองทัพบก รวมถึงในหมู่ผู้ชุมนุม ดังนั้น จึงมีการตั้งคำถามว่าเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบดังกล่าวเข้ามาเป็นผู้ช่วยก่อวินาศกรรมหรือไม่

การเลือกปฏิบัติต่อผู้วิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์⁵⁴

ผู้ชุมนุมที่มีจุดยืนวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ที่ชัดเจนยังได้เผชิญข้อจำกัดในการใช้สิทธิในการชุมนุม รวมถึงความรุนแรงจากหน่วยงานด้านความมั่นคงมากกว่าผู้ชุมนุมกลุ่มอื่น โดยเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายเริ่มมีการใช้แนวกันเพื่อสกัดผู้ชุมนุมในพื้นที่พระบรมหาราชวังและที่อื่น ๆ ที่มีความสำคัญต่อสถาบันกษัตริย์ในเขตกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปลายปี 2563 เป็นต้นมา

ในการชุมนุมกว่า 20 ครั้งในเขตกรุงเทพมหานครที่ ARTICLE 19 ได้เข้าร่วมตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2563 ถึงพฤศจิกายน 2564 ARTICLE 19 ได้ตั้งข้อสังเกตว่า เจ้าหน้าที่ใช้แนวกัน

ที่ทำมาจากขวดพลาสติก รกชนส่งสาธยาย ต่อกองเทนนอร์ และถึงน้ำมันในการสกัดกั้นไม่ให้ผู้ชุมนุมเข้าใกล้สถานที่ที่กำหนดมากเกินไป⁵⁵ เช่น พระบรมหาราชวังและเขตพระราชฐานอื่น ๆ กรมทหารราบที่ 1 มหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ (กรมทหารราบที่ 1 เป็นหน่วยทหารรักษาพระองค์ที่ถูกโอนถ่ายไปอยู่ภายใต้หน่วยบัญชาการถวายความปลอดภัยรักษาพระองค์ในปี 2562) และสำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์⁵⁶

ตู่คอนเทนนอร์ยังถูกใช้ในการชุมนุมของกลุ่ม REDEM ที่จัดขึ้นหน้าสถานทูตสวีเดนและแลนด์ไยอันศูนย์กลางธุรกิจของกรุงเทพมหานคร กลยุทธ์ดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นการจำกัดสิทธิในการชุมนุมเท่านั้น แต่ยังรบกวนประชาชนทั่วไป ซึ่งอาจทำให้ประชาชนต่อต้านผู้ชุมนุมได้

การชุมนุมของ REDEM ซึ่งมีจุดยืนต่อสถาบันกษัตริย์ที่แข็งแกร่งที่สุดในหมู่มุขมนตรีเรียกร้องประชาธิปไตยทั้งหมด มักจะเผชิญการสลายการชุมนุมด้วยความรุนแรงด้วยแก๊สน้ำตาและปืนฉีดน้ำแรงดันสูงจากเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ขณะที่กลุ่มเรียกร้องประชาธิปไตยอื่น ๆ ที่เรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่งหรือให้ปล่อยตัว

นักโทษการเมืองแต่ไม่เน้นย้ำประเด็นการปฏิรูปสถาบัน
กษัตริย์ส่วนมากกลับไม่ต้องเผชิญกับการสลายการชุมนุม
ด้วยความรุนแรง

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์และ 7 สิงหาคม
2564 และการปะทะกันเกือบจะรายวันระหว่างผู้ชุมนุมกับ
ตำรวจที่แยกดินแดงในช่วงเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม 2564
ได้แสดงให้เห็นถึงความอ่อนไหวของเจ้าหน้าที่รัฐต่อการ
วิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ เป้าหมายของการชุมนุมของ
REDEM ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์คือบ้านพักของนาย
กรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งอยู่ใกล้กับแยก
ดินแดง และถือเป็นการชุมนุมที่บริเวณแยกดินแดงเป็น
ครั้งแรก⁵⁷ การวางแผนจัดชุมนุมที่มีเป้าหมายคือพลเอก
ประยุทธ์ที่บริเวณดังกล่าวจึงเป็นตัวเลือกที่สมเหตุสมผล

อย่างไรก็ตาม กรมทหารราบที่ 1 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่บ้านพัก
นายกรัฐมนตรีตั้งอยู่นั้นมีสถานะทางกฎหมายพิเศษ โดยใน
เดือนกรกฎาคม 2562 รัฐบาลได้ออกพระราชกฤษฎีกาเพื่อ
ถอนสถานะของกรมทหารราบที่ 1 ในฐานะสาธารณสมบัติ⁵⁸
และในเดือนกันยายน 2562 กรมทหารราบที่ 1 ถูกโอนถ่าย
ไปอยู่ภายใต้หน่วยบัญชาการถวายความปลอดภัยรักษา
พระองค์⁵⁹

ในการชุมนุมเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ARTICLE 19 ได้
ตั้งข้อสังเกตว่ามีเจ้าหน้าที่ภายในเขตกรมทหารราบที่ 1
ประกาศผ่านลำโพงว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตพระราชฐาน⁶⁰
โดยมาตรา 7 ของพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะกำหนด
ห้ามจัดการชุมนุมสาธารณะในรัศมี 150 เมตรจากเขต
พระราชฐาน การที่พ.ร.บ.ฯ ระบุถึงสถาบันกษัตริย์ชี้ให้เห็น
ว่า พื้นที่ดังกล่าวไม่สามารถเข้าออกได้ตามอำเภอใจและ
ควรปฏิบัติด้วยความเคารพอย่างสูงยิ่ง

การชุมนุมอื่น ๆ ที่ไม่ได้เรียกร้องการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์
หรือจัดที่สถานที่ที่ไม่เกี่ยวข้องกับสถาบันฯ และการชุมนุม
ที่มีเป้าหมายไม่เชื่อมโยงกับขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย
โดยตรงมักไม่ถูกการปราบปรามด้วยความรุนแรง
ยกตัวอย่างเช่น ในเดือนสิงหาคมและกันยายน 2564
ซึ่งเป็นช่วงที่การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 มีความรุนแรง

Photo : Chonlawut,
People's Democratic Reform
Committee (PDRC) protesters
outside the parliament building,
16 May 2014.

ได้มีการประหารรูปแบบใหม่เกิดขึ้นที่เรียกว่า “คาร์ม็อบ” กิจกรรมคาร์ม็อบเป็นการเคลื่อนขบวนประท้วงด้วยรถยนต์เพื่อให้ผู้ชุมนุมสามารถเข้าร่วมได้อย่างปลอดภัยในพื้นที่รถยนต์ส่วนตัวของตนเอง ผู้เข้าร่วมแต่ละคนอาจติดป้ายประท้วงบนตัวรถหรือเปิดไฟหน้าหรือใช้การบีบแตรเพื่อแสดงตัวเป็นส่วนหนึ่งของการชุมนุม กิจกรรมคาร์ม็อบเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่งเนื่องจากความล้มเหลวในการจัดการกับปัญหาของโรคโควิด 19 และการจัดสรรวัคซีนอย่างเหมาะสม ผู้ชุมนุมยืนยันที่จะหลีกเลี่ยงพื้นที่ “เปราะบาง” (พื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์) และสามารถยุติขบวนกิจกรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลโดยไม่มีการปะทะกับเจ้าหน้าที่ได้ด้วยดีเสมอ

ARTICLE 19 ได้ร่วมสังเกตการณ์กิจกรรมคาร์ม็อบจำนวน 3 กิจกรรม โดยไม่มีครั้งใดเลยที่เห็นการปฏิบัติการของตำรวจควบคุมฝูงชนหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงอื่น ๆ จำนวนมาก เว้นแต่บริเวณหน่วยงานรัฐบาลแห่งที่อยู่บนเส้นทางของกิจกรรม อย่างไรก็ตามก็อาจมีผู้ชุมนุมบางกลุ่มที่ไปรวมตัวกันที่แยกดินแดงภายหลังกิจกรรมคาร์ม็อบแต่ละครั้ง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการปะทะกับตำรวจ

เช่นเดียวกัน กิจกรรมยื่น หยุด ช้าง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้เข้าร่วมยื่นหนึ่ง ๆ เป็นเวลา 112 นาทีหรือ 1.12 ชั่วโมงหน้าศาลฎีกาเพื่อประท้วงคำตัดสินของศาลในการคุมขังนักกิจกรรมทางการเมืองในคดีมาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญา (กฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์) ก็ไม่เผชิญความรุนแรงกับตำรวจ ผู้ชุมนุมในกิจกรรมดังกล่าวสามารถจัดกิจกรรมได้รายวันเป็นเวลาประมาณหนึ่งเดือนครึ่งตั้งแต่มีนาคมถึงพฤษภาคม 2564 และอีกกว่าสามเดือนตั้งแต่สิงหาคม 2564 ถึงมกราคม 2565 โดยไม่ต้องเผชิญการสลายการชุมนุมโดยตำรวจ⁶¹ โดยตำรวจอาจมีการขอให้ระงับหรือย้ายกิจกรรมไปยังพื้นที่ใกล้เคียงในบางวัน เช่น ในวันที่มีขบวนเสด็จผ่านบริเวณดังกล่าว

เราสามารถเห็นแนวโน้มที่คล้ายคลึงกันนี้ในการชุมนุมลักษณะเดียวกันในพื้นที่อื่นของกรุงเทพมหานครและจังหวัดอื่น ๆ นายบารมี ชัยรัตน์ หนึ่งในผู้จัดหลักของกิจกรรมยื่นหยุด ช้างในกรุงเทพมหานคร เชื่อว่า กิจกรรมนี้ไม่ถูกปราบปรามเนื่องจากไม่มีการเคลื่อนขบวนไปยังสถานที่อื่น⁶² หรือไม่มีการปราศรัยทางการเมืองใด ๆ นอกจากนี้ กิจกรรมยื่นหยุด ช้างส่วนใหญ่มีผู้เข้าร่วมจำนวนไม่มากจำนวนไม่ถึง 30 คน

แม้ว่ากิจกรรมยื่น หยุด ช้างจะไม่ได้นำไปสู่การตอบโต้ด้วยความรุนแรง แต่ผู้จัดหลักและผู้เข้าร่วมบางคนรวมถึงญาติของนักโทษการเมืองที่มาเข้าร่วมกิจกรรมในบางวันนั้นกลับถูกตั้งข้อหาละเมิดมาตรการควบคุมโควิด 19 ที่ออกตามพ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ หนึ่งในผู้ชุมนุมที่ ARTICLE 19 สัมภาษณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้ก็ถูกตั้งข้อหาจากการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวเช่นเดียวกัน แม้ว่าผู้ชุมนุมคนดังกล่าวจะไม่ได้เป็นผู้จัด แต่เป็นเพียงผู้เข้าร่วมเกือบทุกวันเท่านั้น

นอกจากนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ยังไม่ได้กล่าวปราศรัยใด ๆ ในขณะทำกิจกรรม แต่เคยถูกตั้งข้อหาจากการเข้าร่วมชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยในปี 2561 และ 2562 จึงเป็นที่รู้จักดีในหมู่เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง

หรือกรณีตัวอย่างอีกหนึ่งกรณี ได้แก่ ผู้ชุมนุมที่ปักหลักค้างคืนใกล้ ๆ ทำเนียบรัฐบาลที่ถูกปฏิบัติด้วยความรุนแรงโดยสาเหตุน่าจะมาจากข้อเรียกร้องเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ กลุ่มทะลุฟ้าได้จัดกิจกรรมเดินขบวนจากจังหวัดนครราชสีมาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยไปยังกรุงเทพมหานครเป็นเวลาทั้งสิ้น 17 วันและระยะทาง 247 กิโลเมตรในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงมีนาคม 2564 กิจกรรมนี้มีข้อเรียกร้อง 4 ข้อ ได้แก่ การแก้รัฐธรรมนูญ การปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ การยกเลิกกฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์

กษัตริย์ และการปล่อยตัวนักโทษการเมือง กลุ่มทะลุฟ้าได้
ปักหลักตั้ง “หมู่บ้าน” ข้างทำเนียบรัฐบาลหลังสิ้นสุดการเดิน
ขบวนตั้งแต่วันที่ 13 ถึง 28 มีนาคม เจ้าหน้าที่ตำรวจได้บุก
สลายหมู่บ้านในตอนเช้ามีดของวันที่ 28 มีนาคม โดยมีการ
รายงานว่ เจ้าหน้าที่ได้ประกาศเตือนเป็นเวลาเพียง 3 นาที
ก่อนเริ่มทำการจับกุมเท่านั้น ซึ่งไม่เพียงพอสำหรับให้ผู้
ชุมนุมปฏิบัติตาม ผู้ชุมนุมหลายคนยังคงนอนหลับอยู่ ทำให้
มีผู้ชุมนุมจำนวน 68 ถูกจับกุมตัวในที่สุด⁶³

ก่อนหน้านั้นในเดือนธันวาคม 2563 ผู้ชุมนุมอีกกลุ่มหนึ่งได้
ปักหลักในบริเวณเดียวกันกับกลุ่มทะลุฟ้า แต่เจ้าหน้าที่ไม่
ได้พยายามสลายกลุ่มดังกล่าว ผู้ชุมนุมกลุ่มนี้เป็นสมาชิก
ชุมชนชาวประมงที่ออกมาประท้วงข้อเสนอในการสร้างนิคม
อุตสาหกรรมจะนะในบริเวณชุมชนของตน (จังหวัดสงขลา
ทางภาคใต้ของประเทศไทย) ชาวประมงที่มาชุมนุมประท้วง
ได้รับอนุญาตให้ปักหลักข้างทำเนียบรัฐบาลเป็นเวลา 4 วัน
โดยไม่มีการสลายการชุมนุม แม้เจ้าหน้าที่มีการติดตั้งตู้
คอนเทนเนอร์ในพื้นที่เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ชุมนุมเข้าใกล้
ทำเนียบรัฐบาลมากเกินไป แต่บุคคลของรัฐในตำแหน่ง
อาวุโสหลายคน เช่น รองรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร
และสหกรณ์และรองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล ก็ต้องการ
พบปะพูดคุยกับผู้ชุมนุมกลุ่มดังกล่าว โดยผู้ชุมนุมยอมยุติ
การชุมนุมหลังจากเจ้าหน้าที่ได้ให้คำสัญญาที่จะชะลอ
โครงการนิคมอุตสาหกรรมจะนะไปก่อน⁶⁴

ในวันที่ 7 ถึง 16 มีนาคม 2564 หลังสัปดาห์ก่อนกลุ่มทะลุ
ฟ้าไปปักหลักที่ทำเนียบรัฐบาล ก็มีผู้ชุมนุมอีกกลุ่มที่ต่อต้าน
การไล่ที่ชุมชนกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ
แก่งกระจานที่ปักหลักชุมนุมประท้วงข้างทำเนียบรัฐบาล
เช่นเดียวกัน รองรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์ได้เข้าพบกับผู้ชุมนุม หลังจากนั้นรัฐบาลก็ได้ตกลง
ที่จะตั้งคณะกรรมการเพื่อดูแลปัญหาดังกล่าว ผู้ชุมนุมจึงได้
ยุติการชุมนุมและเดินทางกลับบ้านไป นอกจากนั้น ในวัน
เดียวกับการสลายการชุมนุมที่หมู่บ้านทะลุฟ้า ก็มีกิจกรรม
ส่งเสริมการเล่นสเก็ตบอร์ดที่อยู่ห่างออกไป 4 กม. และมี
ผู้เข้าร่วมกว่า 300 คนรวมถึงผู้มีชื่อเสียงและนักการเมือง
แต่เจ้าหน้าที่กลับไม่มีการดำเนินคดีกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม
ดังกล่าวในข้อหาฝ่าฝืนพ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ ซึ่งเป็นเหตุผลที่ถูก
อ้างในการจับกุมสมาชิกของกลุ่มทะลุฟ้าในสัปดาห์ต่อมา

การสลายการชุมนุมของกลุ่มทะลุฟ้าและกลุ่มอื่น ๆ ที่
วิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ ซึ่งบางครั้งเป็นไปด้วยความ
รุนแรง และการที่เจ้าหน้าที่พร้อมที่จะเจรจากับผู้ชุมนุมกลุ่ม
อื่น ๆ ที่เรียกร้องประเด็นที่ “เปราะบาง” น้อยกว่าหรือ
ประเด็นที่ไม่ใช่เรื่องการเมืองอย่างตรงไปตรงมามากกว่านั้น
แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐตาม
จุดยืนของผู้ชุมนุมต่อสถาบันกษัตริย์⁶⁵

Photo : Teera Noisakran,
] Anti-government protest-
ers fashion their own shields
to protect themselves from
the rubber bullets used by riot
police, Din Daeng, Bangkok,
7 August 2021.

4. การจับกุมและดำเนินคดี

เจ้าหน้าที่รัฐไทยมีการใช้การดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์กับแกนนำการชุมนุม⁶⁶ ตำรวจนครบาลได้เปิดเผยว่า ระหว่างเดือนกรกฎาคม 2563 จนถึงตุลาคม 2564 มีคดีที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครจำนวนทั้งสิ้น 728 คดี โดยมีคดีที่สอบสวนเสร็จสิ้นและส่งต่อไปให้พนักงานอัยการสั่งฟ้องแล้ว 341 คดี และคดีที่อยู่ระหว่างดำเนินการสอบสวน 387 คดี จากการติดตามของศูนย์ทนายฯ พบว่ามีจำนวนการดำเนินคดีทั่วประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 18 กรกฎาคม 2563 ถึง 31 ธันวาคม 2565 ทั้งสิ้น 3,337 ครั้งกับประชาชนจำนวน 1,751 คนใน 957 คดี โดยในจำนวนคนที่ถูกดำเนินคดีนี้เป็นนักกิจกรรมและผู้ชุมนุมที่อายุต่ำกว่า 18 ปี 272 คน

นักกิจกรรมไทยได้ตั้งกองทุนราษฎรประสงค์เพื่อรับเงินบริจาคเพื่อใช้ในการสนับสนุนประชาชนที่ถูกดำเนินคดีจากการเข้าร่วมการชุมนุมทางการเมืองและการใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออก ชลิตา บัณฑุวงศ์ หนึ่งในนักวิชาการที่เป็น

บุคคลหลักในการดูแลจัดการกองทุน ได้ประเมินว่า ในช่วงปี 2563 – 2564 กองทุนได้ใช้เงินประมาณ 39 – 40 ล้านบาทเพื่อเป็นหลักประกันในการประกันตัว⁶⁷

การฟ้องข้อหาเพิ่มเติม

นอกจากการไม่ให้ประกันตัวแล้ว (ดูส่วนที่ 5) อีกกลยุทธ์หนึ่งที่ตำรวจและฝ่ายตุลาการนำมาใช้กับแกนนำผู้ชุมนุมที่สำคัญคือการฟ้องข้อหาเพิ่มเติม บางกรณีเป็นการฟ้องจากคดีเก่า ๆ หรือฟ้องก่อนหน้าที่แกนนำนั้น ๆ จะได้รับการปล่อยตัว เพื่อให้แกนนำต้องใช้เวลาย่อยในเรือนจำนานขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ในเดือนตุลาคม 2563 ในวันที่พิธีรัฐชิวารักษ์ ภาณุพงศ์ จาดนอก และปณัสยา สิทธิจิรวัฒนกุล ได้รับการประกันตัวและปล่อยตัวชั่วคราวจากเรือนจำ เจ้าหน้าที่ตำรวจจากอีกสถานหนึ่งก็ได้้นำหมายจับมาขออายัดตัวทั้งสามคนในข้อหาเพิ่มเติมจากความผิดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของสถานดังกล่าวและนำไปคุมขังต่อ

อานนท์ นำภาถูกจับกุมตัวในการชุมนุมที่กรุงเทพมหานคร ในวันที่ 15 ตุลาคม 2563 โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจจาก สภ.เมืองเชียงใหม่เป็นผู้ฟ้องจากการกล่าวปราศรัยหนึ่ง เดือนก่อนหน้านั้น อานนท์ถูกนำตัวจากกรุงเทพฯ ไป เชียงใหม่ด้วยเฮลิคอปเตอร์ หลังจากที่อานนท์ได้รับการ ประกันตัวจากเรือนจำจังหวัดเชียงใหม่ในวันที่ 27 ตุลาคม แล้ว ตำรวจจากสน. ชนะสงครามในกรุงเทพมหานครก็ได้ เดินทางไปยังเชียงใหม่เพื่ออายัดตัวอานนท์ด้วยข้อหาจากการปราศรัยในการชุมนุมวันที่ 19 กันยายน หลังจากนั้น อานนท์จึงถูกนำตัวกลับมายังกรุงเทพมหานครทางรถตู้ ความมานะพยายามของเจ้าหน้าที่ตำรวจสน. ชนะสงคราม และสภ. เชียงใหม่ในการเดินทางข้ามจังหวัดเพื่อคุมตัว อานนท์ รวมถึงการจัดวิธีการเดินทางแบบพิเศษ ชี้ให้เห็นว่า ตำรวจใส่ใจในคดีเหล่านี้มากกว่าแค่การละเมิดกฎหมาย โดยทั่วไป ศาลในกรุงเทพฯ ปฏิเสธคำร้องขอประกันตัวของ อานนท์ โดยอ้างว่าอานนท์ “อาจไปก่อให้เกิดความวุ่นวาย ต่อบ้านเมืองขึ้นอีก” แต่ในท้ายที่สุด อานนท์ก็ได้รับการ ประกันตัวและปล่อยตัวชั่วคราว

ไม่นานมานี้เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2564 ในขณะที่อานนท์ เข้ารายงานตัวในข้อหาจากการชุมนุมในวันที่ 3 สิงหาคม ได้มีตำรวจจากอีกสถานีหนึ่งเข้ามาและแจ้งข้อหาเพิ่มเติม กับอานนท์จากการปราศรัยในวันที่ 24 มิถุนายน อานนท์ ได้รับการประกันตัวในที่สุดในช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์ รวมเวลาที่อานนท์ถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดีเป็นเวลาเกือบ 7 เดือน ศาลยังได้กำหนดเงื่อนไขในการประกัน ตัวหลายข้อนอกเหนือเงินประกัน เช่น ห้ามอานนท์เข้าร่วม กิจกรรมใด ๆ ที่อาจกระทบต่อภาพลักษณ์ของสถาบัน กษัตริย์และศาล ก่อวุ่นวายกระบวนการพิจารณาคดี ยุยง ประชาชนให้เข้าร่วมชุมนุมทางโซเชียลมีเดีย หรือเข้าร่วมการ ชุมนุมที่ก่อความวุ่นวาย อานนท์ยังถูกห้ามไม่ให้ออกจาก ที่พักในเวลากลางคืนหากไม่มีความจำเป็น ต้องใส่กำไล ติดตามตัวที่ข้อเท้า และไม่สามารถออกนอกประเทศได้

อีกกรณีที่เกี่ยวข้องกันคือ ในวันที่ 27 ตุลาคม 2564 เบน จา อะปัญ นักกิจกรรมนักศึกษาอีกรายที่กำลังถูกคุมขังที่ ทักษสถานหญิงกลางในกรุงเทพมหานครด้วยข้อหาหมิ่น ประมาทพระมหากษัตริย์ก็มีตำรวจจากจังหวัดนครราชสีมา ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมาเข้าเยี่ยม

เจ้าหน้าที่ตำรวจได้แจ้งข้อหาละเมิดพ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ กับเบน จาเพิ่มเติมจากการชุมนุมที่จังหวัดดังกล่าว

นอกจากนั้นยังมีกรณีที่ตำรวจแจ้งข้อกล่าวหาเกี่ยวกับคดีผิด คน ยกตัวอย่างเช่น เมื่อศิวิชัย วิชญ์เสวีวัฒน์และพวกถูก ตั้งข้อหาตามพ.ร.บ. รักษาความสะอาดและความเป็น ระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองจากการติดตั้งม้วนกระดาษ ทิชชูที่พิมพ์ลายเหมือนหมายเรียกข้อหามาตรา 112 ที่ ต้นไม้ตามถนนในจังหวัดเชียงใหม่ หนึ่งในเจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้ฟ้องข้อหาเกี่ยวกับบุคคลที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย⁶⁸

รูปแบบการคุกคามด้วยการฟ้อง ดำเนินคดีทางกฎหมาย

การฟ้องดำเนินคดีทางกฎหมายสร้างบรรยากาศความ หวาดกลัวต่อผู้ชุมนุม⁶⁹ ผู้ที่ถูกฟ้องต้องใช้เวลาและ ทรัพยากรจำนวนมากกับระบบยุติธรรมทางอาญา บางคดี ถูกฟ้องในจังหวัดที่อยู่ห่างไกลจากที่พักของผู้ชุมนุม ซึ่ง หมายความว่า ผู้ชุมนุมบางรายต้องเดินทางเป็นระยะทาง ไกลเพื่อไปตามนัดหมายของเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ ผู้ชุมนุม ที่ถูกฟ้องยังไม่สามารถทำงานบางประเภทได้ เนื่องจากงาน บางตำแหน่งกำหนดว่าผู้สมัครต้องไม่เคยถูกฟ้องหรือถูก ตัดสินว่ามีความผิดมาก่อน ผู้ชุมนุมยังไม่ได้รับอนุญาตให้ เดินทางไปต่างประเทศอีกด้วย มีผู้ชุมนุมรายหนึ่งที่ถูกตั้ง ข้อกล่าวหาหลายข้อจากการเข้าร่วมการชุมนุมของกลุ่ม ราษฎรในปี 2563 และต้องการต่ออายุหนังสือเดินทางในปี 2564 แต่ไม่สามารถทำได้ โดยได้รับการอธิบายว่า ตำรวจ จากสถานีที่ตั้งข้อหาละเมิดพ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ ได้ขอให้ กระทรวงการต่างประเทศยกเลิกหนังสือเดินทางของเธอไป⁷⁰ ประสิทธิ์ ครุฑาโรจน์ ผู้ชุมนุมอีกรายก็ได้วางแผนไปเยี่ยม พ่อที่ฮ่องกงแต่ก็ไม่สามารถไปได้เนื่องจากมีข้อหาติดตัวอยู่⁷¹

ผู้ชุมนุมที่ให้การสัมภาษณ์ในรายงานฉบับนี้หลายรายกล่าวว่า พวกเขาเล็งการทำกิจกรรมลงระยะหนึ่งเนื่องจากภาระ ทางคดี ยกตัวอย่างเช่น ประสิทธิ์ ครุฑาโรจน์ กล่าวว่าตน รู้สึกหมดกำลังใจในการทำกิจกรรมหลังจากถูกคุมขังเป็น เวลาประมาณหนึ่งสัปดาห์ ประสิทธิ์เล่าว่า ช่วงเวลาที่ถูก คุมขังเป็นช่วงเวลาที่ยากลำบากในฐานะที่เขาเป็นคนรัก เพศเดียวกัน เขาไม่มั่นใจว่าผู้ต้องขังคนอื่นจะปฏิบัติกับเขา อย่างไร เขาไม่ได้มีบทบาทเป็นผู้นำในกิจกรรมทางการเมือง ใด ๆ ระยะเวลาหนึ่งหลังจากเหตุการณ์ดังกล่าว โดยเขากล่าวว่า

จริง ๆ แล้วมันก็ค่อนข้างสะเทือนใจอยู่ ผมต้องพักจากการปราศรัยบนเวทีเป็นเวลาเดือนกว่า แม้ผมจะเข้าร่วมการชุมนุมอยู่ก็ตาม ผมรู้สึกเหมือนไม่ใช่คนเดิม ผมรู้ว่าถ้าผมขึ้นเวที ผมจะไม่สามารถจัดการความคิดและสื่อสารออกมาในแบบที่เคยทำได้ อย่างไรก็ตาม ผมก็พยายามตั้งสติอยู่⁷²

ปนัดดา ศิริมาศกุล นักกิจกรรมจากกลุ่มทะลุฟ้า ได้เผชิญภาวะซึมเศร้ารุนแรงหลังจากการถูกคุมขังเป็นเวลา 19 วันในเดือนสิงหาคม 2564 เจ้าหน้าที่เลือกที่จะคุมขังปนัดดาไว้ที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงแทนที่จะเป็นเรือนจำปกติ แม้ว่าตัวเธอเองจะไม่ใช้คนติดยา และเนื่องจากปนัดดาเป็นผู้ต้องขังการเมืองหญิงเพียงคนเดียวและมีการใช้มาตรการกักตัวในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด 19 ในระยะเวลาดังกล่าว ปนัดดาจึงถูกขังเดี่ยวตลอดเวลาที่อยู่ที่นี่ โดยปนัดดาได้รับอนุญาตให้พบกับทนายได้เท่านั้น ห้ามผู้เข้าเยี่ยมคนอื่น ๆ เข้าพบ ปนัดดาเล่าประสบการณ์การถูกคุมขังว่า

ปกติฉันเป็นคนไม่ค่อยข้างคิดบวก ฉันเต็มไปด้วยพลังงานบวก แต่ที่นั่น [ในเรือนจำ] ฉันรู้สึกค่อนข้างซึมเศร้า ฉันเสียความสุขไปหมดเลย มันทำให้ฉันหดหู่ ฉันเห็นตัวเองฆ่าตัวตาย ฉันเห็นตัวเองใช้ผ้าเช็ดตัวพันรอบคอตัวเอง ขึ้นไปเหยียบบนถังขยะ และก็เตะถังขยะออกไป สมองของฉันทำงานไม่ปกติ ฉันไม่มีความคิดแบบนั้น และฉันกลัวมาก แต่มันเป็นอะไรที่ฉันควบคุมไม่ได้ ฉันทนไม่ได้ และก็อยากพบนักจิตวิทยา⁷³

ปนัดดาต้องใช้เวลาหลายเดือนหลังจากการถูกคุมขังเพื่อรับการสนับสนุนในการเยียวยาก่อนที่จะสามารถมีชีวิตที่ปกติได้ อย่างไรก็ตาม ภายหลังปนัดดา ก็ได้กลับไปทำกิจกรรมการเมืองอีก เพราะเธอ “ไม่ต้องการให้คนอื่นประสบกับสิ่งที่ฉันต้องเผชิญ”

ปนัดดาได้รับการประกันตัวในที่สุดเช่นเดียวกับผู้ชุมนุมส่วนใหญ่ ศูนย์ทนายฯ ได้รายงานไว้ในช่วงปลายเดือนมกราคม 2564 มีประชาชนอย่างน้อย 18 คน รวมเยาวชน 1 คนที่ถูกคุมขังจากการมีส่วนร่วมในการชุมนุมทางการเมืองระหว่างปี 2563 – 2564 จำนวนดังกล่าวถือว่าลดลงจากรายงานของศูนย์ทนายฯ ฉบับก่อนหน้าในวันที่ 8 ธันวาคม 2564 ซึ่งมีผู้ชุมนุมที่ถูกคุมขังอย่างน้อย 26 คน ณ วันที่ 4 มีนาคม 2565 ผู้ชุมนุมที่ถูกคุมขังทั้งหมดก็ได้รับการประกันตัว

การจับกุมเพื่อสกัดกั้น

นอกเหนือจากการจับกุมในที่ชุมนุมแล้ว เจ้าหน้าที่รัฐไทยยังมีการจับกุมสมาชิกของกลุ่มที่รัฐจับตามอง แกนนำ ขบวนการ และผู้จัดหาอุปกรณ์สำหรับการชุมนุมล่วงหน้าก่อนการชุมนุม⁷⁴ ตำรวจยังมีการติดเครื่องแอบฟังและยึดยานพาหนะที่คิดว่าจะถูกใช้ในการชุมนุมอีกด้วย

ยกตัวอย่างเช่น วันที่ 24 พฤศจิกายน 2563 หนึ่งวันก่อนวันที่กลุ่มราษฎรวางแผนจะจัดการชุมนุมในกรุงเทพมหานคร ปิยรัฐ จงเทพ แกนนำกลุ่ม WeVolunteer (WEVO) ซึ่งให้การสนับสนุนและจัดหาอาสาสมัครรักษาความปลอดภัยให้แก่ขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย ถูกคุมตัวด้วยข้อกล่าวหาอายุขงปลุกปั่นตามมาตรา 116 ของประมวลกฎหมายอาญาและข้อหาละเมิดพ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ โดยเจ้าหน้าที่อ้างถึงคำปราศรัยของปิยรัฐในการชุมนุมที่จังหวัดอุบลราชธานีในเดือนสิงหาคม 2563 ตำรวจได้ขอฝากขังจากศาล แต่ศาลปฏิเสธคำขอในวันหลังการชุมนุมวันที่ 25 พฤศจิกายน

ในวันที่ 6 มีนาคม 2564 สมาชิกกลุ่ม WEVO 18 คนถูกจับกุมในห้างสรรพสินค้าขณะที่กำลังทานอาหารในช่วงเวลาเดียวกับการชุมนุมของ REDEM ที่กำลังจัดขึ้นที่ศาลอาญาซึ่งห่างออกไป 2-3 กม. เจ้าหน้าที่ติดอาวุธกว่า 20 คนได้เข้าจู่โจมสมาชิก WEVO เจ้าหน้าที่ตำรวจรายงานว่าได้พบและยึดเสื้อเกราะกันกระสุน และอ้างว่าผู้ที่ถูกจับกุมเป็น “สมาชิกของกลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อก่อความวุ่นวายและทำร้ายเจ้าหน้าที่ตำรวจในการชุมนุม”

ครั้งหนึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจนอกเครื่องแบบได้หยุดรถตู้ของ “ฟิล์ม” (นามสมมุติ) โฆษกของกลุ่ม WEVO และขอค้นรถขณะที่ฟิล์มกำลังเดินทางไปร่วมชุมนุม เจ้าหน้าที่พยายามยึดรถตู้คันดังกล่าวโดยอ้างว่ารถถูกใช้เพื่อขนวัตถุผิดกฎหมาย สิ่งที่ตำรวจพบในรถตู้คันนั้นคือหุ่นจำลองสำหรับใช้ในการชุมนุม ฟิล์มเชื่อว่า ตำรวจปล่อยตัวเขาไปเนื่องจากเขาได้ทำการถ่ายถอดเหตุการณ์สดบนเฟซบุ๊ก⁷⁵ ในวันเดียวกัน ห้องเช่าที่กลุ่ม WEVO ใช้เก็บอุปกรณ์และสิ่งของต่าง ๆ ก็ถูกค้นเช่นกันเช่นกัน ส่วนเจ้าของอาคารก็ถูกควบคุมตัวชั่วคราว เหตุการณ์ในลักษณะเดียวกันเกิดขึ้นในวันที่ 16 สิงหาคม 2564 เจ้าหน้าที่ทั้งในและนอกเครื่องแบบกว่า 10 นายพยายามเข้าบุกค้นบ้านที่นักกิจกรรมทะเล่ฟ้าอาศัยอยู่ โดยแสดงหมายค้นสำหรับรถยนต์ที่ใช้ในการชุมนุมที่ผ่านมาเท่านั้น ทั้งนี้ กลุ่มทะเล่ฟ้าได้วางแผนที่จะจัดการชุมนุมในเย็นวันนั้น

การจับกุมและคุมขังตามพลการและไม่เหมาะสม

ประกาศและคำสั่งต่าง ๆ ที่ออกมาในช่วงสถานการณ์ฉุกเฉินได้กำหนดเงื่อนไขทางกฎหมายที่ให้เจ้าหน้าที่สามารถจับกุมและคุมขังบุคคลได้ตามอำเภอใจ ในช่วงการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครในเดือนตุลาคม 2563 รัฐบาลได้ออกประกาศ 2 ฉบับที่อนุญาตให้เจ้าหน้าที่สามารถจับกุมหรือคุมตัวบุคคลต้องสงสัยหรือผู้สนับสนุนหรือผู้ส่งเสริมการชุมนุมที่จัดขึ้นในพื้นที่ของกองทัพบกหรือตำรวจนอก

กรุงเทพมหานคร และเจ้าหน้าที่อนุญาตให้เพียงทนายความเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังเท่านั้น⁷⁶

ไม่กี่วันต่อมา รัฐบาลได้ออกประกาศอีกฉบับซึ่งระบุมাত্রการที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ยกตัวอย่างเช่น ประกาศอนุญาตให้มีการคุมขังบุคคลเป็นเวลา 7 วันก่อนที่จะนำไปตัวไปศาล ซึ่งสามารถขยายเวลาได้อีกครั้งละ 7 วัน จนถึงสูงสุด 30 วัน ขณะที่ประมวลกฎหมายอาญาโดยปกติให้อำนาจตำรวจในการคุมขังมากที่สุดเพียง 48 ชั่วโมงเท่านั้น นอกจากนี้ มาตรการภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินยังอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ออกหมายเรียกบุคคลให้ไปรายงานตัวกับเจ้าหน้าที่ในเวลากลางคืนในกรณีที่เป็นข้อหาร้ายแรง⁷⁷ ตำรวจสามารถห้ามไม่ให้ยานพาหนะใด ๆ ที่ตำรวจต้องสงสัยว่าจะถูกนำไปใช้ในการชุมนุม เช่น ยานพาหนะที่ถูกดัดแปลงเพื่อใช้เป็นเวที ระบบเสียง หรือเครื่องปั่นไฟ หรือเป็นห้องน้ำเคลื่อนที่ หรือเพื่อขนย้ายสิ่งของและผลิตภัณฑ์สำหรับผู้ชุมนุม เข้าพื้นที่ควบคุม⁷⁸

แม้ว่าสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครจะถูกยกเลิกไปเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2563 เจ้าหน้าที่รัฐไทยยังคงนำผู้ชุมนุมไปคุมขังในสถานี่ตำรวจที่ไม่ใช่เจ้าของท้องที่ ซึ่งขัดกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 และ 84 กำหนดให้บุคคลที่ถูกจับกุมต้องถูกนำตัวไปที่สถานีตำรวจในท้องที่ทันทีเพื่อดำเนินตามขั้นตอนที่กำหนด รัฐบาลไทยได้ใช้พื้นที่ของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 1 ในจังหวัดปทุมธานีในเขตปริมณฑลและกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดเป็นสถานที่คุมขังผู้ชุมนุมหลายต่อหลายครั้ง จากการติดตามของศูนย์ทนายฯ มีผู้ชุมนุมที่ถูกคุมขังที่กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 1 หนึ่งในวันก่อนการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครในวันที่ 15 ตุลาคม 2563 เป็นจำนวน 21 คน มีผู้ชุมนุมที่ถูกคุมขังในช่วงสถานการณ์ฉุกเฉินจำนวน 56 คน และมีผู้ชุมนุมที่ถูกคุมขังที่กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 1 หรือกองบัญชาการตำรวจปราบปราม

ยาเสพติดระหว่างวันที่ 22 ตุลาคม 2563 จนถึง 3 สิงหาคม 2564 ซึ่งอยู่นอกสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นจำนวนไม่ต่ำกว่า 256 คน ผู้ชุมนุมที่ถูกคุมขังไว้ในสถานที่ดังกล่าวมักถูกนำตัวไปยังศาลภายใน 1-2 วันก่อนจะได้รับการประกันตัว (หากศาลมีคำสั่งอนุญาต)

แม้ว่าการใช้สถานที่คุมขังเฉพาะหน้าเช่นนี้อาจไม่ถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนในตัวของมันเอง แต่การกระทำดังกล่าวทำให้การเข้าถึงตัวผู้ถูกคุมขังเป็นไปได้ยาก เพราะขาดความชัดเจนว่าผู้ชุมนุมที่ถูกจับกุมนั้นจะถูกนำตัวไปที่ใด⁷⁹ ในบางกรณีเยาวชนที่ถูกจับกุมในการชุมนุมทะเล่แก๊สอาจถูกพาไปที่กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดหรือสถานีตำรวจในท้องที่ คุ้มเกล้า สงสมบูรณ์ ทนายความของศูนย์ทนายฯ ตั้งข้อสังเกตว่า การปฏิบัติเช่นนี้ทำให้ทนายและผู้ปกครองของเยาวชนไม่ทราบตำแหน่งของผู้ถูกจับกุมในทันที ด้วยเหตุดังกล่าว เยาวชนบางคนจึงได้ยอมรับข้อหาก่อนที่จะได้พูดคุยกับทนายหรือผู้ปกครอง บางครั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ไม่ได้ปฏิบัติตามกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชน⁸⁰

การจับกุมผู้ชุมนุมเช่นนี้ในช่วงนอกการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินถือว่าผิดกฎหมายและเป็นไปโดยพลการ พื้นที่ของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 1 ไม่สามารถเข้าถึงได้โดยตรงโดยสาธารณะ และนอกเหนือจากทนาย

แล้วก็มีเพียงอาจารย์ของนักศึกษาที่ถูกจับกุมหรือนักการเมืองที่เสนอตัวใช้ตำแหน่งเป็นหลักประกันเท่านั้นที่ได้รับอนุญาตให้เข้าเยี่ยมผู้คุมขัง^{81, 82} ปณิตดา ศิริมาศกุล จากกลุ่มทะเล่ฟ้าที่ถูกจับกุมในช่วงเช้าของวันที่ 28 มีนาคม 2564 ขณะที่ตำรวจเข้าบุกหมู่บ้านทะเล่ฟ้า ได้ถูกนำตัวไปกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ปณิตดารายงานว่า แม้ว่าตำรวจจะปฏิบัติกับเธอดีระหว่างการคุมขัง แต่โทรศัพท์มือถือของเธอถูกยึดและเธอไม่ได้รับอนุญาตให้ติดต่อทนายหรือครอบครัว กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 1 ไม่มีห้องคุมขัง ดังนั้น ผู้ชุมนุมทั้งชายและหญิงจึงต้องนอนคางคกกันในห้องประชุม⁸³

ผู้ชุมนุมจำนวน 3 คนที่ให้สัมภาษณ์กับ ARTICLE 19 เป็นหนึ่งในทั้งหมด 32 คนที่ถูกจับกุมในเย็นวันเดียวกันและถูกนำตัวไปยังกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด ซึ่งมีสถานที่คุมขังที่ปกติใช้ในการคุมขังผู้ต้องหาในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้ชุมนุมกลุ่มดังกล่าวใช้เวลาหนึ่งคืนในเรือนจำโดยแยกชายหญิง ก่อนที่จะถูกพาตัวไปยังศาลในวันรุ่งขึ้น ทั้งหมดถูกตั้งข้อหาละเมิดสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ร.บ. ไรต์ติดต่อ พ.ร.บ. จราจรทางบก และพ.ร.บ. ควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง ก่อนที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

5. กฎหมายหมิ่นประมาท พระมหากษัตริย์ การคุมขัง ระหว่างการพิจารณาคดี และการไม่ให้ประกันตัว

การวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ไทย

การวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์เป็นความผิดทางอาญาในประเทศไทย สถาบันกษัตริย์ถือเป็นสถาบันหลักของประเทศอย่างเป็นทางการ ผู้ปกป้องสถาบันฯ จึงมองการวิจารณ์กษัตริย์ซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นตัวแทนของสถาบันว่าเป็นภัยคุกคามต่อชาติ

ในปี 2561 เจ้าหน้าที่รัฐไทยได้ประกาศอย่างชัดเจนว่าจะไม่ดำเนินคดีบุคคลด้วยข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ตามมาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งถือเป็นหนึ่งในบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ที่เข้มงวดที่สุดในโลก อย่างไรก็ดี สองปีหลังจากที่รัฐไทยใช้แนวทางไม่ฟ้องคดีด้วยมาตรา 112 รัฐบาลก็ได้เริ่มใช้ข้อหาดังกล่าวในการดำเนินคดีกับผู้ชุมนุมอีกครั้งในปี 2563 ซึ่งตรงกับช่วงการเกิดขึ้นของขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย⁴ แกนนำขบวนการนี้เรียกร้องประชาธิปไตยหลายคนถูกจับกุมและคุมขังด้วยข้อหาที่ซ้ำแล้วซ้ำเล่า โดยสถิติล่าสุด

เผยว่า ในช่วงเดือนกรกฎาคม 2563 ถึงเมษายน 2565 นั้น มีการฟ้องดำเนินคดีด้วยข้อหานี้จำนวน 204 ครั้งกับผู้ชุมนุม 190 คน

เจ้าหน้าที่ยังใช้มาตรา 112 เพื่อจำกัดผู้เห็นต่างทางการเมืองที่ออกมาวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลแต่ไม่ได้พาดพิงถึงสถาบันกษัตริย์หรือเรียกร้องการปฏิรูปสถาบันอย่างชัดเจน ยกตัวอย่างเช่น ในวันที่ 20 มกราคม 2563 กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้ยื่นฟ้องข้อหามาตรา 112 ต่อนายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ อดีตหัวหน้าพรรคอนาคตใหม่ ซึ่งปัจจุบันถูกยุบพรรคไปแล้ว จากการวิพากษ์วิจารณ์บทบาทของบริษัทสยามไบโอไซเอนซ์ในการผลิตวัคซีนป้องกันโควิด 19 แอสตราเซเนกาในประเทศไทย อนึ่ง บริษัทสยามไบโอไซเอนซ์มีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นผู้ถือหุ้นเกือบทั้งหมด

ในอีกกรณีหนึ่ง เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2563 พิมพ์สิริ เพชรน้ำรอบ ที่ปรึกษาของ ARTICLE 19 และนักปกป้อง

สิทธิมนุษยชนชาวไทย ได้กล่าวปราศรัยโดยพูดถึงความไม่สอดคล้องของกฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ของไทยกับกฎหมายระหว่างประเทศ ในคำปราศรัยพิมพ์ลิริได้อ้างข้อความจากแถลงการณ์ของนายเดวิด เคย์ ผู้อำนวยการพิเศษแห่งองค์การสหประชาชาติด้านสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมและเสรีภาพในการสมาคม มาโดยตรงซึ่งระบุว่า กฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ไม่มีที่ยืนในประเทศประชาธิปไตย พิมพ์ลิริถูกฟ้องข้อหามาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญา เอกสารคดีที่พนักงานอัยการสั่งฟ้องระบุว่า มูลฟ้องของคดีนี้คือความคิดเห็นของพิมพ์ลิริต่อความเป็นมาของกฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์และการอ้างคำพูดของนายเดวิด เคย์ ทั้งสองกรณีที่กล่าวมาสะท้อนความพยายามของเจ้าหน้าที่รัฐไทยในการจัดการผู้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและผู้สนับสนุนขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยโดยใช้ข้อหาความผิดทางอาญาตามมาตรา 112 เป็นข้ออ้าง⁸⁵

การคุมขังก่อนการพิจารณาคดีและการไม่ให้ประกันตัว

โดยทั่วไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานระหว่างประเทศ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและหลักสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ามีความผิดทางอาญาไม่ควรถูกคุมขังก่อนการพิจารณาคดี หากรัฐต้องการคุมขังบุคคลก่อนการพิจารณาคดี รัฐต้องระบุเหตุผลรองรับซึ่งถูกกำหนดเอาไว้อย่างจำกัดและเคร่งครัด เช่น บุคคลนั้นมีแนวโน้มสูงที่จะกระทำความผิดร้ายแรงหรือเป็นภัยคุกคามต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมหากได้กับการปล่อยตัว ดังที่ได้กล่าวไปในส่วนที่ 4 ตำรวจได้ให้การประกันตัวและปล่อยตัวผู้ต้องหาและจำเลยส่วนใหญ่ในคดีที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมชั่วคราวอย่างไรก็ดี ศาลอาญามักไม่ให้สิทธิในการประกันตัวแก่แกนนำการชุมนุมที่สำคัญที่โดนฟ้องข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ กรณีดังกล่าวเป็นอีกตัวอย่างของการเลือกปฏิบัติต่อผู้ชุมนุมที่เรียกร้องการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์⁸⁶

ปณัสยา สิทธิจิรวัฒนกุล และพริษฐ์ ชิวารักษ์ นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และอานนท์ นำภา ทนายความด้านสิทธิมนุษยชน เป็นสามแกนนำขบวนการและเป็นกลุ่มแรกที่ถูกกล่าวปราศรัยวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ในการชุมนุม⁸⁷ ในขณะที่เขียน นักกิจกรรมทั้งสาม

ต่างเผชิญข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ ยุยงปลุกปั่นและละเมิดพ.ร.บ. ชุมนุมสาธารณะ สถานการณ์ฉุกเฉินและอื่น ๆ ในหลายคดี พริษฐ์และอานนท์ถูกจับกุมในเดือนกุมภาพันธ์ 2564 ส่วนปณัสยาถูกจับกุมในเดือนมีนาคม 2564 ด้วยข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ หลังจากได้กล่าวปราศรัยในการชุมนุมเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2563 ทั้งสามถูกปฏิเสธคำร้องขอประกันตัวหลายครั้งและจึงถูกคุมขังก่อนการพิจารณาคดี

นอกจากนี้ ยังมีนักกิจกรรมอีก 4 รายที่ถูกจับกุมและคุมขังด้วยข้อหาเดียวกัน ซึ่งหลังจากข่าวเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในเรือนจำที่ทั้งสี่อยู่หลุดออกมาสู่สาธารณะในช่วงกลางปี 2564 ปณัสยา พริษฐ์ และอานนท์จึงได้ประกันตัวในที่สุด ทั้งนี้ ปณัสยาถูกคุมขังทั้งหมด 59 วัน พริษฐ์ 91 วัน และอานนท์ 113 วัน ในช่วงที่อยู่ในเรือนจำ คำร้องขอประกันตัวของพริษฐ์ถูกศาลปฏิเสธถึง 9 ครั้ง และพริษฐ์ได้อัดอาหารเป็นเวลา 57 วันเพื่อประท้วงการไม่ได้รับสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการอันควร ทั้งสามถูกคุมขังก่อนการพิจารณาคดีอีกครั้งในเดือนสิงหาคม 2564 ด้วยข้อหาอื่น

โดยรวมแล้ว พริษฐ์ ชิวารักษ์โดนฟ้องข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์จำนวนทั้งหมด 23 คดีจากการกล่าวปราศรัยในกิจกรรมชุมนุมต่าง ๆ รวม 23 กิจกรรม ในขณะที่เขียนรายงานฉบับนี้ พนักงานอัยการได้สั่งฟ้องคดีของพริษฐ์ไปแล้วทั้งหมด 7 คดี (จากการชุมนุม 7 ครั้ง) โดยศาลได้ออกคำสั่งอนุญาตฝากขังในอีกสามคดีที่พนักงานอัยการยังไม่ได้สั่งฟ้อง พริษฐ์ถูกจับกุมก่อนการพิจารณาคดีตั้งแต่วันที่ 9 สิงหาคม 2564 จนถึงวันที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2565 อานนท์โดนฟ้องข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ทั้งหมด 14 คดี โดยมี 6 คดีที่พนักงานอัยการสั่งฟ้องแล้วและมี 4 คดีที่ยังไม่ได้สั่งฟ้อง แต่ศาลอนุญาตฝากขัง อานนท์ถูกคุมขังก่อนการพิจารณาคดีตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม 2564 และได้รับการประกันตัวในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2565 คดีหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์เป็นข้อหาเพิ่มเติมที่ปณัสยา พริษฐ์ และอานนท์ต้องเผชิญนอกเหนือจากข้อหาอื่น ๆ อีกมากมายภายใต้กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมสาธารณะดังที่ได้กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้ในรายงานฉบับนี้⁸⁸

ศาลอาญาได้พยายามให้เหตุผลต่อการปฏิเสธสิทธิในการได้รับการประกันตัวว่า จำเลยอาจจะ “กระทำความผิดเดิม”

ซ้ำอีกหากได้รับการปล่อยตัว ยกตัวอย่างเช่น ในการปฏิเสธคำร้องขอการประกันตัวของพริษฐ์ ศาลให้เหตุผลว่า พริษฐ์ “อาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือความวุ่นวายขึ้นและส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง ... [จำเลย] ขึ้นปราศรัยด้วยถ้อยคำที่นำมาซึ่งความเสื่อมเสียสู่สถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นที่เกิดทุนและเคารพสักการะ ... [การปราศรัยในอนาคตจะ] กระทบกระเทือนจิตใจของปวงชนชาวไทย ผู้จงรักภักดีอย่างไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย และมีลักษณะชักนำประชาชนให้ล่วงละเมิดต่อกฎหมายของแผ่นดิน» ส่วนการปฏิเสธคำร้องขอการประกันตัวของปณัสยาในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2564 ศาลอ้างว่า ปณัสยาได้โพสต์บนสื่อโซเชียลเพื่อเชิญชวนผู้คนให้มาเข้าร่วมการชุมนุมและชักชวนให้แต่งกายสีดำในวันที่ 28 กรกฎาคม ซึ่งเป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ศาลเห็นว่า การกระทำความผิดกล่าวเป็นการหมิ่นประมาทสถาบันฯ และปณัสยามีแนวโน้มจะกระทำความผิดดังกล่าวอีกหากได้รับการปล่อยตัว

ในวันที่ 30 พฤศจิกายน 2564 ปณัสยาได้รับการประกันตัวและปล่อยตัวชั่วคราวเพื่อเข้าสอบที่มหาวิทยาลัย โดยปณัสยาได้รับคำสั่งให้กลับมาয়ংเรือนจำในวันที่ 12 มกราคม 2565 ซึ่งภายหลังถูกขยายออกไปเป็นวันที่ 16 มิถุนายน 2565 ศาลได้กำหนดเงื่อนไขสำหรับการปล่อยตัวของปณัสยา โดยห้ามปณัสยาเข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ ที่อาจจ้วงสถาบันกษัตริย์หรือการชุมนุมที่ก่อให้เกิดความวุ่นวายในสังคม ห้ามปณัสยาออกจากบ้านยกเว้นในกรณีฉุกเฉิน เพื่อไปเรียน หรือไปทำธุระเกี่ยวกับศาล นอกจากนั้น ปณัสยายังต้องใส่กำไลติดตามตัวที่ข้อเท้าอีกด้วย ศาลยังตั้งอาจารย์ของปณัสยาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ท่านหนึ่งเป็น “ผู้กำกับดูแล” เธอในระหว่างการประกันตัว ARTICLE 19 ได้รับข้อมูลจากซลิตา บัณฑุวงศ์ นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่ช่วยยื่นประกันตัวนักศึกษา นักกิจกรรมอีกรายว่า “ผู้กำกับดูแล” นี้จะต้องพบกับนักกิจกรรมที่ได้รับการประกันตัวทุกเดือนและส่งรูปถ่ายร่วมกันต่อศาลเพื่อเป็นหลักฐานว่านักกิจกรรมคนดังกล่าวไม่ได้หลบหนี

การคุมขังนักกิจกรรมที่เรียกร้องประชาธิปไตยส่วนใหญ่จะเป็นการคุมขังก่อนหรือระหว่างการพิจารณาคดี ส่วนมากจะก่อน⁸⁹ จนถึงปัจจุบันมีคดีเกี่ยวกับการชุมนุมเพียงหนึ่งคดีเท่านั้นที่เป็นการจำคุกหลังศาลพิพากษาว่ามีความ

ผิด⁹⁰ คดีที่ดำเนินไปถึงขั้นคำตัดสินของศาล คือ คดีละเมิดอำนาจศาลโดยมีจำเลยในคดี คือ เบนจา อะปัญ และ “นัท” (นามสมมติ) ศาลได้พิพากษาจำคุกทั้งสองเป็นเวลา 6 เดือน และ 4 เดือนในเดือนพฤศจิกายน 2564 ตามลำดับ เหตุเกิดจากทั้งคู่ได้ไปประท้วงหน้าศาลอาญาในวันที่ 29 เมษายน 2564 เพื่อเรียกร้องให้ปล่อยตัวนักโทษการเมือง ศาลชั้นต้นได้อนุญาตปล่อยตัวนัทชั่วคราวระหว่างขั้นตอนการอุทธรณ์หลังจากนัทได้วางเงินประกันจำนวน 50,000 บาท ส่วนเบนจาไม่ได้รับการปล่อยตัว ทั้งนี้ ในขณะที่ศาลออกคำพิพากษานั้น เบนจาได้ถูกคุมขังก่อนการพิจารณาคดีมาแล้วและไม่ได้รับการประกันตัวตั้งแต่วันที่ต้นเดือนตุลาคม 2564 ในคดีหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์อีกคดีหนึ่งสุดท้าย เบนจาได้รับประกันตัวในวันที่ 12 มกราคม 2565 โดยมีเงื่อนไขที่คล้ายคลึงกับปณัสยา แต่มีการเรียกเงินประกันเป็นจำนวน 100,000 บาท

การใช้กำไลข้อเท้า (EM) เป็นแนวทางใหม่ของศาลยุติธรรมเพื่อใช้แทนการเรียกเงินประกัน อย่างไรก็ดี ทั้งปณัสยาและเบนจากลับต้องทั้งใส่กำไล EM และปฏิบัติตามเงื่อนไขสำหรับการประกันตัวที่กล่าวไปข้างต้น โดยในกรณีของเบนจายังต้องวางเงินประกันเป็นจำนวนค่อนข้างมากอีกด้วย⁹¹

แม้ว่าผู้ชุมนุมสำคัญในบางคดีจะได้รับสิทธิในการประกันตัว แต่การปฏิเสธการประกันตัวและการกำหนดเงื่อนไขการประกันตัวเพิ่มเติมสำหรับนักกิจกรรมการเมืองบางราย โดยเฉพาะผู้ที่โดนฟ้องข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ชี้ให้เห็นถึงการเลือกปฏิบัติต่อนักกิจกรรมดังกล่าว⁹² นอกจากนี้ การคุมขังก่อนการพิจารณาคดีและการไม่ให้ประกันตัวยังอาจกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาในแง่การบริหารงานยุติธรรม การไม่ให้การประกันตัวและการคุมขังต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงการบังคับใช้มาตรการป้องกันโควิด 19 ในเรือนจำเป็นการจำกัดโอกาสแก่จำเลยในการพูดคุยและวางแผนการต่อสู้คดีกับทนายความ ทนายความของศูนย์ทนายฯ ได้เล่าว่า ในช่วงสถานการณ์โรคระบาดรุนแรง ทนายความไม่สามารถเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำแบบต่อหน้าได้ โดยสามารถพูดคุยทางออนไลน์เท่านั้น ซึ่งปกติแล้วจะพูดคุยผ่านแอปพลิเคชันไลน์และมีกำหนดเวลา 20 ถึง 30 นาทีในแต่ละรอบ และบางครั้งอินเทอร์เน็ตของทางเรือนจำก็มีปัญหา⁹³ ด้วยเหตุนี้ ผู้ชุมนุมจึงมีเวลาวางแผนการต่อสู้คดีกับทนายความไม่เพียงพอ

6. การคุกคามนักกิจกรรม และแกนนำการชุมนุม: การติดตามและการ “เข้าเยี่ยม”

นอกจากผู้ชุมนุมจะต้องเผชิญความรุนแรงและการดำเนินคดีทางกฎหมายแล้ว ยังมีรายงานว่าผู้ชุมนุมถูกคุกคามทั้งก่อนและหลังการชุมนุม องค์กร *iLaw* ได้ทำการรวบรวมข้อมูลและรายงานว่า แกนนำการชุมนุมอย่างน้อย 79 คน ถูกคุกคามด้วยวิธีนอกกฎหมายภายหลังหนึ่งในการชุมนุมใหญ่ครั้งใหญ่ที่สุด ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 18 กรกฎาคม 2563 เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร และเจ้าหน้าที่รัฐอื่น ๆ ได้เข้าเยี่ยมผู้ชุมนุมและแกนนำการชุมนุมที่บ้านพักเพื่อข่มขู่⁹⁴ โดยส่วนมากเป็นนักเรียนและนักศึกษา

นักกิจกรรมจำนวน 15 คนจาก 20 คนที่ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้รายงานว่า ตนได้รับการเยี่ยมเยียนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือทหารที่ส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบที่บ้านหรือมหาวิทยาลัย โดยปกติเจ้าหน้าที่จะเดินทางไปยังที่พักตามทะเบียนบ้านและมักจะไปเพื่อเตือนไม่ให้บุคคลดังกล่าวทำกิจกรรมการเมืองอีก เจ้าหน้าที่ได้ติดต่อ

นักกิจกรรมทั้ง 15 คนทั้งแบบต่อหน้าหรือทางโทรศัพท์ และสอบถามที่อยู่จากพวกเขาหรือพูดเป็นนัยว่าทราบว่าเขาอยู่ที่ใด นักกิจกรรม 4 คนรายงานว่าถูกติดตามโดยรถยนต์อย่างน้อยหนึ่งครั้งหลังจากออกจากที่ชุมนุม

แกนนำการชุมนุมรายหนึ่งเพิ่งได้รับทราบจากพนักงานรักษาความปลอดภัยของตึกที่พักอาศัยไม่นานมานี้ว่า ตำรวจได้เข้ามาที่ตึกบ่อยครั้งในปีที่ผ่านมาเพื่อตรวจสอบว่าผู้ชุมนุมรายดังกล่าวยังคงอาศัยอยู่ที่นั่นหรือไม่ ตำรวจยังไปเยี่ยมคุณแม่ของเธอที่อาศัยอยู่ในย่านชานเมืองอีกย่านหนึ่งเป็นประจำอีกด้วย⁹⁵ นักกิจกรรมอีกรายรายงานว่า ตนถูกเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงเข้าเยี่ยมที่บ้านเป็นประจำ นักกิจกรรมคนนี้ได้เข้าร่วมการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยหลายครั้ง แต่ไม่เคยกล่าวปราศรัยในการชุมนุม อย่างไรก็ตาม เธอถูกจับกุมและดำเนินคดีในปี 2561 ขณะชุมนุมเพื่อเรียกร้องให้จัดการเลือกตั้ง เธอจึงเป็นที่รู้จักดีในหมู่เจ้าหน้าที่

ในพื้นที่ แม้ว่านักกิจกรรมคนดังกล่าวจะไม่รู้สึกถูกคุกคามจากการเยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่ แต่มันก็ทำให้เธอรู้สึกไม่สบายใจ เพราะทำให้ภาพลักษณ์ของเธอในสายตาของครอบครัวและเพื่อนบ้านเสีย

‘นัท’ นักร้องที่ได้ทำการแสดงในการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยหลายครั้ง แต่ไม่เคยกล่าวปราศรัยทางการเมือง ก็พบว่า ตนถูกเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบติดตามอยู่เป็นประจำ โดยเจ้าหน้าที่บางคนได้แนะนำตัวกับนัทโดยตรงว่าเป็นเจ้าหน้าที่

ความเข้มงวดในช่วง เสด็จพระราชดำเนิน

การติดตามและคุกคามก่อนการชุมนุมทวีความเข้มข้นมากขึ้นในช่วงก่อนการเสด็จพระราชดำเนิน โดยเฉพาะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือการเยี่ยมเยียนของนายกรัฐมนตรีในพื้นที่หนึ่ง ๆ โดยการคุกคามอาจเป็นการเยี่ยมบ้านของนักกิจกรรม การโทรศัพท์หาเพื่อสอบถามว่ามีใครจะจัดหรือเข้าร่วมการประท้วงหรือไม่ และการติดตามตัว

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปจังหวัดเชียงใหม่ในปี 2563 และ 2564 เจ้าหน้าที่ได้เข้าเยี่ยมหรือติดตามนักกิจกรรมและอาจารย์มหาวิทยาลัยที่สนับสนุนขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย ในเดือนตุลาคม 2563 เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปจังหวัดอุบลราชธานีเนื่องในพิธีทางศาสนา ศูนย์ทนายฯ รายงานว่า ตำรวจเข้าเยี่ยมบ้านของนักกิจกรรมหลายคนใน

จังหวัด รวมถึงนักกิจกรรมในพื้นที่ที่ให้สัมภาษณ์ในรายงานฉบับนี้ด้วย⁹⁶ ศูนย์ทนายฯ รายงานว่า หลังจากนั้นในเดือนธันวาคม 2563 ก่อนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินไปยังจังหวัดเชียงใหม่เพื่อพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในจังหวัด ก็มีกรณีที่นักกิจกรรมที่เรียกร้องประชาธิปไตยและอาจารย์มหาวิทยาลัยในจังหวัดถูกเจ้าหน้าที่รัฐเข้าเยี่ยมหรือโทรศัพท์หา เพื่อปรามไม่ให้ทำกิจกรรมทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นจำนวนอย่างน้อย 30 ครั้ง

ระหว่างการเสด็จของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อไปพระราชทานปริญญาบัตรที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นและมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเดือนธันวาคม 2563 มีสมาชิกกลุ่มเรียกร้องประชาธิปไตยในพื้นที่รายงานเกี่ยวกับการเข้าเยี่ยมโดยเจ้าหน้าที่รัฐในลักษณะเดียวกัน⁹⁷ เรายังได้รับการรายงานเกี่ยวกับการเข้าพบนักกิจกรรมของตำรวจก่อนการเสด็จของเชื้อพระวงศ์ในพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ เช่นนี้ตลอดปี 2564⁹⁸ ในเดือนมีนาคม 2564 ศิวัญชลี วิชญเสรีวัฒน์ หรือที่เป็นที่รู้จักกันในนาม “รามิล” เล่าว่า ตำรวจได้เข้าพบเขาและเพื่อนร่วมมหาวิทยาลัยของเขาที่มหาวิทยาลัยในคืนก่อนการเสด็จของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวันต่อมา ผู้บริหารและอาจารย์จากคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จำนวนหนึ่งได้พยายามยัดงานศิลปะที่นักศึกษาประดิษฐ์ รวมทั้งงานศิลปะจัดวางที่นักกิจกรรมนักศึกษาได้ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองด้วย⁹⁹

กลวิธีในการติดตาม

นอกจากการเข้าเยี่ยมแล้ว เจ้าหน้าที่รัฐยังใช้กลวิธีอื่น ๆ ประกอบ ศรีไพร นนทรี นักสหภาพแรงงานและผู้เข้าร่วมขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย รายงานว่าได้พบอุปกรณ์ติดตามระบบ GPS ในรถยนต์ของเธอในช่วงต้นปี 2563¹⁰⁰ ปิยรัฐ จงเทพ แกนนำกลุ่ม WEVO ได้โพสต์เฟซบุ๊กว่าพบอุปกรณ์ติดตามระบบ GPS ในรถยนต์ขณะนำรถไปเข้าอู่¹⁰¹

ในเดือนสิงหาคม 2564 นักการเมืองจากพรรคก้าวไกล (พรรคฝ่ายค้านหลัก) ได้นำเสนอเอกสารข้อมูลลับ “watchlist” ที่หลุดออกมา ซึ่งระบุรายชื่อนักการเมืองและนักกิจกรรมทางการเมืองจำนวน 183 คนและจัดทำขึ้นโดยกองบังคับการตำรวจตรวจคนเข้าเมือง¹⁰² เอกสาร watchlist ยังรวมถึงนักกิจกรรมจำนวน 8 จาก 20 คนที่ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้ด้วย พรรคก้าวไกลยังนำเสนอรายชื่อหลุดของนักกิจกรรมในต่างจังหวัดที่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นติดตามและกล่าวว่าทุกจังหวัดจะมีเอกสารเช่นนี้ โดยเอกสารดังกล่าวน่าจะเป็นของกองทัพ¹⁰³ เอกสารชิ้นที่สองยังมีชื่อของขวัญข้าว ตั้งประเสริฐ นักเรียนมัธยมปลายและนักกิจกรรมจากจังหวัดขอนแก่นที่ได้ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้ด้วย นอกจากนี้ ยังมีการรายงานว่ เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นมีการพูดถึงเอกสาร watchlist ขณะเข้าพบนักกิจกรรมในบางจังหวัด¹⁰⁴

การคุกคามบางกรณียังเกิดขึ้นโดยไม่ทราบผู้กระทำ “พายุ”

นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลที่เป็นแกนนำกลุ่มศาลายาเพื่อประชาธิปไตย รายงานว่ามีจดหมายไม่ทราบผู้ส่งส่งมาหาคุณพ่อที่บ้านเช่าของคุณพ่อ (ไม่ใช่บ้านตามทะเบียนบ้าน) โดยจดหมายมีเนื้อหาข่มขู่ว่าเธออาจถูกจับกุมจากการทำกิจกรรมทางการเมือง¹⁰⁵ ชุมพร แต่งเกลี้ยง สมาชิกกลุ่มเฟมินิสต์ปลดแอก รายงานว่า สมาชิกกลุ่มบางคนโดยเฉพาะที่เป็นนักเรียนมัธยมปลายได้รับจดหมายในลักษณะเดียวกัน โดยจดหมายถูกพิมพ์มาในรูปแบบที่เหมือนกัน และระบุข้อความที่คล้ายคลึงกันว่า เด็ก ๆ กำลังทำร้ายประเทศ ทั้ง ๆ ที่ควรจะทำหน้าที่ปกป้องสถาบันกษัตริย์¹⁰⁶ จดหมายเหล่านี้ถูกส่งไปยังที่อยู่ของผู้ปกครองของนักกิจกรรม ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีเพียงเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้นที่จะทราบ

ในบางกรณี ความพยายามในการข่มขู่คุกคามยังทำให้นักกิจกรรมต้องยกเลิกการชุมนุมไป เช่น กิจกรรมคาร์ม็อบในจังหวัดพิษณุโลกที่วางแผนจัดในวันที่ 7 สิงหาคม 2564 ต้องถูกยกเลิกเพราะเจ้าหน้าที่ได้เรียกและปรามผู้จัดอย่างไม่เป็นทางการไม่กี่วันก่อนหน้าวันจัดกิจกรรม¹⁰⁷ หรือผู้ชุมนุมในเขตธนบุรีของกรุงเทพมหานครรายงานว่า ตำรวจบังคับให้เขาลบโพสต์เกี่ยวกับกิจกรรมคาร์ม็อบที่กำลังจะจัดขึ้นในพื้นที่

7. การอธิบายลักษณะผู้ชุมนุม อย่างไม่ถูกต้อง และการใช้ภาษาที่ตีตรา

โดยทั่วไปแล้ว การประท้วงไม่ใช่สิ่งที่จะถูกตีตราในประเทศไทย แต่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ที่เป็นแนวทางของบุคคลในขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยหลายคนต่างหากที่เป็นตัวกำหนดการรับรู้สาธารณะของขบวนการเคลื่อนไหวและท่าทีของรัฐ การรับรู้สาธารณะและมุมมองของรัฐต่อผู้ชุมนุมที่เรียกร้องประชาธิปไตยนั้นได้นำไปสู่การละเมิดสิทธิในการชุมนุม เนื่องจากทั้งสองปัจจัยเป็นฐานในการสลายการชุมนุม การใช้ความรุนแรง และการชุมนุมตอบโต้ที่เกิดขึ้น¹⁰⁸

การกล่าวหาเรื่องการใช้ความรุนแรง โดยปราศจากมูล

หลังจากการปะทะได้ยกระดับความรุนแรงขึ้นหลังภายหลังเดือนสิงหาคม 2563 และมีการใช้กระสุนยางกับผู้ชุมนุมตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2564 เป็นต้นมา เจ้าหน้าที่รัฐไทยก็ได้เริ่มอ้างถึงความรุนแรงในการชุมนุมและพูดคลุมว่าผู้ชุมนุมทุกคนใช้ความรุนแรง

ยกตัวอย่างเช่น ในปี 2563 พลเอก อภิรัชต์ คงสมพงษ์ อดีตผู้บัญชาการทหารบกไทย ได้กล่าวในคำแถลงถึงเสียงของเยาวชนที่วิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์เพิ่มขึ้นว่าเป็น “คนชั่วชาติ”¹⁰⁹ คำสั่งฟ้องของพนักงานอัยการในคดีของพริษฐ์ ซึ่งวิพากษ์จากการกล่าวปราศรัยในกิจกรรมม็อบเฟสตีในเดือนพฤศจิกายน 2563 ก็สะท้อนถึงแนวคิดเดียวกัน¹¹⁰ พริษฐ์ถูกดำเนินคดีจากการกล่าวปราศรัยที่พนักงานอัยการเห็นว่า “มีเจตนาบิดเบือนใส่ร้ายกษัตริย์รัชกาลที่ 10 อันเป็นการปลุกปั่น ยุยง ส่งเสริมประชาชน เพื่อให้เกิดความปั่นป่วนหรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชน” คำสั่งฟ้องนั้นอ้างว่า คนที่ฟังปราศรัยของพริษฐ์ “อาจเกิดความเคลือบแคลงสงสัยในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ถึงขนาดที่จะไปชุมนุมประท้วง ชุ่เชิง หรือบังคับ กดดันให้รัฐบาลและรัฐสภา และชุ่เชิงหรือบังคับให้กษัตริย์ให้อยู่ภายใต้ประชาชน อันจะก่อให้เกิดความไม่สงบในราชอาณาจักร และทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธา ไม่เคารพ สักการะอันเป็นความผิดต่อพระมหากษัตริย์”¹¹¹

ในวันที่ 10 พฤศจิกายน 2564 ศาลรัฐธรรมนูญได้ออกคำวินิจฉัยที่ให้ความชอบธรรมแก่มุมมองที่ขัดกับข้อเรียกร้องของขบวนการประชาธิปไตย โดยศาลเห็นว่า “ข้อเรียกร้อง 10 ข้อ” ของแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุมเพื่อปฏิรูปสถาบันกษัตริย์นั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ ในกรณีนี้ พลเมืองรายหนึ่งได้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่าข้อเรียกร้องดังกล่าวเป็นการรณรงค์ล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า คำปราศรัยและข้อเรียกร้องของแกนนำทั้งสามคน ได้แก่ อานนท์ นำภา ทนายความด้านสิทธิมนุษยชน ภาณุพงศ์ จาดนอก นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง และปณัสยา สิทธิจิรวัฒนกุล นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นั้นเป็น

“การใช้สิทธิและเสรีภาพ [...] เพื่อล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 49 วรรคหนึ่ง แม้เหตุการณ์ตามคำร้องผ่านพ้นไปแล้ว แต่หากยังคงให้ [แกนนำการชุมนุมทั้งสาม] รวมทั้งกลุ่มในลักษณะองค์กรเครือข่ายกระทำการดังกล่าวต่อไป ย่อมไม่ไกลเกินเหตุที่จะนำไปสู่การล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขรัฐธรรมนูญ มาตรา 49 วรรคสอง ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจสั่งการให้เลิกการกระทำความผิดดังกล่าวที่จะเกิดขึ้นอีกในอนาคตได้”¹¹²

โดยสรุป เจ้าหน้าที่มองว่าข้อเรียกร้องเพื่อปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของผู้เข้าร่วมขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยตั้งแต่ปี 2563 เป็นการรณรงค์ล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ด้วยเหตุนี้ แกนนำการชุมนุมทั้งสามคนอาจต้องโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตตามข้อหาล้มล้างการปกครองมาตรา 113 ของประมวลกฎหมายอาญา ในขณะที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ออกคำวินิจฉัยออกมานั้น ปณัสยา อานนท์ และภาณุพงศ์ได้ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำอยู่แล้วในคดีหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์จากการกล่าวปราศรัยสาธารณะ

นอกจากนี้ กองบัญชาการตำรวจนครบาล ซึ่งเป็นหน่วยรับผิดชอบหลักในการจัดการกับผู้ชุมนุมในกรุงเทพมหานคร ก็ได้พูดถึงความรุนแรงจากฝั่งของผู้ชุมนุมหลายครั้งในการประชุมแถลงข่าวที่จัดขึ้นระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงกันยายน 2564 โดยเฉพาะในการปะทะกับกลุ่มทะลุแก๊ส ซึ่งกลายเป็นปรากฏการณ์ปกติในช่วงเดือนสิงหาคม 2564 เจ้าหน้าที่ยืนยันว่ามีบันทึกว่าผู้ชุมนุมใช้ปืนและวัตถุระเบิดตั้งต่อก่อนหน้านี้แล้ว โดยผู้ชุมนุมมีความพร้อมในการใช้อาวุธดังกล่าวและได้ทำลายสาธารณสมบัติและทำร้ายเจ้าหน้าที่ตำรวจ¹¹³ ดังนั้น ในมุมมองของตำรวจ การประท้วงที่เกิดขึ้นจึงไม่ถือเป็นการเป็นการชุมนุมโดยสันติและจำเป็นต้องแทรกแซงเพื่อรักษาความระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง

ในช่วงต้นเดือนพฤษภาคม 2564 ตำรวจประกาศว่า เนื่องจากความรุนแรงและความกังวลเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรค จึงอาจมีการปรับเปลี่ยนนโยบายเพื่อ “สกัดกั้นผู้ชุมนุมตั้งแต่เริ่มต้นรวมตัวที่สถานที่ที่กำหนด”

การใช้ถ้อยคำในเชิงลบ และกระตุ้นอารมณ์

เรายังสามารถเห็นผลของการใช้ถ้อยคำในเชิงลบและกระตุ้นอารมณ์โดยรัฐเกี่ยวกับการชุมนุมที่พูดถึงสัญลักษณ์สถาบันกษัตริย์ในการสลายการชุมนุมของ REDEM/เยาวชนปลดแอกในวันที่ 7 สิงหาคม 2564 ซึ่งตั้งใจจะเดินขบวนไปยังพระบรมมหาราชวัง ก่อนการชุมนุมดังกล่าว กลุ่มและนักการเมืองฝ่ายอนุรักษนิยมได้มีการแถลงต่อสาธารณะหลายครั้งว่า ไม่เห็นด้วยกับการชุมนุม เพราะ “การเคลื่อนไปพระบรมมหาราชวังยังเป็นการจาบจ้วงก้าวล่วงที่มีบังควร ดังนั้น สิ่งที่กำลังคิดคนไทยส่วนใหญ่ไม่ยอมเด็ดขาด” กลุ่มสนับสนุนสถาบันกษัตริย์บางกลุ่มได้ชี้ว่า หากผู้ชุมนุมรुक้าเข้าไปในเขตพระราชฐาน ทางกลุ่ม “คงมีอาจอยู่เฉยหรือปล่อยให้กระทำได้โดยสะดวก” และจะเตรียมพร้อม “เพื่อใช้สิทธิและหน้าที่พลเมืองในการปกป้องสถาบันหลักของชาติทันที อย่างเด็ดขาด”

รองผู้บังคับการตำรวจนครบาลประกาศว่า ทางตำรวจได้เตรียมกำลังอย่างน้อย 5,700 นาย เพื่อรับมือการชุมนุมวันที่ 7 ส.ค. ที่มองว่าอาจเกิดความรุนแรงขึ้น ในวันดังกล่าวเจ้าหน้าที่ใช้ตุ้มน้ำแรงดันสูงเป็นแนวกันเพื่อปิดถนนที่มุ่งไปยังพระบรมมหาราชวัง และเริ่มใช้แก๊สน้ำตากับผู้ชุมนุมก่อนที่ผู้ชุมนุมจะรวมตัวกันครบ¹¹⁴ ดังที่กล่าวไปในส่วนที่ 3 กิจกรรมในวันดังกล่าวจบลงด้วยการสลายการชุมนุมอย่างรุนแรงนำโดยตำรวจนครบาลและตำรวจควบคุมฝูงชน

เช่นเดียวกัน ศาลอาญาได้ออกแถลงการณ์พร้อมมาตรการที่สื่อว่าผู้ชุมนุมเป็นผู้ก่อความวุ่นวายและรบกวนความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง¹¹⁵ ผู้ชุมนุมมีการจัดกิจกรรมหน้าศาลอาญาเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมแก่นักกิจกรรมที่ถูกจับกุมหรือคุมขัง ในเดือนพฤษภาคม 2564 กลุ่ม REDEM ได้จัดการชุมนุมหน้าศาลอาญาเพื่อเรียกร้องให้ปล่อยตัวนักต้องขังทางการเมือง โดยมีผู้ชุมนุมบางรายที่สาธิตที่ป้ายและริ้วของศาลและยังมีการปะทะกับตำรวจด้วย ศาลอาญาแสดงท่าทีตอบโต้โดยการออกข้อกำหนดศาลอาญาว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลอาญา ซึ่งห้ามส่งเสียงดังหรือสร้างความก่อกวนทั้งในห้องพิจารณาคดีและภายในพื้นที่ศาล กฎระเบียบดังกล่าวยังห้ามการถ่ายภาพ ถ่ายทอดสด หรือใช้ระบบเครื่องขยายเสียงในบริเวณรอบศาลอีกด้วย¹¹⁶ โดยศาลมีการอ่านข้อกำหนดดังกล่าวผ่านระบบลำโพงของศาลภายในห้องพิจารณาคดีในระหว่างการพิจารณาคดีของนักกิจกรรมการเมือง

สำนักงานศาลยุติธรรมออกมาประณามผู้ชุมนุม โดยอ้างว่าการกระทำของผู้ชุมนุม “ถือไม่ได้ว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นในระบอบประชาธิปไตย” แต่เป็นความพยายามในการใช้ความรุนแรงเพื่อแทรกแซงคำตัดสินของศาล

การข่มขู่นักเรียนมัธยมศึกษา

การรับรู้สาธารณะต่อการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ของขบวนการเคลื่อนไหวยังสะท้อนออกมาในท่าทีของฝ่ายบริหารโรงเรียนต่อกิจกรรมการชุมนุมของนักเรียนมัธยมปลาย

ดังที่กล่าวไป ในระยะแรกของการชุมนุมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในปี 2563 ฝ่ายบริหารของโรงเรียนหลายแห่งได้แสดงออกชัดเจนว่าไม่สนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) นนทบุรี ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ได้ออกประกาศสาธารณะว่า โรงเรียน “ไม่มีนโยบายและไม่มีการส่งเสริมกิจกรรมใด ๆ ที่สื่อเจตนาให้เกิดความขัดแย้งกับระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือก่อให้เกิดความไม่สงบทางสังคม ดังนั้น เพื่อเป็นการธำรงรักษาไว้ซึ่งสังคมประชาธิปไตยในโรงเรียนแห่งรัฐ [...] โรงเรียนไม่อนุญาตให้ใช้พื้นที่ [...] เพื่อการชุมนุมหรือแสดงออกใด ๆ”¹¹⁷

ในเดือนสิงหาคม 2563 เพียงไม่กี่เดือนหลังการชุมนุมของเยาวชนได้เริ่มต้นขึ้น iLaw ได้บันทึกว่ามีการคุกคามนักเรียนที่ออกไปชุมนุมโดยโรงเรียนเป็นอย่างน้อย 34 กรณี ศูนย์ทนายฯ ได้ริเริ่มแบบสำรวจที่ให้นักเรียนสามารถส่งกรณีการคุกคามที่เผชิญ โดยศูนย์ทนายฯ สามารถรวบรวมกรณีทั้งหมดกว่า 103 กรณีภายในเวลา 3 วัน โดยเป็นทั้งการร้องเรียนผ่านแบบสอบถามและจากการติดตามข่าว

กรณีที่ได้รับประกอบด้วยกรณีที่บุคลากรของโรงเรียนทำโทษและคุกคามนักเรียนที่เข้าร่วมการชุมนุมและกรณีที่โรงเรียนอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ตำรวจติดตามและถ่ายรูปกิจกรรมของนักเรียนภายในโรงเรียน¹¹⁸ ขวัญข้าว ตั้งประเสริฐ นักกิจกรรมนักเรียนจากจังหวัดขอนแก่น ยังได้รายงานว่าครูของเขາบางคนพูดจาไม่ดีเกี่ยวกับกลุ่มของเขา เช่นบอกว่านักกิจกรรมนักเรียนไม่รักชาติและจบบ้างสถาบันกษัตริย์¹¹⁹

การชุมนุมตอบโต้โดยฝ่ายสนับสนุนสถาบันกษัตริย์และการโจมตีรูปแบบอื่น ๆ

ตั้งแต่ช่วงกลางปี 2563 กลุ่มนิยมสถาบันกษัตริย์ได้เริ่มรวมตัวกันเพื่อแสดงการสนับสนุนสถาบันกษัตริย์ แม้ว่าบางกลุ่มจะจัดการชุมนุมเป็นแบบครั้งเดียว แต่ก็มีการชุมนุมอย่างน้อย 5 ครั้งที่จัดขึ้นเพื่อเผชิญหน้ากับขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยโดยตรง และมีการปะทะกันเกิดขึ้นระหว่างสองกลุ่มในการชุมนุมบางการชุมนุม ดังที่กล่าวไปข้างต้น ฝ่ายสนับสนุนสถาบันกษัตริย์ได้จัดการชุมนุมเพื่อตอบโต้การชุมนุมของกลุ่มเรียกร้องประชาธิปไตยระหว่างวันที่ 14 – 15 ตุลาคม 2563 ARTICLE 19 ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ในวันที่ 14 ตุลาคม 2563 เจ้าหน้าที่ไม่ได้พยายามแยกสองกลุ่มออกจากกัน ขณะที่การนำเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงที่ใส่เสื้อสีเหลืองมาปฏิบัติกรทำให้แยกเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายออกจากพลเมืองที่สนับสนุนสถาบันกษัตริย์ได้ยาก

ในวันที่ 21 ตุลาคม ฝ่ายสนับสนุนสถาบันกษัตริย์ได้รวมตัวเพื่อ “แสดงพลังความรักต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อโต้ตอบที่เครือข่ายรามคำแหงเพื่อประชาธิปไตยที่ได้ประกาศว่าจะจัดการชุมนุมในตอนเช้าของวันเดียวกัน iLaw ได้รายงานจากในเหตุการณ์ว่ามีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการอยู่ในพื้นที่เพียง 10 นายเท่านั้น แม้จะมีแนวโน้มที่จะปะทะกันสูง ในบริเวณเดียวกันนี้ในเดือนธันวาคม 2556 ผู้ชุมนุมฝ่ายสนับสนุนสถาบันกษัตริย์ก็ได้โจมตีผู้ชุมนุมของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติอย่างรุนแรง ซึ่งทำให้มีคนไทยเสียชีวิต 5 คน¹²⁰ ในปี 2563 ผู้สนับสนุนสถาบันกษัตริย์ที่สวมใส่เสื้อเหลืองได้ทำร้ายร่างกายผู้ชุมนุม โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่มีการห้ามปราม¹²¹ นักศึกษารายหนึ่งได้รับบาดเจ็บจากการปะทะ โดยผู้ชุมนุมฝ่ายเรียกร้องประชาธิปไตยได้แจ้งเหตุการณ์ต่อสถานีตำรวจท้องที่และเรียกร้องให้ดำเนินการกับผู้กระทำความผิด สองสัปดาห์ต่อมา ตำรวจได้เรียกผู้กระทำความผิดมารายงานตัว โดยเจ้าตัวให้การปฏิเสธทุกข้อกล่าวหา ปัจจุบันคดีนี้ไม่มีความคืบหน้าใด ๆ เพิ่มเติม แม้ว่าจะมีเทปบันทึกภาพเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ความรุนแรงดังกล่าวอย่างชัดเจนก็ตาม

เหตุการณ์การปะทะด้วยความรุนแรงอีกเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นระหว่างสองกลุ่มในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 ที่ทำเนียบรัฐบาล ในวันดังกล่าว กลุ่มผู้สนับสนุนสถาบันกษัตริย์จำนวน 2 กลุ่มได้แจ้งเจ้าหน้าที่ว่าจะจัดการเดินขบวน ขณะที่กลุ่มราษฎรไม่ได้แจ้ง แต่ได้ประกาศเกี่ยวกับแผนในการชุมนุมต่อสาธารณะ กองบัญชาการตำรวจนครบาลได้ออกคำสั่งพิเศษห้ามชุมนุมรอบทำเนียบรัฐบาลในรัศมี 50

เมตรและได้ตั้งแนวกันไว้ โดยทางตำรวจอ้างว่าผู้ชุมนุมของกลุ่มราษฎรพยายามบุกทะลวงผ่านแนวกันเพื่อเข้าไปชิดอาคารรัฐสภา จึงจำเป็นต้องใช้แก๊สน้ำตากับผู้ชุมนุม “แดน” (นามสมมติ) หนึ่งในผู้ชุมนุมกลุ่มราษฎรที่อยู่ในเหตุการณ์กล่าวว่า ตำรวจใช้แก๊สน้ำตาหนักมากในวันดังกล่าว เมื่อเทียบกับเหตุการณ์อื่นอย่างน้อย 3 เหตุการณ์ที่เขาเคยเผชิญกับแก๊สน้ำตามาก่อนหน้านี้ เขากล่าวว่า “ผมไม่แน่ใจว่าทางตำรวจประกาศล่วงหน้าว่าจะใช้แก๊สน้ำตาก็จริง ผมได้ยินการแจ้งเตือนเพียงแค่ครั้งแรกเท่านั้น หลังจากนั้น [แก๊สน้ำตา] ก็เข้ามาไม่หยุด ผมไม่ทราบว่าจะมาจากทิศทางไหน หรือตำรวจอยู่ที่จุดไหน”¹²²

ดูเหมือนว่าเจ้าหน้าที่จะมีความพยายามในการยับยั้งการปะทะระหว่างกลุ่มสนับสนุนสถาบันกษัตริย์และกลุ่มราษฎร ในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 น้อยลงไปอีก ผู้ชุมนุมกลุ่มราษฎรรายหนึ่งที่เกี่ยวข้องการชุมนุมในวันดังกล่าวได้สังเกตเห็นว่า เจ้าหน้าที่พยายามทำเครื่องหมายแบ่งเขตพื้นที่ให้ผู้ชุมนุมแต่ละกลุ่มทำกิจกรรม อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะมีการจัดสรรเจ้าหน้าที่ตำรวจมาปฏิบัติการจำนวนมากในพื้นที่ และมีการแจ้งการชุมนุมล่วงหน้าแล้ว แต่เจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้ควบคุมการปะทะ ผู้สื่อข่าวบางรายที่อยู่ในเหตุการณ์ได้เล่าว่า กลุ่มทั้งสองได้ขว้างปาขวด แท่งเหล็กและไม้ และระเบิดขวดใส่กันและกัน มีคนที่ได้รับบาดเจ็บจากการปะทะทั้งหมด 55 คน รวมเจ้าหน้าที่ตำรวจ 2 นาย และมีผู้ชุมนุมจำนวน 5 คนทั้งจากฝ่ายสนับสนุนสถาบันกษัตริย์และฝ่ายเรียกร้องประชาธิปไตยและเจ้าหน้าที่ตำรวจ 1 นายถูกยิง

หลังจากนั้น ตำรวจยืนยันว่ามีผู้ที่ถูกกระสุนปืนจำนวน 2 ราย โดยไม่สามารถระบุได้ว่ากระสุนมาจากทิศทางใด

แม้ว่าทางตำรวจจะได้เน้นย้ำว่าจะดำเนินคดีอาญากับผู้ใดก็ตามที่ทำผิดกฎหมายไม่ว่าเจ้าหน้าที่จะได้รับแจ้งอย่างถูกต้องล่วงหน้าหรือไม่ แต่ตำรวจก็ได้ตั้งข้อกล่าวหาเกี่ยวกับแต่เพียงผู้ชุมนุมจากกลุ่มราษฎรเท่านั้น¹²³

ผู้ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยฉบับนี้รายอื่นก็ได้รายงานประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับการที่ตำรวจเพิกเฉยต่อการยับยั้งการปะทะกันกับกลุ่มต่อต้าน “จริงใจ ใจจริง” (นามสมมติ) นักกิจกรรมกลุ่มเฟมินิสต์ปลดแอก ได้เล่าถึงการชุมนุมในจังหวัดสงขลาที่กลุ่มสนับสนุนสถาบันกษัตริย์ได้เข้าไปใกล้ผู้ชุมนุมและเปิดเพลงของฝ่ายอนุรักษ์นิยมด้วยเสียงอันดัง จริงใจกล่าวว่า ผู้ชุมนุมฝ่ายเรียกร้องประชาธิปไตยได้แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจไป ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้ให้คำสัญญาว่าจะดำเนินการ แต่สุดท้ายเจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้ดำเนินการแต่อย่างใด และยังไม่อนุญาตให้ผู้ชุมนุมแจ้งเรื่องต่อเจ้าพนักงานในระดับสูงขึ้นอีกด้วย¹²⁴

ฝ่ายอนุรักษ์นิยมและนิยมสถาบันกษัตริย์ได้พยายามระบุดัวกลั่นแกล้ง หรือแม้แต่ฟ้องดำเนินคดีต่อผู้ชุมนุมฝ่ายเรียกร้องประชาธิปไตย นักวิชาการสองรายที่ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยฉบับนี้ที่ช่วยยืนยันประกันตัวนักกิจกรรมฝ่ายเรียกร้องประชาธิปไตยรายงานว่า ตนได้ตกเป็นเป้าหมายของการกลั่นแกล้งบนอินเทอร์เน็ตหรือได้รับจดหมายข่มขู่ที่ไม่ปรากฏชื่อผู้ส่ง¹²⁵ ในเดือนเมษายน 2564 ปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมได้ออกจดหมายถึงมหาวิทยาลัยสองแห่งที่มีอาจารย์ที่ช่วยยืนยันประกันตัวนักกิจกรรมนักศึกษา โดยขอให้มหาวิทยาลัยดำเนินการทางวินัยกับอาจารย์ดังกล่าว จดหมายระบุว่าอาจารย์ดังกล่าวให้การสนับสนุนแก่นักศึกษาที่ “มีพฤติกรรมจลาจลจ้วงสถาบันพระมหากษัตริย์”

ผู้สนับสนุนสถาบันกษัตริย์บางรายได้ฟ้องดำเนินคดีผู้ชุมนุมในข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์¹²⁶ กลุ่มนิยมกษัตริย์ที่ใช้ชื่อว่า “ศูนย์ช่วยเหลือด้านกฎหมายผู้ถูกล่วงละเมิด bully ทางสังคมออนไลน์” ที่อธิบายในหน้าเพจเฟซบุ๊กของกลุ่มว่าเป็นกลุ่มที่ “ให้คำปรึกษาทางกฎหมายผู้ถูกล่วงละเมิด Bully ทางสังคมออนไลน์” ได้ถูกตั้งขึ้นเพื่อการนี้โดยเฉพาะ กลุ่มได้เชิญชวนประชาชนให้รายงานโพสต์โซเชียลที่คิดว่าเป็นการจลาจลจ้วงสถาบันกษัตริย์ แ่น้อย อัครกิตติกร และนายณพดล พรหมภาสิต สองในผู้ก่อตั้งหลักของกลุ่มได้อธิบายในการสัมภาษณ์ว่า สมาชิกกลุ่มทั่วประเทศมีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องหาคดีหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์และแจ้งความต่อสถานีตำรวจที่ตั้งอยู่ห่างไกลจากที่ที่บุคคลผู้นั้นพักอาศัย เพื่อสร้างความยากลำบากแก่บุคคลนั้นในการที่จะต้องเดินทางไปรายงานตัวกับตำรวจ

กลุ่มนี้และผู้สนับสนุนสถาบันกษัตริย์คนอื่น ๆ ยังได้สร้างแผนที่บน Google Maps ที่ระบุตำแหน่งของผู้ใช้โซเชียลกว่า 500 รายที่พวกเขาเชื่อว่าละเมิดมาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญา ภายหลัง Google ได้ลบหน้าแผนที่ดังกล่าวไป หลังจากกลุ่มดังกล่าวถูกตั้งขึ้นเพียงหนึ่งเดือน ศูนย์ทนายฯ ได้รับรายงานว่ามีคนที่ตกเป็นเหยื่อของการโจมตีของฝ่ายปกป้องสถาบันกษัตริย์ถึง 62 คน

8. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ประสบการณ์ของขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยในช่วงปี 2563 ถึง 2564 ชี้ให้เห็นถึงการปิดกั้นและการละเมิดสิทธิในการชุมนุมอย่างรุนแรงในประเทศไทย ขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยต้องเผชิญความรุนแรง การฟ้องดำเนินคดีทางกฎหมาย การคุกคามด้วยกระบวนการยุติธรรม และการข่มขู่รูปแบบอื่น ๆ ต่อผู้ชุมนุมและแกนนำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนที่เรียกร้องประชาธิปไตยและแสดงความเห็นวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ได้ประสบข้อจำกัดต่อการใช้สิทธิในการชุมนุมมากกว่ากลุ่มอื่น ทำให้ของรัฐบาลต่อการชุมนุมแสดงให้เห็นว่า กลุ่มที่มีจุดยืนต่อต้านสถาบันกษัตริย์หรือสนับสนุนการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ถูกเลือกปฏิบัติในแง่ของการใช้เสรีภาพในการแสดงออกและสิทธิในการชุมนุมโดยสันติ

การโต้ตอบของรัฐบาลไทยต่อขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยในปี 2563 – 2564 เป็นการละเมิดสิทธิในการชุมนุมทั้งก่อน ระหว่าง และหลังจากการชุมนุม การละเมิดก่อนการชุมนุมประกอบด้วยเงื่อนไขต่าง ๆ และกฎระเบียบในการจัดการชุมนุมตามพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ ซึ่งจำกัดความสามารถในการชุมนุม ส่วนในด้านสิทธิในการชุมนุมโดยสันติ ซึ่งได้รับการคุ้มครองในรัฐธรรมนูญนั้น รัฐบาลก็ได้ตีความและบังคับใช้พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะและกฎหมายอื่น ๆ ในทางที่เป็นการจำกัดสิทธิในการชุมนุม

เงื่อนไขเกี่ยวกับการจัดการชุมนุมได้ถูกใช้เพื่อกำหนดเงื่อนไขสำหรับการชุมนุมและดำเนินคดีผู้ชุมนุมในกรณีไม่แจ้งหรือปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด แทนที่จะเป็นการแจ้งเจ้าหน้าที่เพื่อให้อำนวยความสะดวกแก่การชุมนุม เจ้าหน้าที่รัฐยังใช้กฎหมายอื่น ๆ ในการดำเนินคดีต่อผู้ชุมนุมในกรณีที่เจ้าหน้าที่มองว่าผู้ชุมนุมรบกวนความเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น การใช้เครื่องขยายเสียงในที่สาธารณะ การวางอุปกรณ์ในการชุมนุมบนถนน หรือการขัดขวางทางจราจร ในหลายกรณีที่ถูกรวบรวมมาในรายงานฉบับนี้ชี้ให้เห็นว่า รัฐบาลไทยประสบความล้มเหลวในการอำนวยความสะดวกและรับประกันการใช้สิทธิในการชุมนุมอย่างสันติ

ในช่วงเก็บข้อมูลงานวิจัยในปี 2563 – 2564 การใช้กำลังโดยเจ้าหน้าที่รัฐในการสลายการชุมนุมมักไม่ได้สัดส่วน ในหลายกรณีที่เจ้าหน้าที่ใช้อาวุธที่มีความร้ายแรงต่ำ ก็ไม่ได้มีการดำเนินมาตรการที่เพียงพอเพื่อรับประกันว่าผู้ชุมนุมได้รับการแจ้งเตือนถึงการใช้อาวุธดังกล่าว

การสลายการชุมนุมด้วยความรุนแรงมักทวีความรุนแรงขึ้นตามกระแสการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ โดยรัฐอ้างว่ามาตรการที่ใช้มีความจำเป็นต่อการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และปกป้องความมั่นคงของชาติและสถาบันกษัตริย์ เราได้เห็นหลักฐานที่ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้กฎหมายอย่างพลการและเลือกปฏิบัติกับผู้ชุมนุมที่เรียกร้องประชาธิปไตย ส่วนการชุมนุมที่เป็นการสนับสนุนรัฐบาลหรือสถาบันกษัตริย์ในช่วงปี 2563 – 64 กลับแทบไม่ถูกแตะต้องหรือถูกดำเนินคดีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น การชุมนุมประท้วงในประเด็นที่ไม่เกี่ยวข้องก็ได้รับการผ่อนปรนมากกว่า นอกจากนี้ รัฐยังไม่ได้ให้ความคุ้มครองที่เพียงพอแก่ผู้ชุมนุมที่เรียกร้องประชาธิปไตยจากการรวมตัวเพื่อโต้ตอบของฝั่งสนับสนุนสถาบันกษัตริย์ ดังที่เห็นได้จากการปะทะระหว่างสองกลุ่มในกิจกรรมชุมนุมบางครั้ง และการฟ้องดำเนินคดีด้วยข้อหาตามมาตรา 112 โดยกลุ่มปกป้องสถาบันกษัตริย์ต่อผู้ชุมนุมที่เรียกร้องประชาธิปไตย

หลังจากการชุมนุมมักมีการดำเนินคดีทางกฎหมายกับแกนนำสำคัญเพื่อคุกคามผู้ชุมนุมและเพิ่มต้นทุนของการไปร่วมชุมนุม ซึ่งนำไปสู่การละเมิดสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและสิทธิในการชุมนุม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แกนนำการชุมนุมเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยยังถูกปฏิเสธการประกันตัวชั่วคราวแล้วเข้าและถูกคุมขังก่อนการพิจารณาคดี ทนายความประสบข้อจำกัดจากมาตรการในการป้องกันโรคโควิด 19 ในการเข้าเยี่ยมผู้ชุมนุมที่ถูกคุมขัง อันหมายความว่า ผู้ชุมนุมไม่สามารถหารือกับทนายเพื่อเตรียมการต่อสู้คดีได้อย่างเพียงพอ นักกิจกรรมยังถูกติดตามและถูกคุกคามด้วยวิธีนอกกฎหมายและนอกกระบวนการยุติธรรมเป็นส่วนใหญ่

มาตรการต่าง ๆ ที่ออกภายใต้การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ยังเป็นการจำกัดสิทธิในการชุมนุมต่อไปอีก รัฐอาจเสี่ยงการให้เสรีภาพในการเคลื่อนไหวและจำกัดสิทธิในการชุมนุมโดยสันติในช่วงสถานการณ์ฉุกเฉินได้เพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองและความมั่นคงของชาติได้ (กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 21) แต่การเสี่ยงพันธกรณีดังกล่าวจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่เคร่งครัดของหลักแห่งความได้สัดส่วน ซึ่งการดำเนินการของประเทศไทยขัดกับหลักดังกล่าว

การพุ่งเป้าจำกัดการชุมนุมบางประเภท การฟ้องข้อหาผู้ชุมนุมซ้ำซ้อนด้วยทั้งมาตรการภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินและพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ และการดำเนินคดีกับเฉพาะผู้จัดการชุมนุมทางการเมือง โดยละเว้นผู้จัดการชุมนุมสาธารณะประเภทอื่นในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในระดับต่ำ ล้วนเป็นปัจจัยที่ชี้ให้เห็นถึงการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มที่มีจุดยืนวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ทั้งสิ้น

ข้อเสนอแนะ

ARTICLE 19 ขอนำเสนอข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ เพื่อรับประกันว่า สิทธิในการชุมนุมในประเทศไทยจะได้รับการเคารพและคุ้มครอง

สำหรับรัฐบาลของประเทศไทย

เกี่ยวกับกรอบกฎหมายและการบังคับใช้

- แก้ไขพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิในการชุมนุม เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ
- ยกเลิกข้อบังคับในการแจ้งการชุมนุมล่วงหน้า กระบวนการแจ้งการชุมนุมควรมีไว้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถอำนวยความสะดวกการชุมนุมโดยสันติได้เท่านั้น และรับประกันว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะไม่ใช้ข้อกำหนดในการแจ้งการชุมนุมเพื่อตั้งเงื่อนไขในการทำกิจกรรมชุมนุมนอกเหนือขอบเขตกฎหมาย หรือตั้งเงื่อนไขที่ขัดขวางการชุมนุมของผู้ชุมนุม รวมถึงรับประกันว่า เจ้าหน้าที่จะไม่ใช้

การไม่แจ้งความประสงค์ในการจัดการชุมนุมเป็นเหตุผลในการตัดสินว่าการเข้าร่วมการชุมนุมนั้นผิดกฎหมาย

- เปิดเผยและให้การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการแจ้งการชุมนุม
- ทำให้การแจ้งการชุมนุมสาธารณะทางออนไลน์สามารถเข้าถึงได้ง่าย ฝึกอบรมและให้ความรู้แก่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถดูแลระบบแจ้งการชุมนุมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เกี่ยวกับสถานการณ์ฉุกเฉิน

- รับประกันว่า การเลียงสิทธิต่าง ๆ ในช่วงการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินจะสอดคล้องกับมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและได้สัดส่วนกับสถานการณ์
- ยุติการดำเนินคดีข้อหาละเมิดข้อกำหนดและคำสั่งที่ออกภายใต้พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินกับบุคคลทุกคนที่เข้าร่วมการชุมนุม และปล่อยบุคคลที่ถูกดำเนินคดีและคุมขังจากเหตุเดียวกันโดยทันที

เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่การใช้สิทธิในการชุมนุม

- อำนวยความสะดวกแก่การใช้สิทธิในการชุมนุม และรับประกันว่า ผู้ชุมนุมสามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้อย่างปลอดภัย รวมถึงการจัดหาสถานที่ปลอดภัยในการชุมนุมและคุ้มครองความปลอดภัยของผู้ชุมนุมจากบุคคลที่สาม
- ยุติการติดตาม ช่มชู้ และคุกคามผู้ชุมนุม รวมถึงสมาชิกครอบครัวและครัวเรือนของผู้ชุมนุม ที่ไม่เหมาะสมและไม่ชอบด้วยกฎหมายทั้งหมด
- คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิในการชุมนุมของเยาวชนและเด็ก บุคลากรในโรงเรียนต้องยุติการดำเนินการทางวินัยกับเยาวชนที่เข้าร่วมชุมนุมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน
- ประณามการใช้ความรุนแรง การจับกุมโดยพลการ การคุกคามทางกระบวนการยุติธรรม และการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ร้ายแรงอื่น ๆ ที่ไม่ได้สัดส่วนและมากเกินไปจนควรอย่างเป็นทางการและเปิดเผย และแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การกระทำข้างต้นเป็นสิ่งต้องห้ามและจะไม่ถูกเพิกเฉยในทุกกรณี

เกี่ยวกับการใช้กำลังกับผู้ชุมนุม

- รับประกันว่า ตำรวจและเจ้าหน้าที่บริการรักษาความปลอดภัยอื่น ๆ ที่กำกับดูแลการชุมนุมหรือปฏิบัติหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายจะไม่ใช้กำลังเกินควรและปฏิบัติตามหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายและหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธโดยเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายขององค์การสหประชาชาติอย่างเต็มที่ เจ้าหน้าที่และหน่วยงานรัฐทุกคนและทุกองค์กรควรออกคำสั่งอย่างชัดเจนว่าการใช้กำลังจะต้องเป็นไปด้วยความจำเป็นและได้สัดส่วนกับภัยคุกคามที่เกิดขึ้นและภัยคุกคามซึ่งหน้าอย่างเคร่งครัด และการใช้กำลังโดยไม่จำเป็นและเกินควรจะถูกทำโทษ
- รับประกันว่า การร้องเรียนเกี่ยวกับการใช้กำลังเกินควรโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงหรือบังคับใช้กฎหมายในการชุมนุมจะได้รับการตรวจสอบโดยทันที ละเอียดย และเป็นกลาง และผลลัพธ์จากการตรวจสอบจะได้รับการเปิดเผยโดยไม่รอช้า และผู้ต้องหาในการกระทำความผิดจะถูกเอาผิดด้วยกระบวนการที่เป็นธรรมโดยทันที
- รับประกันว่าจะยุติการจับกุมใด ๆ ที่มีเหตุมาจากการใช้สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมเพียงอย่างเดียวโดยทันที และปล่อยผู้ที่ถูกคุมขังด้วยเหตุเดียวกันโดยทันที

เกี่ยวกับการถูกตีตราและการเลือกปฏิบัติ

- รับประกันว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองทุกขบวนการจะได้รับสิทธิในการชุมนุมและการแสดงออกอย่างเท่าเทียม
- งดเว้นจากการแสดงความเห็นเกี่ยวกับผู้ชุมนุมต่อสาธารณะในทางที่เป็นการตีตราผู้ชุมนุมหรือการใช้สิทธิในการชุมนุมของพวกเขา หรือที่อาจจะขัดขวางสิทธิในการชุมนุมหรือทำให้ผู้ชุมนุมตกอยู่ในอันตราย เช่น การแสดงภาพการชุมนุมหรือผู้ชุมนุมว่าเป็นภัยคุกคามต่อชาติ

สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในประเทศไทย

- ปฏิบัติการปราบปรามผู้ชุมนุมจะต้องเกิดขึ้นเมื่อมีความจำเป็นอย่างเคร่งครัดเท่านั้น เช่น เมื่อผู้ชุมนุม

เป็นภัยคุกคามและอาจทำร้ายผู้อื่น และจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องทุกมาตรฐาน เช่น แนวปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติว่าด้วยการใช้อาวุธที่มีความร้ายแรงต่ำในการบังคับใช้กฎหมาย

- รับประกันว่า เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายทุกคนที่มีหน้าที่กำกับดูแลการชุมนุมจะได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีการควบคุมฝูงชน การลดระดับความรุนแรง และหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกแก่การใช้สิทธิในการชุมนุมอย่างเต็มที่
- รับประกันว่า เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการชุมนุมจะสามารถถูกระบุตัวตนได้อย่างชัดเจนตลอดเวลาด้วยชุดเครื่องแบบ
- รับประกันว่า ผู้ที่รับผิดชอบต่อการใช้กำลังต่อผู้ชุมนุมอย่างเกินควรและไม่ได้สัดส่วนจะถูกตรวจสอบ ทำโทษทางวินัย และดำเนินคดีอย่างเหมาะสม รวมถึงการดำเนินคดีทางอาญา หากจำเป็น
- ยุติการจับกุมและการคุมขังบุคคลเนื่องจากการใช้สิทธิในการชุมนุมโดยสันติเพียงอย่างเดียวโดยทันที และปล่อยผู้ที่ยังถูกคุมขังด้วยเหตุเดียวกันโดยทันที
- รับประกันว่าจะไม่มีใครถูกพรากเสรีภาพ เว้นแต่เป็นการกระทำโดยสอดคล้องกับกระบวนการทางกฎหมายที่กำหนดและกฎหมายระหว่างประเทศ
- ยุติการข่มขู่และคุกคามแกนนำการชุมนุม ผู้จัด นักกิจกรรม และผู้เข้าร่วม รวมถึงนักปกป้องสิทธิมนุษยชนโดยทันที

สำหรับฝ่ายตุลาการของประเทศไทย

- ดำเนินขั้นตอนเพื่อยุติการดำเนินคดีทางอาญาต่อแกนนำการชุมนุม ผู้จัด นักกิจกรรม และผู้เข้าร่วม และนักปกป้องสิทธิมนุษยชนโดยทันที
- รับประกันว่า ผู้เสียหายจากการใช้ความรุนแรงโดยตำรวจจะสามารถเข้าถึงกลไกยุติธรรมและการเยียวยา

ภาคผนวก: ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยสำหรับรายงานฉบับนี้ให้ความสำคัญกับสิทธิในการชุมนุมของขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยของไทยซึ่งได้มีวิวัฒนาการมาตั้งแต่ต้นปี 2563 บริบทสำหรับการวิเคราะห์คือการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ไทยที่เพิ่มขึ้น และการจำกัดสิทธิในการชุมนุมโดยเฉพาะการชุมนุมที่วิพากษ์วิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์

ARTICLE 19 ได้ทำการวิจัยสำหรับรายงานฉบับนี้ตั้งแต่เดือนสิงหาคมถึงธันวาคม 2564 รวมถึงร่วมสังเกตการณ์การชุมนุมระหว่างปี 2020 กับ 2021 โดยการวิจัยได้ประกอบด้วยการทบทวนการรายงานเกี่ยวกับการชุมนุมจากสื่อสำนักข่าว องค์กรพัฒนาเอกชน นักข่าวพลเมือง และการถ่ายทอดสดเหตุการณ์ชุมนุมจากพื้นที่ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2563 จนถึงธันวาคม 2564 การวิจัยเอกสารส่วนใหญ่จะใช้เอกสารภาษาไทย ซึ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยที่ละเอียดที่สุด

ARTICLE 19 ได้ทำการสัมภาษณ์นักกิจกรรมที่เรียกร้องประชาธิปไตยจำนวน 20 คนจากกลุ่มต่าง ๆ ที่จัดการชุมนุมในกรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ ขอนแก่น สงขลา และอุบลราชธานี และผู้ชุมนุมจำนวน 14 คนที่เข้าร่วมการชุมนุมในกรุงเทพมหานคร การสัมภาษณ์นักกิจกรรมแต่ละคนใช้เวลาประมาณหนึ่งชั่วโมงและเป็นรูปแบบออนไลน์ ส่วนการสัมภาษณ์ผู้ชุมนุมจะเป็นทั้งรูปแบบออนไลน์และที่

สถานที่ชุมนุมในกรุงเทพมหานคร ผู้ชุมนุมทั้ง 14 คนที่ให้สัมภาษณ์ต่างได้เข้าร่วมการชุมนุมเป็นจำนวนอย่างน้อย 5 ครั้งตั้งแต่ช่วงต้นปี 2563

เราได้ใช้นามสมมติสำหรับผู้ชุมนุมและนักกิจกรรมทุกคนเพื่อปกป้องตัวตนของพวกเขา เว้นแต่ผู้ชุมนุมหรือนักกิจกรรมนั้น ๆ ได้ให้ความยินยอมในการใช้ชื่อจริงแก่ ARTICLE 19 อย่างเฉพาะเจาะจงแล้ว

นอกจากนี้ ARTICLE 19 ยังได้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คนเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติมเกี่ยวกับสถานการณ์ ได้แก่ ตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิทธิมนุษยชน 2 คน ผู้ทำงานด้านสื่อ 1 คน ทนายความด้านสิทธิมนุษยชน 1 คน และนักวิชาการที่ให้การสนับสนุนผู้ชุมนุมอีก 1 คน

ARTICLE 19 ยังได้เข้าร่วมและสังเกตการณ์การชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยประมาณ 30 การชุมนุมในกรุงเทพมหานครและนครปฐมในปี 2563 และ 2564 โดยมีการชุมนุมต่อต้านเกิดขึ้นเป็นอย่างน้อย 3 ครั้ง ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีในการสังเกตการณ์วิธีปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ต่อกลุ่มผู้ชุมนุมต่าง ๆ ARTICLE 19 ยังได้เข้าร่วมการอ่านคำสั่งศาลต่อคำร้องการขอประกันตัวนักกิจกรรมที่ศาลอาญาหลายครั้งอีกด้วย

- ¹ การชุมนุมในช่วงต้นส่วนใหญ่จัดขึ้นภายในรั้วมหาวิทยาลัย เนื่องจากพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะไม่ครอบคลุมพื้นที่มหาวิทยาลัย
- ² <https://ilaw.or.th/node/5779>.
- ³ กลุ่มอื่น ๆ เรียกผู้ชุมนุมกลุ่มนี้ว่ากลุ่ม “ทะลุแก๊ส” เนื่องจากแก๊สน้ำตาที่ตำรวจใช้กับพวกเขา
- ⁴ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่ใช้กฎหมายเกี่ยวกับความเรียบร้อยของบ้านเมืองอย่างไม่ถูกต้อง คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยาและตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ⁵ มาตรา 10 พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ
- ⁶ มาตรา 14 พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ
- ⁷ ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ นักศึกษา 2 รายและคนอื่น ๆ เดินทางไปยังท่าเนียบรัฐบาลเพื่อเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีลาออก ในกิจกรรม ผู้เข้าร่วมได้นำ “พริกเกลือ” ไปแขวนไว้ที่รั้วท่าเนียบเพื่อแสดงออกเชิงสัญลักษณ์: *โพสต์ทูเดย์*, ศาลสั่งปรับ 2 พัน “เพนกวิ้น-บอล” ฝ่าฝืน พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ, 21 สิงหาคม 2563
- ⁸ ในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2562 นักศึกษา 2 รายและเพื่อนอีกคนหนึ่งไปร้องเพลงประท้วงหน้ากองบัญชาการกองทัพบก และแสดงออกเชิงสัญลักษณ์เพื่อ “สอน” ความรู้ประวัติศาสตร์ให้กับผ.ทบ.: *วอยซ์ทีวี*, ศาลปรับ ‘เพนกวิ้น พริษฐ์’-‘บอล ธนวัฒน์’ นักกิจกรรมทางการเมือง เป็นเงิน 2,000 บาท คดีเปิดเพลง ‘ประเทศกูมี’ หน้ากองทัพบก ค้าน ผบ.ทบ.ที่เคยแนะนำให้เปิดเพลง ‘หนักแผ่นดิน’, 28 ตุลาคม 2562
- ⁹ เราได้ใช้นามสมมติสำหรับผู้ชุมนุมและนักกิจกรรมทุกคน (ในเครื่องหมายคำพูด) เพื่อปกป้องตัวตนของพวกเขา เว้นแต่ผู้ชุมนุมหรือนักกิจกรรมนั้น ๆ ได้ให้ความยินยอมในการใช้ชื่อจริงแก่ ARTICLE 19 อย่างเฉพาะเจาะจงแล้ว
- ¹⁰ ชลธิชา แจ้งเร็ว, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2564
- ¹¹ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนได้รายงานเกี่ยวกับคดีนี้และคดีในลักษณะเดียวกันอื่น ๆ ของศูนย์ฯ, ศาลปรับ 9 พันบาท คดี “เจมส์ ประสิทธิ์” ชุมนุมไม่ถอย ไม่ทน ชั่วแควโพสต์ชวนก็เข้าข่ายผู้จัด, 5 พฤศจิกายน 2563
- ¹² ประสิทธิ์ คุรุธาโรจน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2564
- ¹³ ชลธิชา แจ้งเร็ว, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2564
- ¹⁴ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการคุกคาม ช่มชู้ จับกุม และคุมขังผู้ชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ¹⁵ “ม็อบเฟสท์” เป็นการประท้วงรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในปี 2563 มีลักษณะคล้ายงานเทศกาล เช่น มีกิจกรรมทางศิลปะและความคิดสร้างสรรค์
- ¹⁶ พริษฐ์ถูกฟ้องข้อหาว่า 40 คดีในเวลาสองปีที่ผ่านมาจากการชุมนุม 16 ครั้งและโพสต์เฟซบุ๊กจำนวนหนึ่ง
- ¹⁷ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติที่แตกต่างโดยรัฐ คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ¹⁸ รายงานของ iLaw ทางเฟซบุ๊ก วันที่ 24 ตุลาคม 2563
- ¹⁹ “พาย”, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2564
- ²⁰ ชลธิชา แจ้งเร็ว, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2564
- ²¹ สามารถอ่านรายงานรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวปฏิบัติเช่นนี้ได้จาก iLaw, วิเคราะห์คำประกาศตำรวจ อ้างพ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ เพื่อคุมโรค แต่สั่งห้ามชุมนุมเพื่อ ‘คุมม็อบ’, 2564; และดู *ประชาไท*, ม็อบเฟส-ผู้หญิงปลดแอก-นักเรียนเลว ชุมนุมอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ชูแก้วรัฐธรรมนูญ, 14 พฤศจิกายน 2563; *มติชน*, ตำรวจอ่านประกาศ กิจกรรม ‘เปิดท้ายวันศุกร์ ลูกไล่เผด็จการ’ ผิดกฎหมาย เสี่ยงแพร่โควิด, 2 กรกฎาคม 2564; *มติชน*, ตำรวจอ่านประกาศ ผู้ชุมนุมส่งเสียงไล่ ลั่น ‘กากี’ คือ

สี่ข้าประชาชน, 3 สิงหาคม 2564.

²² ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่ใช้กฎหมายเกี่ยวกับความเรียบร้อยของบ้านเมืองอย่างไม่ถูกต้อง คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยาและตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

²³ กฎหมายนี้อาจถูกใช้กับผู้ชุมนุมที่ปะปอสเตอร์ในที่สาธารณะ

²⁴ กฎหมายนี้อาจถูกใช้กับผู้ชุมนุมที่ใช้ลำโพงในที่สาธารณะ

²⁵ กฎหมายนี้อาจถูกใช้กับผู้ชุมนุมที่ทำกิจกรรมบนถนนและกีดขวางการจราจร

²⁶ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการคุกคาม ช่มชู้ จับกุม และคุมขังผู้ชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

²⁷ ศิวัญชลี วิชญเสรีวัฒน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2564. มาตรา 12 ของพ.ร.บ. รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองห้ามการทำเครื่องหมายหรือวาดหรือพ่นสีที่ต้นไม้ในที่สาธารณะ

²⁸ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการดำเนินคดีกับชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยาและโปแลนด์ ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

²⁹ ประเทศไทยได้แจ้งสหประชาชาติอย่างเป็นทางการถึงความตั้งใจที่จะเลิกล้มสิทธิบางประการภายใต้การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินแล้วในวันที่ 5 มิถุนายน 2563

³⁰ ข้อที่ 4 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง; ความเห็นทั่วไป ฉบับที่ 34 ว่าด้วยมาตรา 19 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง. และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน, แถลงการณ์ว่าด้วยการเลิกล้มพันธกรณีตามกติกาฯ ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19.

³¹ ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 25)13 มีนาคม 2563. ข้อกำหนดที่ออกมาหลังจากนั้นตามการขยายการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินล้วนมีเนื้อหาเหมือนกัน ยกเว้นในข้อกำหนด ฉบับที่ 13

³² ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, พศจิกายน 64: ยอดผู้ถูกดำเนินคดีการเมืองรวม 1,684 คน ในจำนวน 957 คดี, 4 ธันวาคม 2564; และดู ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, เมษายน 65: ยอดรวมผู้ถูกดำเนินคดีทางการเมืองเพิ่มเป็น 1,808 คน คดี ม.112 ทะลุไป 204 คดีแล้ว.

³³ สัมภาษณ์ชลิตา บัณฑุวงศ์ และ “นัท” วันที่ 9 และ 23 ตุลาคม 2564 ตามลำดับ

³⁴ ดูเพิ่มเติมในส่วนที่ 3 เกี่ยวกับการสลายการชุมนุม

³⁵ ประกาศ ตามมาตรา 11 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548

³⁶ คำสั่งหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง ที่ 2563/2 เรื่อง ห้ามการใช้เส้นทางคมนาคม อาคาร หรือสถานที่, 16 ตุลาคม 2563; คำสั่งหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง ที่ 2563/9 เรื่อง ห้ามการใช้เส้นทางคมนาคม อาคาร หรือสถานที่, 18 ตุลาคม 2563; คำสั่งหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง ที่ 2563/10 เรื่อง ห้ามการใช้เส้นทางคมนาคม อาคาร หรือสถานที่, 18 ตุลาคม 2563.

³⁷ ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร (ฉบับที่ 16)2 ตุลาคม 2563; ประกาศเรื่อง ยกเลิกประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร ประกาศ ข้อกำหนด และคำสั่งที่เกี่ยวข้อง, 22 ตุลาคม 2563.

³⁸ คำสั่งหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง ที่ 2563/13 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการสื่อและข้อมูลข่าวสารในสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง, 18 ตุลาคม 2563. ความเห็นทั่วไป ฉบับที่ 34 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองระบุว่า รัฐไม่สามารถใช้ข้อจำกัดดังกล่าวกับสื่อได้ “39. รัฐบาลไม่ควรจัดการให้รอบด้านนิติบัญญัติและบริหารที่กำกับสื่อสารมวลชนสอดคล้องกับบทบัญญัติในวรรค 3 [...] การปฏิเสธไม่อนุญาตให้ตีพิมพ์หนังสือพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ยกเว้นในสถานการณ์พิเศษที่มีการใช้บังคับวรรค 3 ถือว่าไม่สอดคล้องกับมาตรา 19 สถานการณ์ดังกล่าวจะไม่เคยรวมการห้ามสื่อสิ่งพิมพ์บางสื่อ เว้นแต่จะมีการห้ามตีพิมพ์เนื้อหาบางอย่างที่ไม่สามารถแยกออกมาได้เท่านั้นอย่างชอบธรรมตามวรรค 3 เท่านั้น”

³⁹ ในการชุมนุมเพื่อเรียกร้องให้มีการจัดการเลือกตั้งในปี 2561 และ 2562 ผู้ชุมนุมและแกนนำจำนวน 130 คนถูกดำเนินคดีทางกฎหมาย โดยเป็นการฟ้องข้อหาตามพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ ยุยงปลุกปั่น และละเมิดคำสั่งกสช.เป็นหลัก แกนนำการชุมนุมหลายคนถูกฟ้องหลายคดีจากกิจกรรมชุมนุมคนละที่ โดยกระบวนการสืบพยานจะมีขึ้นในปี 2564. ดู ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, เช็กคดียกฟ้องเลือกตั้งก่อนเปิดสภาฯ: เขาและเธออยู่ตรงไหนในกระบวนการยุติธรรม, 20 พฤษภาคม 2562.

⁴⁰ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการใช้กำลังเกินควรกับผู้ชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

- ⁴¹ การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร, 15 ตุลาคม 2563
- ⁴² ประสิทธิ์ คุรุชาโรจน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2564
- ⁴³ คู่มือไลน์ของเหตุการณ์วันที่ 16 ตุลาคม 2563 ได้ที่ BBC News Thai, เกาะติดเหตุสลายการชุมนุม ‘คณะราษฎร’ ที่แยกปทุมวัน, 17 ตุลาคม 2563.
- ⁴⁴ “ปึงปอง”, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2564
- ⁴⁵ อ่านรายงานอย่างละเอียดเกี่ยวกับการใช้แก๊สน้ำตาโดยตำรวจไทยกับผู้ชุมนุมในวันที่ 16 ตุลาคม 8 พฤศจิกายน 2563 และ 28 กุมภาพันธ์ 2564 ได้ที่ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, Thailand: “My face burned as if on fire”: Unlawful use of force by Thailand’s police during public assemblies, 2564
- ⁴⁶ 28 กุมภาพันธ์ที่กรมทหารราบที่ 1: ดูการรายงานโดยช่อง Thai Rath Online; 20 มีนาคมที่สนามหลวงใกล้กับพระบรมมหาราชวัง; 2 พฤษภาคมที่ศาลอาญา: ดูการรายงานโดยช่อง Thai Rath Online; 18 กรกฎาคมที่ทำเนียบรัฐบาล: ดูการรายงานโดยช่อง Friends Talk; 7 สิงหาคมที่กรมทหารราบที่ 1: ดูการรายงานโดยช่อง Friends Talk. การชุมนุมวันที่ 6 มีนาคม 2564 ที่ศาลอาญาไม่มีการสลายการชุมนุม แต่มีนักกิจกรรมจากกลุ่ม WEVO บางคนถูกจับกุมในบริเวณใกล้เคียงก่อนการชุมนุม
- ⁴⁷ ศรายุทธ ตั้งประเสริฐ นักข่าว/ประชาไท, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2564
- ⁴⁸ ศรายุทธ ตั้งประเสริฐ นักข่าว/ประชาไท, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2564
- ⁴⁹ ‘ถ้าเขาเข้ามาในแนว อนุญาตให้ใช้กระสุนยางได้นะครับ ถ้าเขาถอยก็หยุดยิง ใช้ลูกฟอรม์ตอบโต้ ใช้กระสุนยางได้ เล็งเป้าแล้วยิง ให้ยิงต่ำๆที่ลำตัวเข้าไว้’, บันทึกโดยนักวิจัยจากการถ่ายทอดสดเหตุการณ์ชุมนุมในวันที่ 7 สิงหาคม 2564. และดู <https://www.youtube.com/watch?v=jmrF6Ute5Ys>; https://www.youtube.com/watch?v=ujakQGj5u_8; <https://www.youtube.com/watch?v=JexTzHfw-VU>; และบทความรายงานอย่างละเอียดโดย BBC News Thai, ชุมนุม 7 ส.ค. : ‘ยาวชนปลดแอก’ ยุติการชุมนุม หลัง ตร. ยิงแก๊สน้ำตา-กระสุนยางใส่ 2 ชม, 7 สิงหาคม 2564.
- ⁵⁰ การสัมภาษณ์ พ.ต.อ.กฤษณะ พัฒนเจริญ รองโฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการถ่ายทอดสดของช่องไทยพีบีเอส, 7 สิงหาคม 2564, <https://www.youtube.com/watch?v=jmrF6Ute5Ys>. โดยหลักเวลายิงกระสุนยางหรือใช้อุปกรณ์อะไรก็ได้แล้วแต่เพื่อเป็นการระงับ คงเป็นไปตามสถานการณ์ มีภัยคุกคามมาทางใดก็ต้องใช้เพื่อระงับยับยั้ง อย่างน้อยเป็นการป้องกันตนเอง สองเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความวุ่นวายในวงกว้างขึ้นไป
- ⁵¹ ดูรายงานโดย PPTV HD 36 นาทีที่ 12.18
- ⁵² ข้อสังเกตการณ์จากการถ่ายทอดสดหลายชิ้นในวันดังกล่าว
- ⁵³ ข้อสังเกตส่วนตัวระหว่างการชุมนุม, 14 ตุลาคม 2563
- ⁵⁴ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติที่แตกต่างโดยรัฐ คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยา ไปแลนด์ และตูนิเซียได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ⁵⁵ BBC News Thai, ชุมนุม 8 พ.ย.: กลุ่มราษฎรตั้งตู้โปรเจกต์จำลองใกล้พระบรมมหาราชวัง ส่ง ‘ราษฎรสาส์น’ ถึงรัชกาลที่ 8, 10 พฤศจิกายน 2563. ตำรวจใช้รถมสในการปิดถนนใกล้พระบรมมหาราชวังระหว่างการชุมนุมวันที่ 8 พฤศจิกายน 2563 ซึ่งมีการทำกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์เพื่อ “ส่งจดหมายหาพระมหากษัตริย์”
- ⁵⁶ ยกตัวอย่างเช่น วันที่ 25 พฤศจิกายน 2563; ดู สปริงนิวส์, ปรากฏการณ์คอนเทนเนอร์ รอบสำนักงานทรัพย์สินฯ, 25 พฤศจิกายน 2563.
- ⁵⁷ ก่อนหน้านั้น ในวันที่ 29 พฤศจิกายน 2563 กลุ่มราษฎรได้วางแผนจัดการชุมนุมที่บริเวณดังกล่าว แต่ได้เปลี่ยนไปยังพื้นที่ของกองทัพเรือที่ในนาที่สุดท้ายแทน ซึ่งเกี่ยวข้องกับหน่วยทหารรักษาพระองค์เช่นกัน เพื่อสับขาหลอกเจ้าหน้าที่
- ⁵⁸ พระราชกฤษฎีกาถอนสภาพการเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน โดยเฉพาะของที่ราชพัสดุในท้องที่แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต และแขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562
- ⁵⁹ พระราชกำหนดโอนอัตรากำลังพลและงบประมาณบางส่วนของกองทัพบก กองทัพอากาศ กองทัพไทย กระทรวงกลาโหมไปเป็นของหน่วยบัญชาการถวายความปลอดภัยรักษาพระองค์ ซึ่งเป็นส่วนราชการในพระองค์ พ.ศ. 2562
- ⁶⁰ และดู Voice Online, วิวัฒนาการ ‘มินเนียน’ ป้อมปราการ หน้าค่าย ‘ราบ 1 - ราม 5 ‘11 มีนาคม 2564. คำว่า “มินเนียน” ถูกใช้เพื่อเรียกเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนอกเครื่องแบบ เนื่องจากเสื้อสีเหลือง (สัญลักษณ์ของการสนับสนุนสถาบันกษัตริย์) และทรงผมเกรียน (ทรงบังคับของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย) ทำให้ดูเหมือนตัวการ์ตูน “มินเนียน” จากภาพยนตร์ของสหรัฐอเมริกาเรื่อง Despicable Me

⁶¹ กิจกรรมดังกล่าวดำเนินต่อไปเกือบทุกวันจนถึงช่วงกลางเดือนธันวาคม 2564 เป็นอย่างน้อย

⁶² บารมี ชัยรัตน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2564

⁶³ ปณิดดา ศิริมาสกุล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2564

⁶⁴ ไทยโพสต์, มือบจะหน้าทำเนียบฯยอมถอย! ‘ธรรมนัส’เคลียร์เองสั่งชะลอโครงการ, 14 ธันวาคม 2563. อย่างไรก็ตาม เมื่อชาวบ้านจะทำการชุมนุมประท้วงอีกรอบในเดือนธันวาคม 2564 ตำรวจได้เข้าสลายการชุมนุมในคืนแรกที่มีผู้ชุมนุมเริ่มปักหลักหน้าทำเนียบรัฐบาล ทำให้มีผู้ชุมนุมที่ถูกจับกุมและฟ้องข้อหาละเมิดสถานการณ์ฉุกเฉิน 37 คน. ดู เหตุการณ์การจับกุมจากคลิปวิดีโอที่อัปเดตโดย “สมชาย” (นามสมมติ) หนึ่งในแกนนำขบวนการนี้ นาทีที่ 13:00.

⁶⁵ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติที่แตกต่างโดยรัฐ คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซียได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

⁶⁶ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการดำเนินคดีกับชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยาและโปแลนด์ ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

⁶⁷ ชลิตา บัณฑุวงศ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2565

⁶⁸ “เบล” (นามสมมติ), สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2564

⁶⁹ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีบรรยากาศความหวาดกลัวที่เกิดจากรัฐ คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา และโปแลนด์ ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

⁷⁰ สุวรรณดา ตาลเหล็ก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2564

⁷¹ ประสิทธิ์ คุรุชาโรจน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2564

⁷² ประสิทธิ์ คุรุชาโรจน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2564

⁷³ ปณิดดา ศิริมาสกุล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2564

⁷⁴ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการคุกคาม ช่มชู้ จับกุม และคุมขังผู้ชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

⁷⁵ “ฟิล์ม”, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2564

⁷⁶ ประกาศหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง ที่ 2563/1 เรื่อง กำหนดสถานที่ควบคุม, 15 ตุลาคม 2563; และประกาศหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง ที่ 2563/6 เรื่อง กำหนดสถานที่ควบคุมเพิ่มเติม, 17 ตุลาคม 2563.

⁷⁷ คำสั่งหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง ที่ 2563/15 เรื่อง การปฏิบัติในการร้องขอจับกุมและควบคุมตัวบุคคล การออกคำสั่งเรียกบุคคลหรือส่งมอบเอกสารหลักฐาน และการออกคำสั่งตรวจค้นของพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามมาตรา 11 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 19 ,2548 ตุลาคม 2563.

⁷⁸ ประกาศหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง ที่ 2563/2 เรื่อง ห้ามนำยานพาหนะบางประเภทและสิ่งของเข้าพื้นที่ควบคุม, 15 ตุลาคม 2563.

⁷⁹ ข้อ 17 ของอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับกำหนดให้รัฐต้อง “รับประกันว่าบุคคลที่ถูกไล่ออกหรือขับไล่ออกจะต้องถูกกักกันในสถานที่ซึ่งได้รับการยอมรับและตรวจตราอย่างเป็นทางการเท่านั้น” (ผู้เขียนเพิ่มการเน้นย้ำเอง) สถานคุ้มครองเฉพาะหน้าอาจมองได้ว่าเป็น “สถานที่ซึ่งได้รับการยอมรับและตรวจตราอย่างเป็นทางการ” เนื่องจากสถานที่ดังกล่าวถูกกำหนดโดยประกาศที่ออกตามพ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการคุกคาม ช่มชู้ จับกุม และคุมขังผู้ชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

⁸⁰ คัมเกล้า ส่งสมบูรณ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2564

⁸¹ ในวันที่ 15 ตุลาคม 2564 หลังจากการสลายการชุมนุมในวันนั้น ARTICLE 19 ก็ได้ไปที่กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 1 เพื่อยืนยันที่อยู่ของผู้ชุมนุมโดยที่ทางเข้ามีเจ้าหน้าที่ถืออาวุธครบมือขวางอยู่และมีตัวแทนสื่อรออยู่ข้างนอก ผู้วิจัยไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปข้างใน

⁸² การสัมภาษณ์อาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ได้ยื่นประกันตัวให้กับนักศึกษาในชั้นเรียนบ่อยครั้ง

⁸³ ปณิดดา ศิริมาสกุล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2564. ดู ภาพถ่ายนี้ ที่ถ่ายโดยนักการเมืองที่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปเยี่ยมผู้ชุมนุมที่ถูกจับกุมในนั้น

⁸⁴ และดู ARTICLE 19, Breaking the silence: Thailand's renewed use of lèse-majesté charges, มีนาคม 2564.

⁸⁵ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติที่แตกต่างโดยรัฐ คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

⁸⁶ อ้างแล้ว

⁸⁷ คุณสามารถอ่านคำอธิบายเกี่ยวกับบทบาทของแต่ละคนในการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ในหมู่ชาวไทยได้ใน Phaholtap and David Streckfuss, 'The ten demands that shook Thailand', New Mandala, September 2020; Laignee Barron, "I think our goal is worthy for everyone in Thailand": Meet the lawyer trying to reform the Thai monarchy', Time, September 2020.

⁸⁸ รวบรวมจากศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, สถิติผู้ถูกดำเนินคดีมาตรา 112 “หมิ่นประมาทกษัตริย์” ปี 16 ,65-2563 ธันวาคม 2563, ปรับปรุงข้อมูลไว้ในที่ 30 มกราคม 2565; และ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, สถิติผู้ถูกคุมขังทางการเมืองในระหว่างต่อสู้คดี, 11 ธันวาคม 2563, ปรับปรุงข้อมูลไว้ในที่ 30 มกราคม 2565

⁸⁹ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการคุกคาม ช่มชู้ จับกุม และคุมขังผู้ชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

⁹⁰ คำพิพากษาในคดีเกี่ยวกับการประท้วงอื่น ๆ เป็นการสั่งปรับหรือรอลงอาญา มิใช่การสั่งจำคุก.

⁹¹ ชลิตา บัณฑุวงศ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2564

⁹² ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติที่แตกต่างโดยรัฐ คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

⁹³ ดู เช่น รายงานการพูดคุยระหว่างทนายความและนักกิจกรรมทางการเมืองทางออนไลน์ใน *ประเทศไทย*, ทนายเผยเยี่ยมลูกความเรือนจำรังสิตแสนวิบาก ค่ายกลางแจ้ง เนตชา สายแลนไม่พอ แคมติดโควิดทั้งทนายทั้งลูกความ, 17 สิงหาคม 2564; ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, บันทึกเยี่ยมเบนจา อะปัญ: 'แล้วพอสิ่งต่างๆ มันหายไป เลยไม่รู้ว่าจะทำอะไร', 12 ตุลาคม 2564; ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, เยี่ยม(เกือบ)ทิพย์ คุณมีเวลาเพียงสิบนาทีในการเยี่ยม: บันทึกเยี่ยมเบนจาที่สั้นที่สุด, 16 ตุลาคม 2564.

⁹⁴ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการคุกคาม ช่มชู้ จับกุม และคุมขังผู้ชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

⁹⁵ แกนนำการชุมนุม, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2564

⁹⁶ เสาวนีย์ ตรีรัตน์ อเลกซานเดอร์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2564

⁹⁷ โพสต์เฟชบุ๊กของกลุ่มขอนแก่นพอกันที วันที่ 12 ธันวาคม 2563; และรายงานของ Isaan Record เกี่ยวกับการมาเยี่ยมเยียนของนักกิจกรรมนักศึกษาจากกลุ่มอุบลปลดแอก, ดูได้จากโพสต์เฟชบุ๊กของ Isaan Record วันที่ 14 ธันวาคม 2563

⁹⁸ ดู เช่น ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, นอกเครื่องแบบติดตามประชาชนในสกลนคร 4 ราย อ้างเป็น 'บุคคลเฝ้าระวัง' ถือวิสาสะเข้าบ้านโดยไม่ได้รับอนุญาต, 12 พฤษภาคม 2564, สำหรับคดีในจังหวัดสกลนคร; นร.-นศ.-นักกิจกรรมร้อยเอ็ด 9 คน 'ถูกปราบปราม-ห้ามออกนอกบ้าน' ก่อนพระเทพฯ เ็จเปิดหอโหวด 20 ,101 พฤษภาคม 2564, สำหรับคดีในจังหวัดร้อยเอ็ด; และ ดร.ล้อมบ้านนักกิจกรรม Korat Movement ทั้งคืนทั้งวันก่อนพระเทพฯ เสด็จ ทั้งไปสั่งแม่ห้ามนักกิจกรรมออกจากบ้าน อ้างกลัวก่อเหตุเผาซุ้ม-ทำลายขบวนเสด็จ, 26 พฤศจิกายน 2564, สำหรับคดีในจังหวัดนครราชสีมา

⁹⁹ ต่อมา พลเมืองรายหนึ่งได้แจ้งความกับตำรวจว่า รามิลได้ละเมิดพ.ร.บ. ชง เนื่องจากขงที่เขาใช้ในงานศิลปะไม่มีสีน้ำเงินที่สื่อถึงพระมหากษัตริย์ หลังจากนั้นตำรวจได้เพิ่มข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์จากคำที่ผู้ชุมนุมเขียนบนงานศิลปะของเราในการชุมนุมก่อนหน้านี้. ศิวัญชลี วิชญเสรีวัฒน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2564

¹⁰⁰ ศรีไพ นนทรี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2564

¹⁰¹ โพสต์เฟชบุ๊กของปียรัฐ จงเทพ วันที่ 20 พฤศจิกายน 2563

- ¹⁰² ดู *iLaw*, 'Watchlist', เมื่อรัฐขึ้นบัญชีจับตาประชาชนที่ต่อต้าน, 31 สิงหาคม 2564. คุณสามารถดูรายชื่อที่มีการปิดข้อมูลบางส่วนได้ที่นี่
- ¹⁰³ ดู การนำเสนอของพรรคก้าวไกลในการอธิบายไม่ไว้วางใจ ที่เวลา 1 ชม. 8 นาที ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการคุกคาม ช่มชู้ จับกุม และคุมขังผู้ชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา).
- ¹⁰⁴ ดู เช่น ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, นอกเครื่องบินติดตามประชาชนในสกลนคร 4 ราย อ้างเป็น 'บุคคลเผด็จการ' ถือวิสาสะเข้าบ้านโดยไม่ได้รับอนุญาต, 12 พฤศจิกายน 2564; นร.ม.6 เชียงราย ถูกตร.คุกคามถึง รร. อ้างอยู่ในรายชื่อบุคคลเผด็จการ 40 กว่าราย เกรงเดินทางร่วมชุมนุมกรุงเทพ, 19 กุมภาพันธ์ 2564
- ¹⁰⁵ "พาย", สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2564
- ¹⁰⁶ ชุมพร แต่งเกลี้ยง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2564
- ¹⁰⁷ โพสต์เฟซบุ๊กของ PLK Brainstorm ผู้จัดการกิจกรรมคาร์ม็อบ พิษณุโลก วันที่ 5 สิงหาคม 2564. และดู ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2 ผู้จัดการม็อบพิษณุโลก ถูกตำรวจตามคุกคาม จนต้องประกาศเลื่อนกิจกรรมไม่มีกำหนด, 9 สิงหาคม 2564.
- ¹⁰⁸ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีคำอธิบายที่ตีตรามุข คุณจะสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ¹⁰⁹ ในขณะที่ออกแถลงการณ์ พลเอก อภิรัชต์ คงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก. ไทยพีบีเอส, 'Gen Apirat: Army chief with strong political views', 3 กันยายน 2563.
- ¹¹⁰ กิจกรรมการชุมนุมประท้วงที่ถูกออกแบบเป็นเทศกาลกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางสังคม จัดขึ้นบนถนนสีลม กรุงเทพมหานคร.
- ¹¹¹ ศาลอาญา คดีหมายเลขดำที่ 2564/286 ลงวันที่ 9 ก.พ. 2564, อ้างในศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, คดี112 - พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ MobFest 14 พฤศจิกายน.
- ¹¹² http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2564/A/080/T_0022.PDF. มาตรา 49 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 อนุญาตให้บุคคลที่เชื่อว่าผู้อื่นกำลังล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขสามารถร้องต่ออัยการสูงสุดเพื่อร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าวได้
- ¹¹³ ดู เช่น การประชุมแถลงข่าวในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2564 เกี่ยวกับการชุมนุมของกลุ่มเยาวชนปลดแอกเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2564 (นาทีที่ 1.45); การประชุมแถลงข่าวเกี่ยวกับการชุมนุมของกลุ่มทะลุฟ้าเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2564; การประชุมแถลงข่าวในวันที่ 13 กันยายน 2564 เกี่ยวกับการปะทะกับกลุ่มทะลุฟ้าเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2564 (นาทีที่ 3.10 เป็นต้นไป). และดู Manager Online, ตำรวจจับกำลัง 14 กองร้อยคุมม็อบ REDEM, 28 กุมภาพันธ์ 2564; การประชุมแถลงข่าววันที่ 7 สิงหาคม 2564; การประชุมแถลงข่าววันที่ 10 สิงหาคม 2564 เกี่ยวกับการชุมนุมของกลุ่มแนวร่วมธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2564 ซึ่งตำรวจอ้างว่า ผู้ชุมนุมที่เผ่าพันธุ์มุนตรีและสาตสีไปที่สัญลักษณ์ของกลุ่มคิงเพาเวอร์ (กลุ่มบริษัทค้าปลีกท่องเที่ยวของไทย) ได้ทำลายทรัพย์สินของเอกชนและโจมตีเจ้าหน้าที่ตำรวจ.
- ¹¹⁴ "พาย", สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2564; ดู การรายงานด้วยคลิปวิดีโอจากที่เกิดเหตุและลำดับเหตุการณ์ของวันดังกล่าวที่ The Standard, สรุปชุมนุม #ม็อบ7สิงหา แก๊สน้ำตา กระสุนยาง และปฏิบัติการสลายการชุมนุมตลอดทั้งวัน, 7 สิงหาคม 2564. ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการใช้กำลังเกินควรกับผู้ชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ¹¹⁵ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีคำอธิบายที่ตีตรามุข คุณจะสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ¹¹⁶ ข้อกำหนดศาลอาญาว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลอาญา. 17 มีนาคม 2564. ตั้งแต่ต้นปี 2564 นักวิจัยของ ARTICLE 19 ได้สังเกตเห็นมาตรการด้านความปลอดภัยในพื้นที่ศาลที่เคร่งครัดขึ้นในวันที่มีการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการแสดงออกทางการเมือง โดยจะมีการคัดกรองผู้มาเยี่ยม และเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกักตักโดยตรงเท่านั้น เช่น ทนายความหรือผู้ยื่นประกัน ที่จะได้รับอนุญาตให้เข้าในอาคารได้ ต่างจากในวันอื่น ๆ ที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าอาคารศาลได้อย่างอิสระ
- ¹¹⁷ การประกาศโรงเรียนบดินทรเดชา, 17 สิงหาคม 2563
- ¹¹⁸ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, นักเรียนชูสามนิ้ว-ติดโบว์ขาว 3 วันร้องเรียนถูกคุกคาม-ปิดกั้น 103 กรณี, 21 สิงหาคม 2563. ดูตัวอย่างรายงานสื่อเกี่ยวกับการทำโทษนักเรียนที่จัดการชุมนุมเชิงสัญลักษณ์โดยโรงเรียนใน Manager Online, โผล่อีก! ครูทำโทษนักเรียนชู 3 นิ้วที่กระบี่ อ้างเข้าใจผิด, 20 สิงหาคม 2563. ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการคุกคาม ช่มชู้ จับกุม และคุมขังผู้ชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

¹¹⁹ ขวัญข้าว ตั้งประเสริฐ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2564

¹²⁰ Posttoday, สรุปเหตุปะทะม.รท.ม.เสียชีวิต-5ไม่มีสไนเปอร์, 7 December 2013. Many members of the former United Front of Democracy against Dictatorship joined the pro-democracy movement in 21–2020.

¹²¹ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติที่แตกต่างโดยรัฐ คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

¹²² ผู้ชุมนุม, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2564

¹²³ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติที่แตกต่างโดยรัฐ คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

¹²⁴ 'จริงใจ ใจจริง', สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2563

¹²⁵ ชลิตา บัณฑุวงศ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2564; อดิศร จันทรสข, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2564

¹²⁶ ในประเทศไทย บุคคลทั่วไปสามารถฟ้องข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ต่อบุคคลอื่นได้

